

บทที่ 3

ความหมายและที่มาของสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง กับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและสหภาพยุโรป

3.1 ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นถือเป็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่เป็นการใช้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่มาจากหรือมีถิ่นกำเนิดภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์ต่างๆ ซึ่งในอดีตมนุษย์ได้มีการใช้ชื่อภูมิศาสตร์เพื่อประโยชน์ในด้านการค้าขายสินค้าของคนท้องถิ่น ซึ่งจุดเริ่มต้นของความนิยมและความมีชื่อเสียงเกี่ยวกับสินค้านั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการใช้ชื่อพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภูเขา ทะเล เมือง หรือป่าที่เป็นพื้นที่ที่ผลิตสินค้าเพื่อทำให้ผู้บริโภคทั่วโลกทราบถึงคุณภาพและชื่อเสียงของสินค้า ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงได้มีการกำหนดถึงมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองถึงผลประโยชน์ด้านการค้าด้วยการกำหนดความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้เพื่อประโยชน์ในการตีความตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้ผู้ศึกษาจึงขอทำความเข้าใจในสาระสำคัญเบื้องต้นตั้งแต่คำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความเป็นมาและแนวคิดทฤษฎีของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามลำดับต่อไปนี้

3.1.1 คำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”

คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ถือเป็นคำที่ได้ปรากฏอยู่ในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ขององค์การการค้าโลกเป็นครั้งแรก ซึ่งจะปรากฏอยู่ในข้อ 22.1 ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่บ่งชี้ที่ได้บ่งระบุสินค้าว่ามีแหล่งกำเนิดในดินแดนของประเทศสมาชิกหนึ่ง หรือในภูมิภาคหรือท้องถิ่น ในดินแดนแห่งนั้นที่ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียงหรือลักษณะอื่นใดของสินค้าได้เกิดขึ้นอย่างสำคัญ อันเนื่องมาจากสินค้าได้เกิดขึ้นในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์นั้น”¹

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้ ดร.ธนพจน เอกโยคยะ ได้มีการอธิบายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเทศไทย พ.ศ.2546 กล่าวคือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และแสดงได้ว่าสินค้าที่มาจากพื้นที่ภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ภูมิศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งจากความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นว่านี้ ทำให้เห็นว่าการประกอบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นชื่อหรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทน

¹ ข้อ 22.1 ของความตกลงทริปส์

Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

แหล่งภูมิศาสตร์อีกทั้งชื่อหรือสิ่งอื่นใดดังกล่าวต้องใช้กับสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้นรวมถึงว่าสินค้าต้องมีคุณภาพหรือชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว² ด้วยเหตุนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงนับได้ว่าเป็นชื่อของท้องถิ่นที่อยู่ในรูปของฉลากของสินค้าที่ได้มีการนำมาติดไว้บนหีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้าชนิดนี้มีพื้นที่การผลิตอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ใดประกอบกับสินค้ามีความพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ภูมิศาสตร์เช่นใด³

ฉะนั้นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามคำนิยามเช่นว่านี้จึงหมายถึงคำหรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดซึ่งอาจมีความหมายโดยตรงและโดยอ้อมที่แสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งคำหรือสัญลักษณ์ดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เพื่อเรียกแทนแหล่งภูมิศาสตร์และคำหรือสัญลักษณ์เช่นว่านี้สามารถบ่งบอกว่าคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ โดยทั่วไปแล้วสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเป็นฉลากที่ติดลงบนตัวของสินค้าเพื่อสื่อสารกับผู้บริโภคว่าสินค้าผลิตจากที่ใดเพื่อสร้างความเชื่อถือและรับประกันแก่ผู้บริโภคว่าสินค้าภายใต้ฉลากมีคุณภาพ ชื่อเสียง เอกลักษณ์พิเศษที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ด้วยเหตุนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีบทบาทส่วนหนึ่งที่คล้ายเครื่องหมายการค้า โดยเฉพาะการสื่อสารข้อมูลและจำแนกแยกแยะตัวผู้ผลิตแก่ผู้บริโภค

3.1.2 คำนิยามศัพท์ “เครื่องหมายการค้า”

คำว่า “เครื่องหมายการค้า” แม้คำดังกล่าวไม่ใช่คำที่ใช้ในความหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่เครื่องหมายการค้าก็มีบทบาทหน้าที่หลายประการเช่นเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งการทำความเข้าใจคำนิยามศัพท์ของเครื่องหมายการค้าจึงเป็นส่วนสำคัญต่อการทำความเข้าใจในส่วนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปในเวลาเดียวกัน โดยคำนิยามศัพท์ “เครื่องหมายการค้า” ถือเป็นคำที่ถูกใช้อย่างยาวนาน ซึ่งได้มีนักวิชาการได้อธิบายความหมายของคำนิยามศัพท์ “เครื่องหมายการค้า” ไว้ดังนี้

ลูควิค เซาว์มอร์ ได้อธิบายความหมายของ “เครื่องหมายการค้า” ไว้กล่าวคือ เป็นเครื่องหมายนำมาใช้เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการรายหนึ่งจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการรายอื่นๆ และเครื่องหมายค้านี้ย่อมใช้กับสินค้านวมถึงบริการอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเครื่องหมายการค้าที่ใช้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์และที่ใช้ในส่วนของบริการนั้นล้วนมีเจตนาเหมือนกันเพื่อการจำแนกแยกแยะความแตกต่างระหว่างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หรือบริการของผู้ประกอบการรายหนึ่งจากรายอื่น⁴

² ธนพจน เอกโยคยะ, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (การใช้ชื่อท้องถิ่นแสดงบนฉลากสินค้าเพื่อระบุแหล่งกำเนิดของสินค้า), (กรุงเทพฯ : บริษัทที่ซิงซ์ทอยส์ จำกัด, 2547), น.33.

³ ธนพจน เอกโยคยะ, คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547), น.19.

⁴ ลูควิค เซาว์มอร์, “กฎหมายเครื่องหมายการค้าเปรียบเทียบ ตอนที่ 1” วารสารดุลพาห เล่มที่ 3 ปีที่ 34, น.43-44, (พฤษภาคม-มิถุนายน 2530).

รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ ได้ให้คำอธิบายว่า “เครื่องหมายการค้า” ก็คือเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพประดิษฐ์ ตราชื่อ ฯลฯ ที่ใช้เป็นที่ยอมรับหรือเกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมาย⁵

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ได้มีการอธิบายเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์เครื่องหมายการค้าไว้ กล่าวคือ เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ ซึ่งเครื่องหมายที่ให้ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 มี 4 ประเภท คือเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายร่วมและเครื่องหมายรับรอง⁶

ด้วยเหตุนี้เครื่องหมายการค้าตามคำนิยามศัพท์ดังกล่าวจึงหมายถึงสัญลักษณ์ที่ทำหน้าที่ในการจำแนกสินค้าหรือบริการของผู้ผลิตรายหนึ่งออกจากผู้ผลิตรายอื่น ซึ่งทำให้ผู้บริโภคหรือสาธารณชนเข้าใจได้ว่าผู้ผลิตสินค้าชนิดนั้นคือผู้ผลิตรายใดและในขณะเดียวกันเครื่องหมายการค้าก็สามารถนำมาใช้กับบริการได้อีกด้วย นอกจากนี้เครื่องหมายการค้ายังถือเป็นเครื่องมือเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารในส่วนของสินค้าหรือบริการต่อผู้บริโภคไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งคุณค่าในตัวเครื่องหมายการค้าจึงเสมือนเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่สามารถแยกออกเป็นเอกเทศจากมูลค่าของสินค้าหรือบริการนั้นได้เช่นกัน

3.1.3 คำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา”

คำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” คำนี้ปรากฏในความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดหรือปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้า ค.ศ. 1891 (Madrid Agreement for the Repressing of Deceptive Indication of Source on Goods, 1981) ซึ่งความตกลงดังกล่าวเป็นความตกลงที่มีความเกี่ยวข้องกับอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 ในฐานะที่ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดหรือปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้า ค.ศ. 1891 มีที่มาจากกรอบของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 พร้อมทั้งความตกลงฉบับนี้ยังให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา หรือ Indication of Source โดยความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ได้มีการให้ความหมายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาไว้ กล่าวคือ สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหมายความถึงชื่อทางภูมิศาสตร์หรือสิ่งที่บ่งชี้ถึงประเทศภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่สินค้าซึ่งผลิตในพื้นที่ดังกล่าวมีคุณลักษณะพิเศษ สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาอาจเป็นชื่อหรือเครื่องหมายที่แสดงว่าสินค้านั้นมีที่มาจากพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นการเฉพาะ⁷

⁵ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, ฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการส่งเสริมการส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ : สำนักงานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551), น.24.

⁶ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, “เครื่องหมายการค้า,” สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2558, http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=309

⁷ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 5*, น.20.

ตัวอย่างของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา เช่น นาฬิกาที่ได้มีการผลิตขึ้นในประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ซึ่งการเป็นสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาเช่นว่านี้ย่อมจะทำให้ผู้บริโภคทราบว่านาฬิกา เรือนดังกล่าวได้ถูกผลิตขึ้นโดยใช้ทักษะความรู้และความเชี่ยวชาญของช่างนาฬิกาในประเทศ สวิตเซอร์แลนด์เท่านั้น ซึ่งคนทั่วไปย่อมรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพของนาฬิกาที่ต้องอาศัยเทคนิคเฉพาะ ในการผลิตของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ด้วยเหตุนี้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่จำหน่ายนาฬิกาที่ผลิต ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์จึงสามารถใช้คำว่า “Switzerland” หรือ “Made in Switzerland” เพื่อ เป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของนาฬิกาที่ตนผลิตหรือจำหน่ายได้ เป็นต้น

ดังนั้นสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาเช่นว่านี้จึงนำไปใช้สินค้าเท่านั้น โดยสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ แหล่งที่มาจะต้องมีเอกลักษณ์พิเศษที่ผู้บริโภคให้การยอมรับ ในขณะที่เดียวกันสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาแล้วยัง ทำหน้าที่ในการสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ผลิตสินค้าไปยังผู้บริโภคอีกด้วย โดยแสดงให้เห็นถึง คุณภาพหรือคุณลักษณะของสินค้าด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามความหมายของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา เกี่ยวกับสินค้าเช่นว่านี้จะไม่ครอบคลุมในส่วนที่เป็นกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตสินค้าหรือวัตถุดิบที่ นำมาใช้เพื่อการผลิตสินค้า มีผลทำให้ขอบเขตของคำนิยามศัพท์สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาจึงจำกัดเฉพาะ เอกลักษณ์ของตัวสินค้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

3.1.4 คำนิยามศัพท์ “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด”

คำว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” ปรากฏอยู่ในความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 (Lisbon Agreement, 1958) ซึ่งนับเป็นความตกลงที่ได้มีการพัฒนาและยกวางขึ้นมาจากภาย หลังภายใต้กรอบของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ด้วยเช่นกัน โดยความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 เกิดขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellation of origin) ซึ่งได้มีการให้คำนิยาม ในส่วนของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไว้ ซึ่งหมายถึง ชื่อหรือสิ่งที่ใช้บ่งชี้ถึงประเทศ ภูมิภาคหรือ ท้องถิ่นเพื่อที่จะแสดงถึงลักษณะหรือคุณภาพสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่นั้น ทั้งนี้ลักษณะหรือ คุณภาพสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่นั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งปัจจัย ทางธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศหรือดินหรือปัจจัยที่ได้จากมนุษย์ เช่น ความชำนาญในการผลิต หรืออาจจะเป็นเพราะทั้งปัจจัยทางด้านธรรมชาติและปัจจัยที่ได้จากมนุษย์ร่วมกันก็ได้ ตัวอย่างของ เครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่มีชื่อเสียง เช่น ซิการ์ฮาวานา (Havana cigar) ไวน์เบอร์กันดี (Burgundy Champagne) หรือเหล้าเชอรี (Sherry) การที่สินค้าเหล่านี้มีคุณภาพดีเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปซึ่งเป็น ผลสืบเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศ คุณภาพวัตถุดิบที่เพาะปลูกในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิต ฝีมือ ความชำนาญตลอดจนภูมิปัญญาของคนในพื้นที่นั้น⁸

เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาทั้งในส่วนของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่เกี่ยวกับเครื่องหมาย แหล่งกำเนิดแล้วนั้น เครื่องหมายแหล่งกำเนิดภายใต้ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1891 จะมีความหมายที่จำกัดกว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1958 เพราะนอกจาก เครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะต้องระบุพื้นที่ภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดสินค้าแล้วนั้น เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดจะต้องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งกำเนิดของสินค้ากับตัวสินค้า รวมถึงคุณภาพและลักษณะของสินค้าจะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิดอีกด้วย ในขณะเดียวกัน

⁸ จักรกฤษณ์ ควรรพจน์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5*, น.20.

สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่เกี่ยวกับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ กล่าวคือ สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาเพียงแต่แสดงให้เห็นให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้ามีแหล่งผลิต ณ ที่ใดเท่านั้น แต่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนอกจากจะบอกให้ทราบแหล่งกำเนิดของสินค้าแล้ว เครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะต้องมีการระบุถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของสินค้าที่มีความเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าอีกด้วย ในฐานะที่คุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของสินค้าเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์อีกด้วย⁹

3.1.5 คำนิยามศัพท์ “แหล่งภูมิศาสตร์”

คำว่า “แหล่งภูมิศาสตร์” ปรากฏอยู่ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ.2546 โดยคำว่าแหล่งภูมิศาสตร์ มีความหมายว่า พื้นที่ของประเทศ เขตภูมิภาคและท้องถิ่นและให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขาหรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

ทั้งนี้คำว่า “แหล่งภูมิศาสตร์” ไม่ใช่คำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายคงมีใช้แต่เฉพาะตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ.2546 ภายใต้เจตนารมณ์ว่าการกำหนดคำนิยามศัพท์แหล่งภูมิศาสตร์ก็เพื่อประโยชน์ของการใช้กฎหมายฉบับนี้ บรรดานักกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะไม่ต้องตีความว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับพื้นที่ภูมิศาสตร์ประเภทใด การกำหนดคำนิยามศัพท์แหล่งภูมิศาสตร์จึงเท่ากับขจัดปัญหาความคลาดเคลื่อนจากการใช้การตีความ และคำๆนี้มีผลครอบคลุมถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นห้วย หนอง คลอง บึง แก่ง เป็นต้น¹⁰

3.1.6 คำนิยามศัพท์ “สินค้า”

คำว่า “สินค้า” ปรากฏอยู่ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ.2546 โดยคำว่า “สินค้า” มีความหมายว่าสิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตรรวมถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งเจตนารมณ์การกำหนดคำนิยามศัพท์คำว่า “สินค้า” พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 ก็คือการสร้างความชัดเจนในการใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว โดยสินค้าตามกฎหมายฉบับนี้มีความหมายอย่างกว้าง สินค้าจึงอาจเป็นผลิตผลทางการเกษตร หัตถกรรมและอุตสาหกรรมก็ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วนับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ.2546 เป็นต้นมา ประเทศไทยไม่เคยมีการขึ้นทะเบียนสินค้าที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมเลย ซึ่งสินค้าที่ได้รับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีเพียงสินค้าทางการเกษตร อาหารและผลิตผลทางหัตถกรรมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสินค้านี้มีเอกลักษณ์เกิดขึ้นจากปัจจัยตามธรรมชาติ เช่น ลม ไฟ อากาศ ดิน เป็นต้น หรือสินค้านี้มีเอกลักษณ์เกิดขึ้นจากปัจจัยที่ทักษะความสามารถของมนุษย์ เช่น การทอผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย เป็นต้น ตรงกันข้ามกับสินค้าอุตสาหกรรมเกิดจากเครื่องจักรกลทำให้สินค้าที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งจึงมีจำนวนมาก สินค้าทุกชิ้นมีลักษณะเหมือนกันสินค้านี้จึงไม่มีเอกลักษณ์โดยอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติ

⁹ เฟิงอ้วง, น.20.

¹⁰ ธนพจน โยคยะ, อ่างแล้ว เจริญที่ 3, น.20.

หรือมนุษย์สภาพสินค้าเช่นนี้เกิดขึ้นกับทุกประเทศทำให้สินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมจึงมักขาดคุณสมบัติเป็นสินค้าตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ด้วยเหตุนี้เมื่อได้พิจารณาในส่วนของคำนิยามศัพท์ต่างๆทั้งหมดแล้ว จึงสรุปได้ว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ก็คือ คำหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อการใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และคำหรือสัญลักษณ์ดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นว่า สินค้าที่ผลิตจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว โดยทั่วไปสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มักจะปรากฏอยู่บนฉลากสินค้าเพื่อทำหน้าที่สื่อสารแก่ผู้บริโภคว่า สินค้าผลิตจากที่ใดพร้อมทั้งแสดงข้อมูลโดยบรรยายถึงคุณภาพชื่อเสียงของสินค้าและสามารถจำแนกแยกแยะตัวผู้ผลิตสินค้าในกลุ่มประเภทสินค้าประเภทเดียวกันได้ด้วย

ดังนั้นจากคำอธิบายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าเป็นชื่อท้องถิ่นที่นำมาพิมพ์ไว้บนฉลากสินค้าเพื่อที่จะสื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบว่าสินค้านั้นได้ผลิตขึ้นในท้องถิ่นใด การที่สื่อให้ผู้บริโภคทราบเช่นนั้นมิวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้ผู้บริโภคได้ทราบว่าสินค้านั้นมีลักษณะพิเศษอย่างไร อันทำหน้าที่ในการบ่งชี้ถึงแหล่งที่มาของสินค้าซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคสามารถคาดหวังได้ว่าคุณภาพของสินค้านั้นจะเป็นเช่นไรซึ่งจะแตกต่างจากเครื่องหมายการค้า ในแง่ที่ว่าเครื่องหมายการค้าจะสื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าของใครหรือใครเป็นผู้ผลิต แต่สิ่งที่เหมือนกันระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเครื่องหมายการค้าคือ จะทำให้ผู้บริโภคสามารถคาดหวังได้ว่าคุณภาพของสินค้าควรจะเป็นเช่นไร

3.2 หลักการปกป้องสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การให้ความคุ้มครองแก่สินค้าภายใต้ระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยนั้นสืบเนื่องมาจากว่าประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ทำให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาภายในประเทศของตนเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามที่ปรากฏในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า หรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์ (TRIPs) ที่ได้วางกรอบการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างสำคัญ ซึ่งจะปรากฏอยู่ในข้อ 22 ถึง ข้อ 24 ซึ่งการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยจะต้องเป็นไปตามหลักมาตรฐานขั้นต่ำตามที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้วางกรอบกติกากการให้ความคุ้มครองไว้ กล่าวคือ รัฐภาคีสมาชิกสามารถบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศตามแนวนโยบายแห่งรัฐของประเทศตนได้ トラบเท่าที่การให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บัญญัติขึ้นไม่ขัดแย้งกับการให้ความคุ้มครองตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้วางกรอบแห่งความคุ้มครองไว้ไม่ว่าจะบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายทั่วไปก็ได้ โดยในส่วนนี้จะขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการเกิดของสนธิสัญญาระหว่างประเทศในด้านทรัพย์สินทางปัญญาตามลำดับดังนี้

3.2.1 การให้ความคุ้มครองแก่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในต่างประเทศ

เนื่องจากการขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 18 และ 19 ทำให้เกิดการลอกเลียนหรือละเมิดการใช้ชื่อหรือเครื่องหมายแสดงแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคพื้นยุโรป มีผลทำให้ในหลายๆ ประเทศเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มครองหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการแอบอ้างหรือแสวงหาประโยชน์จากชื่อหรือเครื่องหมายที่แสดงแหล่งกำเนิดของสินค้าระหว่างประเทศ โดยประเทศต่างๆ ได้วางมาตรการพื้นฐานเพื่อให้ความคุ้มครองกับสินค้าที่ตั้งอยู่บนหลักปฏิบัติต่างตอบแทน (Reciprocity) โดยมีวิวัฒนาการของข้อตกลงระหว่างประเทศ¹¹ ดังนี้

1. Paris Convention for the Protection of Industrial Property of 1883 (Paris Convention) ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับแรกทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่มีการกล่าวถึงการคุ้มครอง “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (Indication of Source) และ “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” (Appellation of Origin) อย่างไรก็ตาม Paris Convention ไม่ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับคำดังกล่าวไว้เพียงแต่ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการให้คุ้มครองเพื่อป้องกันการใช้ที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า (Unfair Competition Principle) เท่านั้น¹²

2. Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods of 1891 (Madrid Agreement) ซึ่งถือเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เน้นเฉพาะเรื่อง “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (Indications of Source) โดยมีหลักการที่ไม่แตกต่างไปจาก Paris Convention และเมื่อพิจารณาจากคำนิยามดังกล่าวจะหมายถึงสิ่งที่ใช้อ้างอิงถึงประเทศหรือสถานที่ในประเทศ ในฐานะที่เป็นประเทศหรือสถานที่ที่เป็นแหล่งที่มาของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นและคำว่า (Indications of Source) นั้นไม่ได้มีการเงื่อนไขกำหนดเงื่อนไขว่าผลิตภัณฑ์ที่มี (Indications of Source) ปรากฏอยู่นั้นจะต้องมีคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะที่มาจากแหล่งที่มาเพียงแต่ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ถูกผลิตในประเทศหรือสถานที่ในประเทศที่ระบุใน Indications of Source เป็นการเพียงพอ ตัวอย่างเช่น made in..., product of... เป็นต้น¹³

3. Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration of 1958 (Lisbon Agreement) คำว่า Appellations of Origin “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” จะเป็นคำที่ใช้ในความตกลงกรุงลิสบอน (Lisbon Agreement) ซึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาคหรือท้องถิ่น ซึ่งได้ใช้เป็นสิ่งที่ระบุว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้มีแหล่งกำเนิดจากที่นั้นๆ และผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและลักษณะเฉพาะเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแหล่งที่มา ซึ่งให้หมายรวมถึงปัจจัยทาง

¹¹ ปัจฉิมา ธนสันติ, วิวัฒนาการของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับสากล, (กรุงเทพ : เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์), น.234.

¹² เท็งฮ้าง, น.234.

¹³ เท็งฮ้าง, น.234.

ธรรมชาติและมนุษย์ ตัวอย่างเช่น “Bordeaux” สำหรับไวน์ “Noix de Grenoble” สำหรับถั่ว “Tequila” สำหรับสุราบางชนิดหรือ “Jaffa” สำหรับส้ม¹⁴

อย่างไรก็ตามข้อแตกต่างระหว่าง Indications of Source และ Appellations of Origin คือ ผลิตภัณฑ์ที่มี Appellations of Origin ปรากฏอยู่จะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิดนั้นๆ คือจะต้องมีคุณภาพและลักษณะเฉพาะที่มาจากสภาพแวดล้อม ณ แหล่งกำเนิดนั้นๆ แต่ Indications of Source ไม่ได้กำหนดให้มีคุณภาพหรือลักษณะดังกล่าว

4. WIPO Model Law on Geographical Indications (Model Law) เป็นกฎหมายแม่บทในเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ WIPO ที่พยายามวางแนวทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (ไม่มีผลผูกพันประเทศใดๆให้ต้องปฏิบัติตาม)¹⁵

5. GATT Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPs) เป็นความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า หรือที่เรียกว่า (TRIPs) ได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการมีไว้ขอบเขตและการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในข้อ 22-24 โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามข้อตกลงการเจรจาการค้าในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา¹⁶

(1) ประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อป้องกันมิให้มีการนำสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่นนอกเหนือจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริงไปใช้ในลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าหรือก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

(2) เมื่อมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าในประเทศสมาชิกในลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดเกี่ยวกับสถานที่อันแท้จริงของแหล่งกำเนิด ประเทศสมาชิกจะต้องปฏิเสธหรือเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวกับสินค้าที่มีได้มีแหล่งกำเนิดในดินแดนตามที่ระบุไว้นั้น

(3) ประเทศสมาชิกจะต้องมีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็น 2 ระดับ คือ ระดับปกติ (Article 22) ใช้กับสินค้าทั่วไปโดยมุ่งป้องกันมิให้มีการนำชื่อไปใช้ในลักษณะที่จะทำให้สับสนหลงผิด

ระดับพิเศษ (Article 23) ใช้กับสินค้าประเภทไวน์ สุรา เป็นการห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นทุกกรณี แม้จะไม่ได้ทำให้สาธารณชนหลงผิดก็ตามเพื่อคุ้มครองมิให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า โดยใช้คำว่าชนิดหรือแบบหรือคำในทำนองเดียวกัน

วิวัฒนาการตามข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” เป็นคำกลางๆเมื่อมีการกล่าวถึงการให้ความคุ้มครองชื่อหรือเครื่องหมายต่างๆที่เป็นชื่อเมืองหรือท้องถิ่นแท้ที่จริงแล้วคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นคำอื่นเมื่อถูกอ้างในกฎหมายระหว่างประเทศ

¹⁴ เฟ็งอ๋าง, น.234.

¹⁵ เฟ็งอ๋าง, น.234.

¹⁶ เฟ็งอ๋าง, น.235.

แต่ละฉบับ เช่น สนธิสัญญากรุงปารีสใช้คำว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือความตกลงกรุงลิสบอนใช้คำว่าเครื่องหมายระบุแหล่งกำเนิด ดังนั้นคำที่ใช้ในกฎหมายจึงมีขอบเขตแตกต่างกันไป

เมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเห็นได้ว่าประเทศในแถบยุโรปทั้งหลายจะมีการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภค ซึ่งด้วยองค์ประกอบทางลักษณะภูมิประเทศหรือภูมิอากาศที่มีลักษณะเฉพาะตัวคุณค่าของสินค้าที่ผลิตขึ้นมาจึงได้รับความนิยมจากประชากรในประเทศของตน ด้วยเหตุนี้ประเทศในแถบยุโรปจึงได้มีการผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับสินค้าในระดับนานาชาติต่อไป ซึ่งการคุ้มครองชื่อแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานทั้งในรูปแบบของกฎหมายภายในประเทศตลอดจนกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเริ่มมาจากการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์หรือคุณลักษณะโดดเด่น ซึ่งในเรื่องนี้สามารถย้อนกลับไปในสมัยโบราณจวบจนถึงสมัยกลาง (Middle Ages) ที่มนุษย์ได้แสวงหาหนทางเพื่อสร้างลักษณะเด่นเฉพาะให้แก่สินค้าที่ได้ผลิตขึ้นมา โดยการใช้ชื่อของแคว้นที่มีการผลิตสินค้ากับตัวสินค้า¹⁷ และยังคงมีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบันเพียงแต่ในขณะนั้นสินค้าที่ใช้ชื่อแหล่งกำเนิดอันมีชื่อเสียงดังกล่าวยังเป็นที่ยึดถือของผู้บริโภคในวงแคบเท่านั้น ต่อมาเมื่อการคมนาคมสะดวกมากขึ้นสินค้าที่มีคุณภาพและชื่อเสียงนี้ได้กระจายออกไปในแคว้น ประเทศหรือทวีปต่างๆ ผู้ผลิตสินค้าเริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีกฎหมายเพื่อใช้คุ้มครองสินค้าที่ได้ใช้ความเพียรพยายามที่จะสร้างและพัฒนาคุณภาพของสินค้าหรืออาศัยองค์ประกอบด้านธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนในพื้นที่ของตนที่สร้างให้สินค้าของตนมีลักษณะโดดเด่นขึ้นมาเพื่อป้องกันมิให้ผู้อื่นหรือชุมชนอื่นที่ไม่มีสิทธิมาใช้ชื่อของสินค้าที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของตน¹⁸ นอกจากนี้หากพิจารณาจะพบว่า การคุ้มครองเครื่องหมายของสินค้าที่ใช้ชื่อแหล่งที่มาเริ่มเป็นรูปธรรมขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1718 โดยฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ใช้กฎหมายเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางด้านเศรษฐกิจประกอบกับมาตรการทางด้านอาญาเพื่อคุ้มครองชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ถูกใช้สำหรับการบรรยายคุณลักษณะของไวน์ที่ผลิตขึ้นในกรุงเบอร์น โดยมีวัตถุประสงค์ทางกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้สาธารณชนถูกหลอกลวงโดยการจำหน่ายจากผู้ผลิตไวน์ต่างประเทศ¹⁹ ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าว

¹⁷ Domminique, Filbol, The Protection of Appellation of Origin and Indication of Source in France. Symposium on Appellation of Origin and Indications of Source, (France : Bordeaux, 1988), P.95.

¹⁸ วิมาน กฤตพลวิมาน, การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา หน่วยที่12, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547), น.168.

¹⁹ Reichardt Alfred, (1988, November 9-10). The Protection of Registered Designations and Geographical Descriptions in the European Community Particularly Viticuly Product. Symposium on the Protection of Geographical Indication, (France : Sanetenay), p.99.

มิได้ให้การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้จะเป็นการคุ้มครองโดยหลักเกณฑ์ของกฎหมายเครื่องหมายการค้ามากกว่าที่จะคุ้มครองโดยหลักเกณฑ์ของเครื่องหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเฉพาะ²⁰

กระทั่งในศตวรรษที่ 19 สภาพการณ์ของระบบเศรษฐกิจการค้ามีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีสินค้าที่ใช้ชื่อแหล่งกำเนิดอันมีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากจึงเริ่มให้ความสนใจต่อการมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) โดยการพิจารณาถึงการเพิ่มของจำนวนสินค้าที่มีชื่อเสียงเพื่อจำหน่ายในประเทศและเพื่อการส่งออก จึงเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้มีส่วนได้เสียสองฝ่ายในการคุ้มครอง เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) โดยฝ่ายแรกเป็นผู้ผลิตสินค้าในท้องถิ่นนั้น แต่ในทางกลับกันอีกฝ่ายหนึ่งต้องการแสดงหาหนทางในการเอาเปรียบต่อความสำเร็จของฝ่ายแรกโดยชื่อสินค้าที่มีชื่อเสียงดังกล่าวเพื่อแสวงหากำไรในทางการค้าอย่างผิดกฎหมาย เช่น กรณีผลิตภัณฑ์ไวน์ของฝรั่งเศสที่นับได้ว่ามีคุณลักษณะที่โดดเด่นเป็นการเฉพาะตัวตามแต่ละพื้นที่ซึ่งมีคุณภาพและชื่อเสียงระดับโลก เมื่อแคว้นดังกล่าวต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพของไวน์จะใช้วิธีการจำกัดจำนวนการผลิต แต่ฝรั่งเศสกลับประสบกับผู้ผลิตไวน์จากประเทศอื่นที่ผลิตและจำหน่ายในราคาถูกโดยใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์กับชื่อแคว้นของฝรั่งเศส เป็นต้น²¹ ภายใต้สถานการณ์ที่กดดันเช่นนี้ เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้แนวคิดในการคุ้มครองชื่อแหล่งกำเนิดเริ่มแยกตัวออกจากแนวคิดของเครื่องหมายการค้าจนในที่สุดฝรั่งเศสได้บัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับสถานะของเครื่องหมายของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดใน ค.ศ. 1919 เพื่อสร้างความเป็นธรรมในทางเศรษฐกิจและความเกี่ยวพันทางการค้าอีกทั้งเป็นการให้ความคุ้มครองทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าแต่ก็มิได้มีการกำหนดคำนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) ได้แต่อย่างใด²²

กฎหมายของฝรั่งเศสในช่วงต้นเป็นการกล่าวถึงการตั้งชื่อแหล่งดั้งเดิม (Designation of Origin) เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคว่าสินค้านั้นผลิตขึ้นที่ใดและใครเป็นผู้ผลิตเท่านั้น มิได้กล่าวถึงคุณภาพของสินค้าแต่อย่างใด แม้บทบัญญัติเรื่องเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) จะรวมอยู่ในบทบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าด้วยก็ตาม แต่ก็มีได้กล่าวถึงเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) ที่ชัดเจน²³

จนกระทั่งใน ค.ศ. 1958 ได้มีการกำหนดนิยามทางกฎหมายของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) ขึ้นเป็นครั้งแรกในความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนสากลสิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิด (Lisbon Agreement for the

²⁰ Combaldieu, Jena-Claude, General Introduction to the Protection of Appellation of Origin and Indications of Source, of Source, Symposium on Appellations of Origin and Indications of Source, (France : Bordeaux, 1988), p. 17..

²¹ Dominique, Filbol, The Protection of Appellation of Origin and Indication of Source in France. Symposium on Appellation of Origin and Indications of Source, (France : Bordeaux, 1988), p.95-96.

²² Combaldieu, Jean-Claude, Op.cit, pp. 18.

²³ Dominique, Filbol. Op.cit, p.95.

Protection of Appellation of Origin and their International Registration) ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการใช้ชื่อที่มีความเชื่อมโยงระหว่างสินค้าและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อันเป็นแหล่งที่มาของสินค้า²⁴ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิในสินค้าที่มีชื่อเสียงดังกล่าวนี้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประสบกับปัญหาเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องการไม่ยอมรับหรือการไม่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือประเทศที่ไม่ประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิโดยตรงเนื่องจากต้องการใช้ชื่อย่อเว้นการคุ้มครองเพื่อผลประโยชน์ของผู้ประกอบการภายในประเทศของตนจึงมักหลีกเลี่ยงที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้อย่างเคร่งครัด แต่ในขณะเดียวกันยังมีอีกหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในยุโรปที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่งผลให้สินค้าที่ผลิตออกวางจำหน่ายนั้นมีคุณภาพและชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ประเทศเหล่านี้มักตระหนักถึงคุณค่าของสินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศของตนคงมีการตรากฎหมายขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้มาช้านาน โดยมีการรวมกลุ่มของประเทศเพื่อผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับนานาชาติ ในรูปของกฎหมายหรือความตกลงระหว่างประเทศ ได้แก่

อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention of the Protection of Industrial Property) ซึ่งเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ความตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้องหรือหลอกลวงกับสินค้า (Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods) และ

ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนสากลสิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิด (Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration)

อย่างไรก็ตามกฎหมายระหว่างประเทศทั้งสามฉบับนี้ยังมีข้อจำกัดในการให้ความคุ้มครองซึ่งไม่เป็นที่แพร่หลายมากนักจนกระทั่งเกิดความพยายามของกลุ่มประเทศดังกล่าวเพื่อผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปสู่การคุ้มครองที่ได้มาตรฐานจึงเป็นที่มาของการเข้าร่วมเจรจาเพื่อหาข้อยุติในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในการเจรจาอบูรุกวัย (Uruguay Round) ของแกตตีในประเด็นเรื่องมาตรการป้องกันการสินค้าปลอมแปลง (Trade in Counterfeit Goods) และการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า

ในการคุ้มครองชื่อของสินค้าที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ประเทศในแถบยุโรปประสงค์จะให้มีการคุ้มครองได้ถูกผลักดันโดยประเทศสมาชิกของแกตตีในการเจรจาอบูรุกวัย ซึ่งก่อนที่จะมีการข้อสรุปในการมีความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือ (TIPPs) นั้นด้วยเหตุนี้ใน ค.ศ. 1974 องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) ในฐานะองค์การชำนาญพิเศษทางการบริหารเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างความตกลงในระดับพหุภาคีจึงเริ่มศึกษาแผนงานในการ

²⁴ Combalxlieu, Jean-Claude, Op.cit, p. 19.

เตรียมการเพื่อรองรับกับอนุสัญญาพหุภาคีจึงเริ่มศึกษาแผนงานในการเตรียมการเพื่อรองรับกับอนุสัญญาพหุภาคีที่จะมีขึ้นใหม่สำหรับการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้โดยใช้ชื่อว่า (Indication of Source) ต่อมาใน ค.ศ. 1975 จึงได้เสนอร่างสนธิสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) โดยมุ่งหมายให้คำว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ถูกใช้เพื่อครอบคลุมทั้งเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา²⁵

3.2.2 การให้ความคุ้มครองแก่สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

ประเทศไทยนั้นถือได้ว่าเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่สมบูรณ์ส่งผลให้ประเทศไทยมีสินค้าที่มีคุณภาพและชื่อเสียงที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายประสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge) ของบรรพบุรุษที่สั่งสมสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันกลายเป็นการสร้างคุณค่าและเอกลักษณ์ของสินค้าในท้องถิ่นให้มีลักษณะโดดเด่น แม้ที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นลักษณะดังกล่าวนี้เป็นรูปธรรมมากเท่าใดนัก²⁶ ซึ่งหากศึกษาถึงกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะพบว่าแต่เดิมกฎหมายไทยจะเน้นไปที่การคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกหลอกลวงโดยผู้ประกอบการและการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมโดยการคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกหลอกลวงโดยผู้ประกอบการนั้นจะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้ามาตรา 8 (10) และมาตรา 46 วรรคสอง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 22 มาตรา 31 และมาตรา 40 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 และมาตรา 272 (1) ส่วนการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมจะปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ มาตรา 40 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (1)²⁷

อย่างไรก็ตามการที่ประเทศไทยเข้าเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลกจึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามแนวนโยบายที่เกิดขึ้นจากการเจรจาทางการค้ารวมถึงจะต้องปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยเช่นกันในฐานะเป็นหนึ่งในนโยบายการเจรจาทางการค้าในรอบอุรุกวัย ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) จึงต้องอนุวัติการตามพันธกรณีที่มิต่อข้อ 22-24 ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศขององค์การการค้าโลก (WTO) ในการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่เนื่องจากความตกลงทริปส์ (TRIPs) มิได้มีการกำหนดแนวทางหรือกลไกทางกฎหมายที่จะใช้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ชัดเจนทำให้แนวทางการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ของบรรดาประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไปกล่าวคือในความตกลง (TRIPs) ข้อ 1 กำหนดพันธกรณีให้ประเทศสมาชิกกำหนด

²⁵ Beaumer, Ludwig, International Treaties Relating to Appellation of Origin and Indication of source. Symposium on appellation of Origin and Indications of Source, (France : Bordeaux, 1988), p.33.

²⁶ ปัจฉิม ธนสันติ, “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ : ดินแดนแห่งการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและโอกาสทางการค้า,” ในการสัมมนาวิชาการ ณ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค, 2549.

²⁷ เห่งอ้าง.

มาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standard) ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งรวมถึงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ด้วยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ทำให้แนวทางในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 แนวทางด้วยกัน คือ

- (1) ใช้กฎหมายเฉพาะ (sui generis) เช่น ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป
- (2) ใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้า (Trademarks)
- (3) ใช้กฎหมายทั่วไป เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

บทบัญญัติกฎหมายไทยที่สามารถรับรองกับบทบัญญัติของความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้แค่เพียงการคุ้มครองผู้บริโภคจากการสับสนหลงผิด ในแหล่งกำเนิดของสินค้าตามข้อ 22(2), (a) และการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมตามข้อ 22(2), (b) เท่านั้น แต่บทบัญญัติกฎหมายไทยดังกล่าวยังไม่สามารถรองรับกับข้อ 22 ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในส่วนอื่นๆได้ประกอบกับยังไม่สามารถรองรับกับการคุ้มครองเพิ่มเติมแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์และสุราตามข้อ 23 และการเจรจาระหว่างประเทศในข้อ 24 ได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่สามารถรองรับความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในข้อ 22 (2), (a) และ (b) ได้นั้นมิใช่บทบัญญัติที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรงที่จะครอบคลุมไปถึงสาระสำคัญอันเป็นเงื่อนไขที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้แต่อย่างใด ผลลัพธ์คือบทบัญญัติของกฎหมายไทยจึงไม่สามารถรองรับกับพันธกรณีจากการที่ประเทศไทยจะต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้ทั้งหมดถึงแม้ว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสิทธิลักษณะนี้ก็ตาม

เนื่องจากประเทศไทยมีนโยบายที่จะให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางด้านการค้าของประเทศต่อไป โดยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ผลิตในท้องถิ่นมีความต้องการที่เสริมสร้างและรักษาภาพพจน์ในสินค้าที่ผลิตจากท้องถิ่นของตนและยังเป็นการป้องกันไม่ให้ประชาชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า โดยกำหนดให้มีการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์และห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อื่นจะทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้าที่ระบุในทะเบียนและเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่ประเทศไทยมีตามข้อ 22 ถึงข้อ 24 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในภาคผนวกท้ายความตกลงมาร์ราเกชจัดตั้งองค์การการค้าโลก

ประเทศไทยจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณากฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้นว่าให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพียงพอหรือไม่และจำเป็นต้องยกร่างกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นมาเป็นการเฉพาะหรือไม่ดังรายละเอียด²⁸ ดังนี้

- 1) กฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ได้บัญญัติคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ หากมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

²⁸ ปัจฉิมา ธนสันติ, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 11, น.234.

ซึ่งทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิดจะเป็นความผิดตามมาตรา 271 นี้ แต่หากผู้ขายมิได้หลอกลวงผู้ซื้อ จะไม่มีความผิดตามมาตรา 271 เช่น ผู้ขายระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นมะขามหวานเพชรบูรณ์ ปลุกในยะลา เป็นต้น การกระทำเช่นนี้อาจเป็นการทำให้ชื่อเสียงหรือ good will ของผู้ค้าอีกรายหนึ่งหรือเจ้าของสินค้าของสินค้านั้นเสียหายได้ ดังนั้น มาตรา 271 มิได้มุ่งที่จะคุ้มครองแก่ผู้มีสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แท้จริง จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายอาญายังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

2) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 22 ให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทางหนึ่งเช่นกัน แต่หลักการและเหตุผลของพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเป็นหลัก หากข้อความที่ใช้ไม่ได้เป็นข้อความที่จะทำให้ผู้บริโภคสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด เช่น การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ควบคู่กับการระบุที่มาที่แท้จริงดังตัวอย่างกรณีของกฎหมายอาญาข้างต้นอาจทำให้ผู้ค้ารายอื่นเสียหายแต่ไม่อาจถือได้ว่าเกิดผลเสียต่อสังคมโดยรวม ดังนั้นการกระทำดังกล่าวจึงไม่มีความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

3) กฎหมายเครื่องหมายการค้า พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ได้บัญญัติคำนิยามของเครื่องหมายรับรองและเครื่องหมายร่วม ซึ่งไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ กล่าวคือ เครื่องหมายรับรองสามารถออกให้ได้แก่บุคคลเพียงคนเดียวและไม่สามารถใช้รับรองตนเองได้ ส่วนการที่จะนำบทบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องหมายร่วมมาขยายความปรับใช้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไม่สามารถทำได้ เนื่องจากคำจำกัดความของเครื่องหมายร่วมไม่ได้คลุมไปถึงเครื่องหมายรับรอง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าทฤษฎีกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยนั้นไม่ครอบคลุมไปถึงการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และกฎหมายยังได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถนำมาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ตามพระราชบัญญัตินี้

เนื่องจากหลักการและเหตุผลของกฎหมายเครื่องหมายการค้าของแต่ละประเทศนั้นจะมีเนื้อหารายละเอียดของความคุ้มครองที่แตกต่างกันออกไปตามแนวนโยบายของประเทศตนเอง ซึ่งในบางประเทศกฎหมายเครื่องหมายการค้าจะบัญญัติให้ความคุ้มครองไปในส่วนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย แต่ในประเทศอื่นๆในบางประเทศรวมทั้งประเทศไทยจะมีหลักการและเหตุผลของการบังคับใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าที่มีความแตกต่างไปจากการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยนั้นจะออกกฎหมายเป็นการเฉพาะ ก็คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 ซึ่งได้ประกาศเป็นกฎหมายและมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 แยกต่างหากออกจากกฎหมายเครื่องหมายการค้า ซึ่งความแตกต่างระหว่างกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ คือ กฎหมายเครื่องหมายการค้าไทยจะบ่งบอกความแตกต่างระหว่างเจ้าของหรือผู้ผลิตสินค้า แต่ในส่วนที่เป็นกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะบ่งบอกถึงพื้นที่ผลิตด้วย

การบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ฉบับนี้เป็นผลมาจากคณะอนุกรรมการชุดนี้ได้พิจารณากฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งได้แก่ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติ

เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ซึ่งคณะอนุกรรมการพิจารณาเห็นว่ากฎหมายทั้งสามฉบับนี้ยังไม่สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้อย่างครบถ้วนคือ

ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22 (2), (a)²⁹ บทบัญญัติห้ามมิให้มีการใช้วิธีการใดๆ อันเป็นการแสดงว่าสินค้ามีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งหนึ่งใดอันเป็นเท็จในลักษณะซึ่งเป็นการหลอกลวงสาธารณชนในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า ในขณะที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคถึงสถานการณ์บางอย่างเกี่ยวกับการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์อันเป็นเท็จ แต่กลับมีการระบุแหล่งกำเนิดของสินค้าที่แท้จริง

ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22 (4) บัญญัติห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ถูกต้องตรงกับแหล่งกำเนิดซึ่งทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดว่าเป็นสินค้าจากแหล่งกำเนิดอื่นในเรื่องนี้กฎหมายไทยไม่มีบัญญัติไว้ หรือ

ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 23 บัญญัติห้ามการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์กับสินค้าไวน์หรือสุรา ซึ่งกฎหมายไทยไม่มีบัญญัติในเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ เป็นต้น

ในที่สุดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2537 คณะอนุกรรมการเสนอให้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการเฉพาะ (sui generis) ซึ่งขณะนั้นยังใช้ถ้อยคำในร่างกฎหมายว่า “ชื่อทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications)” ที่มาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งโดยเฉพาะก็สามารถขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เช่น ข้าวหอมมะลิสุรินทร์ กาแฟดอยตุง ซึ่งแนวทางนี้สามารถคุ้มครองผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าภูมิปัญญาของคนไทยได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น³⁰

ประกอบกับหากกฎหมายไทยไม่คุ้มครองชื่อทางภูมิศาสตร์ของสายพันธุ์พืชและสายพันธุ์สัตว์โดยกำหนดให้เป็นชื่อสามัญก็จะทำให้ประเทศไทยไม่สามารถอ้างสิทธิคุ้มครองชื่อพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของไทยในต่างประเทศได้เลยทั้งนี้เพราะความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 24 (9) กำหนดว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดจะได้รับการคุ้มครองในประเทศอื่น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียก่อน ดังนั้นหากกฎหมายไทยไม่คุ้มครองชื่อพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์จะมีผลให้ชื่อ Jasmine Rice ฯลฯ กลายเป็นชื่อสาธารณะที่บุคคลทั่วไปสามารถนำไปใช้ได้โดยเสรีโดยทันทีซึ่งจะเกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและการเจรจาการค้าของประเทศไทยใน WTO เป็นอย่างมาก³¹

ด้วยเหตุนี้ในวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 21 ปีที่ 3 ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) มีการพิจารณาของคณะกรรมการร่วมกันโดยเห็นควรให้มีการจำกัดข้อความในคำนิยาม “ชื่อสามัญ” คำว่า “หรือเป็นชื่อสายพันธุ์พืชสัตว์” ของมาตรา 3 ออกไปต่อมา

²⁹ Article 22 (2),(a) TRIPs Agreement.

³⁰ จักรกฤษณ์ ควรวจน์, เจริญ คัมภีร์ภาพ, บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์ “แนวคิดและข้อเสนอต่อการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์,” ในการประชุมคณะกรรมการร่วมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช : น.5-6.

³¹ เติ้งอ๋าง, น.13.

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จึงได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2547

3.3 แนวความคิดสิทธิชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สิทธิชุมชนเป็นเรื่องที่มีมาดั้งเดิมคู่กับวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมสังคมมานานต่อมาเกิดกลไกภาครัฐที่มีอำนาจมากขึ้นและเข้าไปดำเนินการจัดระบบสิทธิชุมชนในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งสิทธิชุมชนได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 ว่าด้วยสิทธิชุมชน มาตรา 66 และมาตรา 67 โดยให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร อนุรักษ์ บำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการคุ้มครอง รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การดำเนินโครงการต่างๆที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง จะดำเนินการไม่ได้นอกจากจะมีการศึกษาและผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนที่จะมีการดำเนินการ³² คูภาคผนวก ตารางที่ 1

3.3.1 ความหมายของสิทธิชุมชน

สิทธิชุมชนเป็นอุดมการณ์ที่แนบแน่นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมาอย่างยาวนาน³³ จากการใช้ชีวิตร่วมกันของชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยร่วมทุกข์ร่วมสุข เกิดความเอื้ออาทรและผูกพันซึ่งกันและกัน บรรดาความขัดแย้งแตกแยกต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนจะผลักดันให้มีการคิดค้นหาวิธีการจัดการภายในให้ลุล่วงไป ความเป็นไปของชุมชนในลักษณะดังกล่าวพัฒนาให้เกิดกฎเกณฑ์ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นข้อบัญญัติอันศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวชุมชนยึดถือร่วมกันแฝงอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนเกิดขึ้นซ้ำๆ จนพัฒนาเป็นแผนที่แข็งแกร่ง ข้อบัญญัติดังกล่าวของชุมชนเป็นข้อบัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขอบเขตอำนาจที่สมาชิกแต่ละคนแต่ละฐานะพึงมีพึงได้รับท่ามกลางการดำเนินชีวิตด้วยกัน อำนาจนั้นเป็นอำนาจที่ทุกคนยอมรับภายใต้คุณค่าที่ยึดถือร่วมกันเป็นอำนาจที่มีความชอบธรรมก็คือระบบสิทธิของชุมชนนั่นเอง

คุณค่าที่ชุมชนยึดถือร่วมกันเป็นสิ่งที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นโดยชีวิตชุมชน เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีปู่ย่า คุณค่าแห่งความกตัญญูรู้คุณค่าธรรมชาติ บุพการี การเคารพและให้คุณค่าในผลประโยชน์และทรัพย์สินส่วนรวมหรืออาจจะเป็นคุณค่าที่ชุมชนรับจากภายนอกมาผสมผสานเป็นคุณค่าชุมชน เช่น หลักธรรมทางศาสนาที่กล่าวได้ว่าคุณค่าเหล่านี้เป็นหลักทางศีลธรรมซึ่งทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมของชาวชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ระบบสิทธิชุมชนหรือสิทธิ

³² สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ,” หนังสือและสื่อเผยแพร่ สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (มีนาคม 2555), น. 15-17.

³³ ชลธิรา สัตยวิวัฒนา, พลวัตสิทธิชุมชน : กระบวนทัศน์ทางมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), 2546), น. 81-94.

ชุมชนนั้นปรากฏอยู่ในทุกมิติของชีวิตชุมชน ตั้งแต่ระบบการจัดการทรัพยากร ระบบเกษตรกรรม ระบบการดูแลสุขภาพ ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง ระบบยุติธรรมชุมชนเป็นต้น ระบบสิทธิที่หลากหลายซับซ้อนของสังคมชุมชนที่กล่าวถึงเป็นสิทธิตามจารีตประเพณี Customary Rights ซึ่งมักจะแตกต่างขัดแย้งกับสิทธิตามกฎหมาย Legal Rights ทั้งนี้เพราะสิทธิตามจารีตประเพณีมักจะตั้งอยู่บนหลักของ “สิทธิทางศีลธรรม” อย่างเคร่งครัดในขณะที่สิทธิตามกฎหมายนั้นจะผสมผสานหลักการทางการเมืองและเศรษฐกิจด้วย³⁴

อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของการสร้างองค์ความรู้แนวความคิดทฤษฎีเรื่องสิทธิชุมชนในปัจจุบันมีที่มาจากการพัฒนาปรัชญาการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกในศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิปัจเจกชนในฐานะสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอันเป็นที่มาของระบอบการเมืองเสรีประชาธิปไตย และระบอบทรัพย์สินส่วนบุคคลหรือกรรมสิทธิ์เอกชนอันเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งเติบโตองงามต่อมา แต่ก็ถูกทำลายและวิพากษ์จากนักคิดสายสังคมนิยมซึ่งเห็นว่าสิทธิปัจเจกชนและระบอบทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นที่มาของความเสื่อมทรามทางศีลธรรมเป็นที่มาของการทุจริตทางชนชั้นปลดลวดทอนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จึงควรให้ความสนใจแก่สิทธิกลุ่มหรือสิทธิร่วมและแทนที่จะมีเพียงสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองต้องมีสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมด้วยจนต่อมาใน พ.ศ. 2491 เมื่อสหประชาชาติประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงต้องประกาศกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองควบคู่ไปกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและต่อมาได้เปิดพรมแดนสู่มิติของสิทธิที่มีความหลากหลาย ความเท่าเทียม การมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้เกิดสิทธิชุมชนดังเช่นปัจจุบัน

อาจารย์เสน่ห์ จามริก ได้มีการให้ความหมายว่าสิทธิชุมชนคือการให้ชุมชนชาวบ้านมีสิทธิในการเลือกอนาคตของตนเองเป็นตัวของตัวเองเป็นอิสระโดยตัวเองในสถานการณ์ปัจจุบันชาวบ้านจำเป็นต้องเรียนรู้ชุมชนที่เขาอยู่ ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นสิ่งที่โลกกำลังจ้องอยู่ โดยเขาต้องเรียนรู้ที่จะเชื่อมสิ่งที่เขามีอยู่กับการความต้องการความคาดหวังจากโลกภายนอกเท่าทันที่จะปกป้องสิทธิเขา ในขณะที่เดียวกันก็ใช้สิทธิที่จะพิสูจน์ให้โลกเห็นว่าเขาสามารถทำประโยชน์ให้กับโลกได้อย่างน้อยที่สุดปกป้องรักษาทรัพยากรของโลก หรืออาจจะบอกว่าเขาก็สนใจอยากจะทำวิจัยเพิ่มเติมที่จะทำวิจัย เขายินดีที่จะร่วมมือทำอะไรต่อมื่ออะไรที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านี้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น ในเวลานี้เราต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชนแค่เรื่องทำกินว่าต้องอยู่ตรงนี้เป็นแค่นี้ไม่พอมีอะไรหลายอย่างที่เรากำลังคิด วิจัย ศึกษา³⁵

อาจารย์กิตติศักดิ์ ปรกติ ให้ความหมายของสิทธิชุมชนว่าเป็นสิทธิในความมีตัวตนของคนที่อยู่ร่วมกันในวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านหรือผูกพันกับฐานทางทรัพยากร ยกตัวอย่างเช่น วัดซึ่งเป็นชุมชนทางศาสนาไม่ว่าจะมีกฎหมายมารับรองสถานะบุคคลหรือไม่หรือมี

³⁴ อานันท์ กาญจนพันธุ์, มติชุมชน : วิถีคิดว่าด้วยสิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544), น. 127-164.

³⁵ เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), น.5.

กฎหมายรับรองสิทธิหรือไม่ แต่สิ่งที่คนไทยปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นร้อยปีก็คือยอมรับว่าวัดเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ เช่น การที่เราจะไปเยี่ยมถ้ำโถงของวัดเราก็ต้องเอาไปคืนหรือวันสงกรานต์ก็มีการขนทรายเข้าวัด หรือความรู้สึกที่ว่าเราเอาของวัดไปเป็นบาป แสดงให้เห็นว่าในความรู้สึกของคนไทยนั้น วัดมีตัวตนแบบหนึ่งซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย นอกจากวัดแล้วยังมีชุมชนอื่นๆที่มีวิถีชีวิตมีความเป็นอยู่ มีแบบแผนการดำเนินชีวิตและพร้อมกันนั้นก็ยังมีสิทธิขั้นพื้นฐานในการเป็นชุมชนมีสิทธิเช่นเดียวกับหน่วยงานของรัฐแต่ที่ผ่านมา เรามักจะละเลยต่อการทำความเข้าใจว่าชุมชนก็มีสิทธิได้และลืมนำไปเน้นความมีสิทธิของปัจเจกบุคคลมากเกินไปและละเลยการมีสิทธิร่วมกันในฐานะที่เป็นชุมชนหรือบุคคลที่รวมอยู่เป็นหมู่เหล่า³⁶

อาจารย์บวรศักดิ์ อูวรรณโณ อธิบายความหมายของคำว่า สิทธิชุมชนว่าหมายถึงสิทธิที่ไม่ใช่ส่วนของบุคคลของประชาชนแต่ละคน และไม่ใช่ของรัฐแต่เป็นสิทธิของชุมชนที่จะจัดการใช้ประโยชน์และมีหน้าที่บำรุงรักษาเหนือทรัพยากร³⁷

อาจารย์จักรกฤษณ์ ควรพจน์ ให้ความหมายของสิทธิชุมชนว่าหมายถึงสิทธิที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้ รวมถึงการดูแลรักษาให้ทรัพยากรนั้นคงอยู่ต่อไปและชุมชนในความหมายนี้ต้องเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีประเพณีและวัฒนธรรมสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

อาจารย์อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวว่สิทธิชุมชนไม่ใช่สิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่นั้น พื้นที่เหล่านั้นก็ยังคงเป็นของรัฐ แต่อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาเป็นของชุมชนชุมชนสามารถออกกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ เพื่อพิทักษ์สิทธิและพื้นที่เหล่านั้นให้คงอยู่ สิทธิชุมชนจะเกี่ยวข้องกับสิทธิอื่นๆ ตามคติที่มีอยู่เชิงคุณค่า เชิงศีลธรรมของสังคม สิทธิชุมชนจะซ่อนอยู่อยู่ในเรื่องสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิหน้าหมู่คือ สิทธิของคนที่จะใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่าในที่ดินอะไรต่างๆ หรือว่าสิทธิในเรื่องของสิทธิการใช้ สิทธิเหล่านี้เกิดขึ้นตามหลักที่ว่าทุกคนควรมีสิทธิในการยังชีพมีสิทธิในการที่จะมีชีวิตเป็นระบบคุณค่าทางศีลธรรมและสิทธิชุมชนยังขยายตัวออกไปเกี่ยวข้องกับสิทธิอื่นๆ ตามความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น สิทธิในความเป็นมนุษย์หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน สิทธิชุมชนจะเอื้อต่อการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืน³⁸

อาจารย์ยศ สันตสมบัติ ให้ความหมายของสิทธิชุมชนว่าหมายถึงสิทธิร่วมเหนือทรัพย์สินของชุมชน โดยนัยนี้สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ดังนั้น แม้ว่าโดยทฤษฎีแล้วสมาชิกของชุมชนทั้งหมดจะมีสิทธิตามธรรมชาติในการใช้ทรัพยากรรวม แต่ชุมชนก็สามารถใช้อำนาจออกกฎเกณฑ์โดยคำนึงความเป็นธรรมในสังคมเป็นสำคัญ³⁹

³⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ, สิทธิชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550), น.238.

³⁷ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2536). น.121.

³⁸ อานันท์ กาญจนพันธุ์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 34, น.248.

³⁹ ชลธิรา สัตยวัฒน์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 33, น.85.

อาจารย์จรัส ดิษฐาภิชัย ให้ความหมายสิทธิชุมชนไว้ว่ามีลักษณะเป็นสิทธิร่วมกันของกลุ่มคน (Collective Rights) ที่จะกำหนดชะตาชีวิตของคนในชุมชนทั้งด้านการตัดสินใจทางการเมืองว่าชุมชนจะมีการปกครองและพัฒนาไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการตัดสินใจในทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ เพราะฐานเศรษฐกิจของชุมชนคือฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อาศัยภูมิปัญญาความรู้ ในการดูแลจัดการทรัพยากรให้ยั่งยืนถึงชนรุ่นหลัง ทั้งนี้เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นตั้งชีวิตของครอบครัวและชุมชนที่อยู่รอดจากการทำไร่ทำนา การอยู่อาศัย การใช้ประโยชน์จากผืนป่าและผืนดิน ตลอดจนหล่อหลอมวัฒนธรรมประเพณีกับการอยู่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิชุมชนหรือ Community Rights หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีขอบเขตเป็นชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชนหรือหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนในชนบทเท่านั้นแต่จะรวมถึงกลุ่มคนในเมืองด้วยกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งกลุ่มคนนั้นมีอำนาจอันชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ ประเพณีหรือข้อตกลงที่บุคคลในสังคมนั้นยึดถือร่วมกัน⁴⁰

3.3.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายความว่า ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ หรือได้รับโดยการศึกษาอบรมจากสถาบันในชุมชน ได้แก่ วัดและครอบครัว ความรู้และประสบการณ์ตรงของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสะสมประสบการณ์การทำงาน การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้จากธรรมชาติ อาจเป็นแนวคิด กิจกรรมและบุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน⁴¹

ลักษณะของภูมิปัญญา ได้กล่าวว่าภูมิปัญญา มีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้⁴² คือ

1. ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

2. ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการ

⁴⁰ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, *อ้าวแล้ว เชิงอรไรที่ 32*, หน้า 18.

⁴¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559, World Wide Web <http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/content1.html>

⁴² เอี่ยม ทองดี “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559, <http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/content2.html>.

พิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสับสนความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวดๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่อง สรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้วจึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชนในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บางคนสามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

7. ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ภายในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้น หรือให้เป็นไป ตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ

ดังนั้น องค์ประกอบของภูมิปัญญาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เกิดคุณค่าแก่ความภาคภูมิใจซึ่งได้แก่ ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม ความรู้อาจเกิดจากภูมิความรู้ที่ได้จากการทดสอบทดลองหลายครั้งจนได้ความรู้ที่แท้จริง ความเชื่อถืออันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีบาปบุญคุณโทษ และจิตวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้อง ค่านิยมที่คนในสังคมให้การยกย่องเชิดชูว่าเป็นสิ่งดีงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน ความเห็นที่เกิดจากพิจารณารอบคอบจากชุมชนจนเกิดการยอมรับด้วยความจริงใจ ความสามารถอันเกิดจากพรสวรรค์หรือจากการฝึกฝนจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ความฉลาดไหวพริบการแก้ไข เช่นกัน ย่อมเกิดขึ้นจากจินตนาการ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และค่านิยม การสั่งสมประสบการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จนสามารถสร้างองค์ความรู้และสังเคราะห์ใหม่ให้มีความก้าวหน้าและนำมาใช้งานได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาเป็น 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน⁴³ คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ 2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่รวมกันในสังคมหรือในชุมชน 3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

3.4 ความตกลงระหว่างประเทศเพื่อปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งถือเป็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งได้นี้ได้มีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำไปเป็นคำอื่นๆเมื่อมีการกล่าวอ้างหรืออธิบายความหมายในสนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ละฉบับ โดยสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรกที่เริ่มกล่าวถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็คืออนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ที่มีการเรียกสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยใช้ชื่อว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” และต่อมาในความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้มีการเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในบริบทของความตกลงระหว่างประเทศฉบับต่างๆ ทั้งนี้ผู้ศึกษาจึงขอทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

3.4.1 อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883

อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) นับเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่กล่าวถึงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในสิทธิบัตรแบบจำลองเพื่อการใช้สิทธิประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการระงับของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อนุสัญญากรุงปารีสได้ให้การคุ้มครองในระดับพื้นฐาน ตามข้อ 1 (2) “ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม” ให้มีความหมายรวมถึงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการระงับของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า⁴⁴

การคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมตามอนุสัญญานี้เน้นไปที่การบังคับใช้สิทธิของผู้เสียหายที่โดยส่วนใหญ่จะเป็นการยึดสินค้า ในการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดสินค้าที่ผิดไม่ว่าทางตรง

⁴³ ประภาศิริ กลางพอน, “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559, <http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/content2.html>.

⁴⁴ Article 1(2) ของความตกลงทริปส์

stipulates that “The protection of industrial property has as its object patent, utility models, industrial designs, trademarks, service mark, trade name, indication of source or appellation of origin, and the repression of unfair competition”

ทางอ้อม⁴⁵ และหลักสำคัญที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดคือ การคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม⁴⁶ แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติของอนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิลักษณะโดยตรง ทั้งอนุสัญญากรุงปารีสไม่มีบทบัญญัติที่ใช้ห้ามไม่ให้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดกลายเป็นชื่อสามัญแต่อย่างใด⁴⁷ ข้อบกพร่องของอนุสัญญากรุงปารีสในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีอยู่ด้วยกันสามประการ คือ

ประการแรก อนุสัญญากรุงปารีสเป็นมาตรการที่ให้การคุ้มครองในทางอ้อมโดยห้ามเฉพาะการใช้สิ่งบ่งชี้ที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ได้แสดงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าเท่านั้นจึงทำให้ความมีประสิทธิภาพของการใช้มาตรการทางกฎหมายนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจการร้องขอให้ยึดสินค้านำเข้าเป็นสำคัญ โดยเจ้าหน้าที่ต้องทำการพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้กับสินค้าดังกล่าวเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดตามความหมายของข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีสหรือไม่หรือเป็นเพียงชื่อสามัญที่โดยทั่วไปอาจนำมาใช้กับสินค้าได้โดยไม่มีข้อจำกัด

ประการที่สอง อนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ได้กลายมาเป็นชื่อสามัญกับสินค้า แต่บางประเทศกลับห้ามการใช้ชื่อสามัญ

ประการที่สาม นอกจากข้อบกพร่องทั้งสองประการดังกล่าว ข้อ 9 และข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีสก็ยังไม่สามารถห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ถูกต้องแท้จริง แต่มีลักษณะที่อาจทำให้ประชาชนสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่อีกแห่งหนึ่ง กล่าวคือ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุพื้นที่ที่สินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดอันแท้จริง แต่อาจทำให้สาธารณชนเข้าใจว่าสินค้านั้นมี

⁴⁵ Article 10(1) ของความตกลงทริปส์

stipulates that “The provisions of the preceding Article shall apply in cases of direct or indirect use of a false indication of the source of the goods or the identity of the producer, manufacturer of merchant”

⁴⁶ Article 10 bis (3) ของความตกลงทริปส์

stipulates that “The Following in particular shall be prohibited:

1) all acts of such a nature as to create confusion by any means whatever with the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;

2) false allegations in the course of trade of such a nature as to discredit the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;

3) indications or allegations the use of which in the course of trade is liable to mislead the public as to the nature, the manufacturing process, the characteristics, the suitability for their purpose, or the quantity, of the goods.”

⁴⁷ วิมาน เหล่าดุสิต, “ข้อพิพาทรูปแบบกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย,” วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ฉบับที่ 1, ปีที่10, น.117 (มิถุนายน 2541).

แหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่หนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งกำเนิดของสินค้ากับพื้นที่นั้นมีชื่อเรียกเป็นอย่างเดียวกัน⁴⁸

3.4.2 ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891

ความตกลงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดหรือเป็นปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้า (Madrid Agreement for the Repressing of Deceptive Indication of Source on Goods) เป็นความตกลงที่มีความเกี่ยวข้องกับอนุสัญญากรุงปารีส โดยความตกลงซึ่งมีที่มาจากกรอบของอนุสัญญากรุงปารีส⁴⁹ ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือ (Indication of Source)⁵⁰ ที่กำหนดบทบัญญัติของความตกลงในการให้ความคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ไว้โดยเฉพาะเนื่องจากอนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้ให้ความคุ้มครองโดยตรง การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามความตกลงนี้กระทำโดยการเปิดโอกาสให้มีการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ผิดหรือการปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา⁵¹ ป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ผิดหรือหลอกลวงสาธารณะและรวมถึงพฤติการณ์การใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่อาจทำให้ผู้บริโภคหรือสาธารณะชนสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า การให้ความคุ้มครองเฉพาะสินค้าประเภทไวน์ที่ไม่สามารถกลายเป็นชื่อสามัญได้⁵² ส่วนสินค้าประเภทอื่นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลในแต่ละประเทศสมาชิกที่จะพิจารณาว่าสินค้าประเภทใดที่กลายเป็นชื่อสามัญส่วนสำคัญของความตกลงแมดริดคือการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาโดยตรง แม้ความตกลงกรุงแมดริดจะถูกจัดทำเพื่อเป็นมาตรการเสริมของอนุสัญญากรุงปารีสด้วยประสงค์จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ความตกลงนี้ก็ยังมีข้อบกพร่องดังนี้

ประการแรก เช่นเดียวกับกับอนุสัญญากรุงปารีส การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงกรุงแมดริดขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของประเทศที่ให้ความ

⁴⁸ จักรกฤษณ์ ครอบงำ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 5*, น. 3-4.

⁴⁹ Ludwig Bacumer, *The International Protection of Geographical indications*, *Symposium on the International Protection of Geographical indications*, (October 1991), p.29.

⁵⁰ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้นิยามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of source) ว่าหมายถึงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ใดๆ อันระบุว่าเป็นสินค้าหรือบริการนั้นมีการกำเนิดจากประเทศ แคว้น หรือสถานที่หนึ่งที่โดยเฉพาะ

⁵¹ Article 1(1) ของความตกลงกรุงแมดริด

stipulates that “All goods bearing a false or deception indication by which one of the country to which this Agreement applies, or a place situated there in, is directly or indirectly indicated as being the country or place of origin shall be seized on importation into any of the said countries.

⁵² การที่ชื่อสินค้ากลายเป็นชื่อสามัญทำให้สินค้าดังกล่าวสูญเสียลักษณะเฉพาะ (Loss of distinctiveness) ซึ่งกลายเป็นการเรียกชื่อสินค้าชนิดนั้นๆ แทนชื่อสินค้า และทำให้ชื่อสินค้าดังกล่าวไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

คุ้มครองเป็นสิ่งสำคัญ ข้อ 4 ของความตกลงกรุงแมดริดกำหนดให้การพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้ใดเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดอันได้รับความคุ้มครองหรือเป็นเพียงชื่อสามัญที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายให้เป็นอำนาจและดุลพินิจของศาลของประเทศที่ให้ความคุ้มครอง ซึ่งการใช้ดุลพินิจของศาลในแต่ละประเทศย่อมจะมีความแตกต่างกันออกไปเนื่องจากขาดหลักการร่วมในอันที่จะใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณา

ข้อ 4 ของความตกลงกรุงแมดริดกำหนดข้อยกเว้นในกรณีที่สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดนั้นเป็นสิ่งบ่งชี้ที่ใช้กับสินค้าประเภทไวน์ โดยให้การพิจารณาว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดของไวน์หรือไม่ให้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ (Country of origin) โดยไม่ให้เป็นอำนาจศาลของประเทศที่ให้ความคุ้มครอง (Protecting country) ผลก็คือหากสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดของสินค้าไวน์ใดได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิด สิ่งบ่งชี้เช่นว่านี้ย่อมจะได้รับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกทุกประเทศโดยทันที บทยกเว้นนี้ถูกกำหนดขึ้นก็เพราะเหตุว่าไวน์เป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ ซึ่งประเทศเหล่านั้นโดยส่วนใหญ่ก็เป็นสมาชิกของความตกลงกรุงแมดริด การที่มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์อย่างกว้างขวางจะเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง ความตกลงกรุงแมดริดได้กำหนดให้มีการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ไม่ถูกต้องดังเช่นที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีสแต่การยึดสินค้าจะกระทำได้ก็แต่เฉพาะในกรณีที่มีการนำเข้ามาในในประเทศเท่านั้น ส่วนในกรณีที่สินค้าซึ่งอยู่ระหว่างการส่งต่อไปยังประเทศที่สาม (Goods in transit) ประเทศสมาชิกไม่อาจทำการยึดสินค้าดังกล่าวได้ การขาดอำนาจในการยึดสินค้าที่อยู่ระหว่างการส่งต่อย่อมลดทอนประสิทธิภาพการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นอย่างมาก

3.4.3 ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958

ความตกลงลิสบอนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for Protection of Appellation of origin and their International Registration) เป็นความตกลงที่ยกกว้างขึ้นภายใต้กรอบของอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of origin) ซึ่งนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด⁵³ จะต้องเป็นชื่อของภูมิภาคในประเทศ แคว้นท้องถิ่นที่เอื้อประโยชน์ต่อที่ตั้งของสินค้าอันมีที่มาจากพื้นที่ดังกล่าว และที่สำคัญคุณภาพของสินค้าต้องเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งจะต้องมีการจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of source) ตามความตกลงแมดริดแล้วเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะกำหนดรายละเอียดในการคุ้มครองเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ส่วนสิ่งบ่งชี้แสดงที่มาจะกำหนดลักษณะ

⁵³ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ให้คำนิยามเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of origin) ว่าหมายถึง “ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะหรือในสาระสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ให้รวมถึงองค์ประกอบทางธรรมชาติหรือมนุษย์หรือทั้งสองอย่าง”

สินค้าที่ได้รับการคุ้มครองกว้างๆว่าสินค้าจะต้องมีแหล่งกำเนิดจากประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเท่านั้นโดยไม่ได้มีการระบุถึงรายละเอียดในเรื่องคุณภาพของสินค้า

นอกจากนี้ความตกลงทริบอบอนได้กำหนดไว้ให้มีการจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดซึ่งความตกลงแมดริดไม่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามความตกลงทริบอบอนไม่ได้ให้ความคุ้มครองในส่วนของการบริการส่วนความตกลงแมดริดได้ให้การคุ้มครองที่รวมไปถึงบริการด้วย⁵⁴ ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศถูกจัดทำขึ้นและมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ.1958 โดยปัจจุบันมีประเทศสมาชิกจำนวนไม่มากนัก โดยมีเพียง 16 ประเทศเท่านั้น เช่นเดียวกับความตกลงกรุงแมดริดและความตกลงกรุงลิสบอนได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรการเสริมเพิ่มเติมจากอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อที่จะทำให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในการปกป้องผลประโยชน์ให้กับประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามก็ได้ปรากฏว่าภายหลังจากที่ความตกลงกรุงลิสบอนมีผลบังคับใช้กลับปรากฏว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามความตกลงนี้ก็กลับมีจำนวนไม่มากนัก⁵⁵

สาเหตุที่ทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองมีจำนวนไม่มากก็คือความตกลงนี้ให้คำนิยามของสิ่งที่จะได้รับความคุ้มครองไว้อย่างค่อนข้างแคบ บทบัญญัติในข้อ 2(1) ของความตกลงกรุงลิสบอนได้ให้คำนิยามของคำว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด”(Appellatio of origin) ไว้ว่าหมายถึงความถึงชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้น หรือภูมิภาคใดที่แสดงว่าผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่นั้นมีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ดังกล่าวทั้งนี้โดยรวมถึงปัจจัยและองค์ประกอบทางธรรมชาติหรือมนุษย์หรือทั้งสองประการ ซึ่งการให้คำนิยามลักษณะนี้มีผลเป็นการเพิ่มเงื่อนไขการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยเพิ่มจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของอนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงกรุงแมดริด อย่างไรก็ตามก็มีข้อสังเกตว่าความตกลงระหว่างประเทศนี้มีเป้าหมายที่จะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าจำพวกไวน์เป็นสำคัญ คำนิยามที่ได้ให้ไว้ในข้อ 2(1) จึงมีลักษณะที่ค่อนข้างจำกัดดังกล่าวซึ่งไม่มีความเหมาะสมที่จะใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทอื่น

ความตกลงกรุงลิสบอนในข้อ 1(2) กำหนดหลักการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไว้ว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศสมาชิกก็ต่อเมื่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นได้รับการรับรองและคุ้มครองในประเทศที่เป็นต้นกำเนิดโดยไม่คำนึงว่าการคุ้มครองนั้นจะปรากฏในรูปแบบใด เช่นอาจเป็นการคุ้มครองภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือโดยคำพิพากษาของศาลหรือโดยคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้⁵⁶ นอกจากนี้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่จะได้รับความคุ้มครองนอกจากจะต้องมีลักษณะตามคำนิยามข้างต้นแล้วนั้นยังจะต้องเป็นเครื่องหมายที่จดทะเบียนไว้กับสำนักงานระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

⁵⁴ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5*, น. 5-6.

⁵⁵ R. Knaak, “The Protection of Geographical Indications According to the TRIPs Agreement”, *From GATT to TRIPs - The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* (Weinheim : Beier and Schrickler (eds.), 1996), p.121.

⁵⁶ *Ibid*, p.121.

(International Bureau of WIPO) ด้วยซึ่งเท่ากับว่าจะต้องมีการจดทะเบียนการคุ้มครองกับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเสียก่อนเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจึงจะได้รับความคุ้มครองและเมื่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิดใดได้ทำการจดทะเบียน เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นจะได้รับความคุ้มครองที่ค่อนข้างกว้างขวางพอสมควรโดยข้อ 6 ของความตกลงกรุงลิสบอนกำหนดว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจดทะเบียนจะไม่กลายเป็นชื่อสามัญอันจะทำให้สูญเสียการคุ้มครองตราบเท่าที่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นยังคงได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด

ปัจจุบันมีประเทศต่างๆเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่เข้าร่วมในความตกลงกรุงลิสบอน เหตุผลสำคัญประการหนึ่งเป็นเพราะการให้คำนิยามของคำว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” อย่างแคบ จึงทำให้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่จะเข้าเกณฑ์ตามคำนิยามนั้นมีจำนวนที่น้อยมาก สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่เข้าเกณฑ์จะได้รับความคุ้มครองโดยส่วนใหญ่ก็คือสิ่งบ่งชี้ที่ใช้กับสินค้าจำพวกอาหารและเครื่องดื่มซึ่งประเทศที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าดังกล่าวก็มักจะไม่ให้ความสนใจเข้าร่วมในการให้ความคุ้มครอง

3.4.4 ความตกลงทริปส์

มาตรการความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPs) เรื่องระบบของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ค่อนข้างกว้างและครอบคลุมมากกว่าสินค้าที่มาจากแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) และสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) แต่ยังคงมีความครอบคลุมถึงเรื่องบริการด้วย อย่างไรก็ตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือชื่อพื้นที่หรือสิ่งใดก็ตามที่สามารถใช้เรียกแทนแหล่งพื้นที่ที่ทำการผลิตสินค้าที่มีการสั่งสมชื่อเสียงในสินค้านั้นๆ มาอย่างยาวนานจนทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อถือว่ามีความลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสินค้าประเภทเดียวกันที่มาจากแหล่งอื่นหรืออาจกล่าวได้ว่าลักษณะเช่นนี้เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นผสมผสานกับปัจจัยทางธรรมชาติที่มีเฉพาะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้นๆมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สินค้านั้นมีความโดดเด่นโดยแหล่งภูมิศาสตร์โดยไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามเขตการปกครอง เช่น จังหวัด จึงมีแนวคิดการแบ่งประเภทของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรง (Direct Geographical Indication) หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นๆโดยตรง เช่น แชมเปญ Bordeaux หิมาลัย เป็นต้น

2. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยอ้อม (Indirect Geographical Indication) หมายถึง สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อทางภูมิศาสตร์ซึ่งใช้เพื่อบ่งบอกว่าแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตสินค้านั้น เช่น ภูเขาโม ภูเขาไอเฟล เป็นต้น

สำหรับอีกแนวคิดการให้ความคุ้มครองสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. เครื่องหมายแหล่งกำเนิด หมายถึง ชื่อภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้นหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะที่มีลักษณะเป็นความหมายอันแสดงว่าผลผลิตซึ่งมีแหล่งกำเนิดบริเวณนั้นๆมีคุณภาพหรือคุณลักษณะหรือในสาระสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของบริเวณดังกล่าว

2. สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา หมายถึง เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ใดๆ อันระบุว่าสินค้าหรือบริการนั้นมีการกำเนิดจากประเทศ แคว้นหรือสถานที่ที่หนึ่งที่ได้โดยเฉพาะ

3. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

ความตกลงทริปส์กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในภาค 2 ของส่วนที่ 3 ตั้งแต่ข้อ 22 ถึง 24 รวมทั้งสิ้น 3 ข้อ อย่างไรก็ตามโดยผลของข้อ 2.1 ของความตกลงทริปส์ หลักการต่างๆ ของอนุสัญญากรุงปารีสโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการในข้อ 9 และ 10 ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องใช้บังคับกับประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกด้วย

ความตกลงทริปส์กำหนดให้ประเทศสมาชิกใช้วิธีการทางกฎหมายในลักษณะใดๆ เพื่อป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีขอบ⁵⁷ วิธีการทางกฎหมายนี้อาจเป็นบทบัญญัติในกฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า กฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญาก็ได้ ซึ่งความตกลงทริปส์มิได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการเฉพาะหลายประเทศรวมทั้งสหรัฐอเมริกาก็มิได้ใช้กฎหมายลักษณะเฉพาะเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3.4.5 การป้องกันการใช้อันเป็นเท็จหรือก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด

ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้มีการกำหนดให้ประเทศสมาชิกป้องกันการแสดงหรือนำเสนอแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอันเป็นเท็จ ทั้งนี้เพราะสำหรับสินค้าบางชนิด ซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีความสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่แสดงและบ่งชี้ถึงคุณภาพหรือลักษณะของสินค้า

⁵⁷ ข้อ 22.2-22.4 ของความตกลงทริปส์

2) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บรรดาสมาชิกจะต้องกำหนดวิธีการทางกฎหมายสำหรับบุคคลที่มีส่วนได้เสีย ในอันที่จะป้องกันการกระทำต่อไปนี้

(เอ) การใช้วิธีการใดๆ ในการระบุหรือนำเสนอสินค้า ที่เป็นการชี้หรือแนะนำสินค้า ดังกล่าวกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งหนึ่ง อันมิใช่สถานที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดที่แท้จริง ในลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น

(บี) การใช้ใดๆ ซึ่งก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ตามความหมายของข้อ 10 ทวิ ของอนุสัญญากรุงปารีส (ค.ศ. 1967)

3) ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศสมาชิก หรือโดยการร้องขอของบุคคลที่มีส่วนได้เสีย ประเทศสมาชิกจะต้องปฏิเสธหรือเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งมี หรือประกอบไปด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่ใช้กับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในดินแดนที่ได้บ่งระบุ หากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้านั้นในประเทศสมาชิก มีลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดเกี่ยวกับสถานที่แหล่งกำเนิดที่แท้จริง

4) บทบัญญัติวรรคก่อนๆ ในข้อนี้ ให้นำไปใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีข้อความที่เป็นความจริงในเรื่องดินแดนภูมิภาค หรือท้องถิ่น ที่ซึ่งสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิด หากแต่ได้แสดงอย่างไม่ถูกต้องต่อสาธารณชนว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากดินแดนอีกแห่งหนึ่ง”

ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นสิ่งบ่งชี้ที่มีชื่อเสียง ตัวอย่างของใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันเป็นเท็จหรือก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด เช่น การใช้ภาพห่อไอเฟลกับสินค้าเพื่อสื่อว่าสินค้านั้นผลิตขึ้นในประเทศฝรั่งเศส⁵⁸ หรือใช้คำว่า “Highland” กับสินค้าประเภทสุราเพื่อแสดงให้เห็นว่าสุราดังกล่าวผลิตขึ้นในแถบ Highland ตอนกลางของแคว้นสกอตแลนด์ เป็นต้น

นอกจากนี้ความตกลงทริปส์ (TRIPS) ยังห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาของศาลสูงของสหพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ที่ตัดสินเกี่ยวกับการใช้คำว่า “Alaska” เป็นเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าจำพวกเครื่องดื่มต่างๆ เช่น น้ำแร่ เบียร์ น้ำผลไม้ ฯลฯ โดยศาลสูงสวิสตัดสินว่าประชาชนทั่วไปเข้าใจว่า “Alaska” เป็นชื่อเรียกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และในขณะเดียวกันก็มีความเข้าใจว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของความหนาวเย็นและน้ำแข็ง แต่โดยข้อเท็จจริงมลรัฐอลาสก้าของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คำดังกล่าวบ่งระบุถึงมิได้มีชื่อเสียงในด้านการผลิตเครื่องดื่มประเภทใด ดังนั้นการใช้คำว่า “Alaska” กับสินค้าจำพวกเครื่องดื่มจึงไม่ทำให้ประชาชนผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในมลรัฐอลาสก้าแต่อย่างใดการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวจึงอาจกระทำได้⁵⁹

3.4.6 การป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

ความตกลงทริปส์ยังห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่เป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair competition) ซึ่งการห้ามเช่นนี้มีผลให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีขอบเขตที่กว้างมากเนื่องจากได้ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างถูกต้องแท้จริงที่ไม่มี การหลอกลวง สาธารณชนด้วย เช่น การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ถูกต้องกับสินค้าที่คุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน จะเป็นการต้องห้ามเพราะการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดเกี่ยวกับลักษณะ กระบวนการผลิต คุณภาพของสินค้านั้นเข้าข่ายเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมถึงแม้ว่าสินค้านั้นจะผลิตในแหล่งภูมิศาสตร์ที่สิ่งบ่งชี้บ่งระบุอย่างถูกต้องก็ตาม⁶⁰

3.4.7 การป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นความจริงหากแต่ทำให้เกิดความสับสนหลงผิด

ความตกลงทริปส์ (TRIPS) ได้มีการห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แม้จะบ่งระบุพื้นที่หรือภูมิภาคที่เป็นแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า หากแต่อาจทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่หนึ่ง⁶¹ ทั้งนี้เนื่องจากในความเป็นจริงมีดินแดน ภูมิภาคหรือเมืองในหลายๆพื้นที่ทั่วโลกที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งก็คงเป็นผลมาจากการที่มีผู้อพยพจากประเทศหนึ่งไป

⁵⁸ M. Blakeney, “Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights : A Concise Guide to the TRIPS Agreement”, (London, Sweet & Maxwell, 1996), p.71.

⁵⁹ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), น. 25-37.

⁶⁰ T. Hart, L. Fazzani, Intellectual Property Law, (Florence : Palgrave Law Masters, 2004), p.117-119.

⁶¹ TRIPS Agreement, Article 22.4.

อยู่ในอีกประเทศหนึ่งในกรณีเช่นนี้ผู้ที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่มักจะเรียกดินแดน ภูมิภาค หรือเมืองที่เข้าไปอยู่ใหม่นั้นตามชื่อถิ่นฐานเดิมของตน ตัวอย่างเช่นคำว่า “เคมบริดจ์” (Cambridge) ได้ถูกใช้เป็นชื่อเมืองในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาหรือเมืองเพิร์ธ (Perth) ก็มีอยู่ทั้งในสกอตแลนด์และในประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

เช่นนี้ความตกลงทริปส์ห้ามใช้คำว่า “เพิร์ธ” กับสินค้าที่ผลิตในเมืองเพิร์ธของประเทศออสเตรเลียที่แม้จะเป็นความจริงก็ตาม หากการใช้คำเช่นนี้อาจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดได้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มาจากเมืองเพิร์ธในประเทศสหราชอาณาจักร วัตถุประสงค์ของการห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะนี้ก็เพื่อคุ้มครองมิให้ผู้บริโภคเกิดความสำคัญผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า⁶²

3.4.8 ข้อยกเว้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์

ความตกลงทริปส์ข้อ 24.4 – 24.6 ได้มีการกำหนดข้อยกเว้นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อ 22 และ 23 ไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

3.4.8.1 สิทธิในการใช้อย่างต่อเนื่อง

ข้อ 24.4 กำหนดว่า ประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกอาจจะอนุญาตให้บุคคลที่เป็นคนชาติของตนหรือที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศของตนให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุราที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศสมาชิกอื่นได้ ภายใต้หลักเกณฑ์สองประการต่อไปนี้ (1) บุคคลนั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอนและ (2) บุคคลนั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวภายในประเทศสมาชิกที่ให้ความคุ้มครองเป็นเวลาอย่างน้อยสิบปีก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 อันเป็นวันที่มีการประชุมรัฐมนตรีสรุปผลการเจรจาทางการค้ารอบอูรุกวัยหรือถ้าหากไม่ได้มีการใช้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 10 ปีดังกล่าวบุคคลนั้นจะต้องได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นโดยสุจริต (In good faith) อยู่ก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 การใช้โดยสุจริตนี้หมายความว่าผู้ใช้ไม่ได้อาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศสมาชิกอื่น

ตัวอย่างเช่น ก. เป็นบริษัทผลิตและจำหน่ายไวน์ในประเทศไทยได้ใช้คำว่า “Bordeaux” กับสินค้าของตนมาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอนเป็นเวลากว่าสิบปีก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 กล่าวคือ ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวในระหว่างวันที่ 15 เมษายน 2527 ถึงวันที่ 15 เมษายน 2537 มาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน เช่นนี้ ก. สามารถใช้คำว่า “Bordeaux” กับสินค้าของตนต่อไปได้ แม้ภายหลังจากที่ความตกลงทริปส์มีผลใช้บังคับแล้วก็ตาม โดยไม่ถือว่าขัดกับข้อ 22 และข้อ 23 แต่อย่างใดหรือแม้หาก ก.จะมีได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาสิบปีติดต่อกันก็ตาม ถ้าปรากฏว่า ก. ได้ใช้คำว่า “Bordeaux” อยู่ก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 โดยไม่รู้ว่าคำว่า “Bordeaux” เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุถึงพื้นที่ที่ทำการผลิตไวน์ในประเทศฝรั่งเศสเช่นนี้ ก. ย่อมได้รับการยกเว้นให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นต่อไปได้

มีข้อสังเกตว่า ข้อ 24.4 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการใช้อย่างต่อเนื่องที่ได้รับการยกเว้นนั้นหมายถึงการใช้ในลักษณะใด ดังนั้นจึงอาจหมายความว่าในการใช้ในฐานะ

⁶² วิมาน กฤตพลวิมาน, การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547), น.173-180.

เครื่องหมายการค้าหรือในฐานะที่เป็นชื่อสามัญก็ได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อกำกับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หรือใช้ในการโฆษณาก็ตาม หากเป็นการใช้ก่อนวันที่มีการสรุปผลการเจรจาอนุสัญญาภายใต้งีเอ็มไอของบทบัญญัตินี้แล้ว บุคคลนั้นย่อมอาจใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นต่อไปได้ จากตัวอย่างข้างต้น บริษัท ก. อาจใช้คำว่า “Bordeaux” เป็นเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าที่ ก. จำหน่าย หรืออาจใช้คำว่า “Bordeaux” เป็นชื่อสามัญที่ประกอบกับเครื่องหมายการค้าก็ได้

ข้อยกเว้นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในข้อนี้ใช้บังคับกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าจำพวกไวน์และสุราเท่านั้นซึ่งก็เท่ากับว่าข้อ 24.4 เป็นบทยกเว้นของข้อ 23.1 ที่ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีได้แสดงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าในทุกกรณี แต่บทยกเว้นในข้อ 24.4 นี้ไม่ใช่บังคับกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทอื่น ดังนั้นผู้ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าอย่างอื่นอยู่ก่อน จะต้องยุติการกระทำดังกล่าวโดยทันทีเมื่อความตกลงทริปส์ (TRIPs) มีผลใช้บังคับ

3.4.8.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชื่อสามัญทั่วไป

ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 24.4 ข้อยกเว้นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าจำพวกไวน์และสุราที่ได้กระทำมาอย่างต่อเนื่องก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 นอกจากนี้ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 24.6 ยังยินยอมให้มีการใช้ชื่อหรือข้อความใดๆที่แม้จะเหมือนหรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศสมาชิกอื่น หากแต่โดยจารีตประเพณีชื่อหรือข้อความนั้นได้รับการยอมรับว่าเป็น “ชื่อสามัญ” (Common name or Generic name) ในประเทศสมาชิกลนั้นหรือโดยจารีตประเพณีของประเทศสมาชิกลนั้นชื่อหรือข้อความนั้นไปพ้องกันกับชื่อของพันธุ์องุ่น (Vine) ที่ปลูกอยู่ในดินแดนของประเทศสมาชิกลนั้น⁶³ การที่ชื่อนั้นเป็นชื่อสามัญตามจารีตประเพณีของประเทศที่ให้ความคุ้มครองหรือการที่ชื่อนั้นไปพ้องกับชื่อของพันธุ์องุ่น บุคคลใดๆย่อมสามารถใช้ชื่อหรือข้อความนั้นกับสินค้าของตนได้ แม้ว่าชื่อหรือข้อความนั้นจะได้รับการยอมรับและได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายของประเทศสมาชิกลอื่นก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดกลายเป็นชื่อสามัญในประเทศหนึ่ง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นย่อมกลายเป็นสาธารณสมบัติที่บุคคลใดในประเทศนั้นอาจนำไปใช้ได้โดยเสรี โดย “ชื่อสามัญ” หมายถึงชื่อที่ใช้เรียกหรือบ่งระบุตัวสินค้าโดยตรงที่ไม่ได้เป็นชื่อหรือสิ่งที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า ด้วยเหตุนี้ชื่อสามัญก็คือชื่อของสินค้า (Product name) นั่นเอง ตัวอย่างของชื่อสามัญของสินค้าก็เช่น “ไส้กรอกอีสาน” “Hamburger” “Danish Pasty” “Eau de Cologne” ฯลฯ ในขณะที่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง (เช่น ผู้ผลิตสินค้าและผู้จำหน่ายสินค้า) เท่านั้นที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งชื่อสามัญเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการใดๆ อาจนำไปใช้กำกับสินค้าของตนได้⁶⁴ ข้อยกเว้นเรื่องการไม่คุ้มครองชื่อสามัญนี้กำหนดไว้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชน

⁶³ TRIPs Agreement, Article 24.4.

⁶⁴ F.K. Beier, R. Knaak, “The Protection of Direct and Indirect Geographical Indications of Source in Germany and the European Community”, *International Review of Industrial Property and Copyright Law* (Weinheim : VCH Verlagsgesellschaft, 1994), p.4.

ที่จะใช้สิ่งที่ได้กลายเป็นชื่อสามัญไม่ให้ถูกสิทธิโดยกฎหมายที่ออกมาในภายหลังในข้อ 24.6 ตอนท้ายที่ได้กำหนดหลักการให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้โดยเสรี หากปรากฏว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นชื่อสามัญของพันธุ์องุ่นที่มีอยู่ในประเทศสมาชิกนั้น ตัวอย่างเช่นคำว่า “Spatburgunder” เป็นชื่อสามัญที่ใช้เรียกพันธุ์องุ่นพันธุ์หนึ่งในประเทศเยอรมนีและในหลายประเทศของทวีปยุโรป โดยผลของข้อ 24.6 บุคคลทั่วไปในประเทศเหล่านั้นสามารถใช้คำว่า “Spatburgunder” กับสินค้าได้แม้ว่าชื่อนี้จะถูกใช้เพื่อเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสุราและไวน์ที่ผลิตในประเทศสมาชิกอื่นก็ตาม

3.4.8.3 การใช้ชื่อบุคคล

บทยกเว้นข้อต่อไปอยู่ในข้อ 24.8 ของความตกลงทริปส์ (TRIPs) สาระสำคัญของข้อ 24.8 มีอยู่ว่าบทบัญญัติในส่วนที่ 3 เรื่องการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะไม่ตัดสิทธิของบุคคลใดในอันที่จะใช้ชื่อของตนในทางการค้าแม้ว่าชื่อนั้นจะไปพ้องกับชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ตาม สิทธิที่ว่ามานี้ย่อมรวมถึงสิทธิในอันที่จะใช้ชื่อของบรรพบุรุษในทางการค้าด้วย⁶⁵ เช่น บุคคลชื่อ Tom Michigan สามารถที่จะใช้คำว่า “Michigan” ในทางธุรกิจการค้าของตนได้ถึงแม้ว่า “Michigan” จะเป็นชื่อมลรัฐหนึ่งในสหรัฐก็ตาม อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ดีบทยกเว้นนี้ไม่ใช่บังคับหากบุคคลใดได้ใช้ชื่อตนเองหรือชื่อบรรพบุรุษโดยมีเจตนาที่จะทำให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อสาธารณชน บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบในการกระทำดังกล่าวเนื่องจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมในทางการค้าทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในข้อ 22 และ 23 ของความตกลงทริปส์ที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น⁶⁶

3.4.8.4 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็น

แหล่งกำเนิด

ความตกลงทริปส์ในข้อ 24.9 ที่บัญญัติว่าประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกไม่มีพันธกรณีที่จะต้องคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งมิได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดหรือซึ่งความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดได้ระงับไปแล้ว⁶⁷ เช่น หากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดได้กลายเป็นชื่อสามัญในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดอันทำให้การคุ้มครองในประเทศนั้นสิ้นสุดลง กรณีเช่นนี้ประเทศอื่นๆที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกก็ไม่จำเป็นต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นหรือหากได้ให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นแล้วก็อาจจะระงับหรือยกเลิกการคุ้มครองนั้นเสียได้

3.5 การปกป้องสินค้าทางการเกษตรของสหภาพยุโรปด้วยระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

มาตรการทางกฎหมายในการในความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามแนวทางปฏิบัติของสหภาพยุโรปได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 ในรูปแบบของระเบียบประชาคมยุโรป เลขที่ 2081/92 ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และชื่อแหล่งกำเนิดสำหรับ

⁶⁵ TRIPs Agreement, Article 24.8.

⁶⁶ TRIPs Agreement, Article 24.8.

⁶⁷ TRIPs Agreement, Article 24.9.

สินค้าทางการเกษตรและอาหาร⁶⁸ (Regulation(EEU) NO.2081/92 on the protection of geographical indication and designations of origin for agricultural product and foodstuffs) โดยระเบียบของประชาคมยุโรปดังกล่าวได้วางกรอบเพื่อให้ภาคีสมาชิกทั้ง 27 ประเทศจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวทางที่ประชาคมยุโรปได้วางกติกาไว้ เช่น การกำหนดว่าความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับภูมิภาคนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการจดทะเบียนเสียก่อนเพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์พิเศษของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการคุ้มครองเช่นว่านี้จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขด้านวัตถุดิบหรือการผลิต รวมถึงลักษณะและคุณภาพของวัตถุดิบเพื่อการผลิตสินค้าด้วย ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นของระเบียบประชาคมยุโรปทำให้เห็นได้ว่าสหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่เข้มงวดและเคร่งครัดอีกทั้งกฎเกณฑ์พิเศษที่บัญญัติขึ้นนี้ยังมีผลบังคับใช้เหนือกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกด้วย อย่างไรก็ตามการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามแนวทางของสหภาพยุโรปนั้นได้มีการแบ่งรูปแบบการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 แนวทางด้วยกันก็คือรูปแบบการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระบบ PDO และ PGI

1.Protected Destination of Origin : PDO⁶⁹ ชื่อแหล่งกำเนิดที่ได้รับความคุ้มครองจะต้องพิจารณาว่าสินค้าที่ขอใช้ตรา PDO นั้นไม่ว่าวัตถุดิบหรือกระบวนการผลิตสินค้านั้นจะต้องเกิดขึ้นภายในพื้นที่หรือจะต้องมาจากแหล่งกำเนิดตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะต้องประกอบด้วยภูมิปัญญาของมนุษย์ในท้องถิ่นนั้นเพื่อสร้างสรรค์ผลผลิตให้มีลักษณะบ่งเฉพาะ ซึ่งการกำหนดพื้นที่อาจมีอาณาเขตที่กว้างกว่าแหล่งผลิตหรือแหล่งแปรรูปของสินค้าด้วยเหตุนี้การเป็นสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะได้รับความคุ้มครองในระบบความคุ้มครองแบบ PDO เช่นว่านี้จึงค่อนข้างจำกัดเกี่ยวกับขั้นตอนเงื่อนไขหรือกระบวนการพิเศษในการผลิตสินค้าหรือตัววัตถุดิบเพื่อนำมาใช้ผลิตสินค้าอีกทั้งจะมีกระบวนการตามขั้นตอนเงื่อนไขหรือกระบวนการในการผลิตวัตถุดิบที่จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้เท่านั้น

2.Protected Geographical Indication :PGI⁷⁰ สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายด้วยระบบการขึ้นทะเบียนเพื่อขอตรา PGI นั้นจะมีวิธีการที่คล้ายกับการคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบของ PDO แต่จะแตกต่างกันในด้านของคุณภาพของสินค้าพิเศษบางประการ กล่าวคือ การคุ้มครองในรูปแบบของ PGI จะมีได้เน้นถึงลักษณะพิเศษของสินค้าโดยเฉพาะอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์หรือองค์ประกอบทางธรรมชาติหรือภูมิปัญญามนุษย์อย่างเคร่งครัดเหมือนเช่นในรูปแบบการให้ความคุ้มครองแบบ PDO แต่จะให้ความสำคัญโดยเน้นไปที่ความมีชื่อเสียงของสินค้าที่เกิดขึ้นตลอดจนลักษณะอื่นๆของสินค้าที่มาจากพื้นฐานดั้งเดิมของภูมิศาสตร์มากกว่าระบบการตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานคุณภาพของสินค้าที่เกิดขึ้น

⁶⁸ ปัจจุบันระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 2081/92 ถูกยกเลิกโดย ระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 510/2006

⁶⁹ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่* 11 น.234.

⁷⁰ *เพ็งอ้าว*

นอกจากนี้ในกฎเกณฑ์ของสหภาพยุโรปตามมาตรา 2 เป็นการคุ้มครองชื่อแหล่งที่มาและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าเกษตรและอาหารที่จะต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ตามมาตรา 2 วรรค 2 ที่กล่าวไว้ดังนี้

1) Protection of Designations of Origin : PDO as names of a region, a specific place or, in exceptional cases, a country, used to describe an agricultural product or a foodstuff where particular quality or characteristics are essentially due to a particular geographical environment with its inherent natural and human factors and the production, process in grand preparation takes place in the defined geographical area.

ชื่อแหล่งที่มา (designations of origin) หมายถึง ชื่อของแคว้น สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ หรือในการที่เป็นกรณีพิเศษ ในประเทศที่มีการพรรณมาถึงเกษตรและอาหาร ซึ่งคุณภาพหรือคุณลักษณะของสินค้าซึ่งเป็นสาระสำคัญหรือมีความเฉพาะตัวอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์โดยเฉพาะที่มีความยึดติดกับองค์ประกอบทางธรรมชาติและมนุษย์กับสินค้าที่มีกระบวนการและการเตรียมซึ่งถูกแทนในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

ด้วยเหตุนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าการปกป้องสินค้าดังกล่าวสินค้านั้นจะต้องมาจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริงอันเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น ดังตัวอย่างเช่น เนยสวีตเซอร์แลนด์ที่ใช้ชื่อว่า Evitaz ซึ่งลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น คือ การผลิตต้องรักษากรรมวิธีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดและการเลี้ยงวัวต้องใช้หญ้าจากเทือกเขาแอลป์เท่านั้นรวมถึงการรวมควินเนยต้องใช้วัวสดในท้องถิ่นเท่านั้นด้วย

2) Protection of Geographical Indications: PGI as names of a region, a specific place or, in exceptional cases, a country, used to describe an agricultural product or a foodstuff where a specific quality, reputation or other characteristic is attributable to that geographical area of origin and where production and/or processing and/or preparation takes place in the defined geographical area.

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (geographical indications) หมายถึงชื่อแคว้น สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะหรือในการที่เป็นกรณีพิเศษ ในประเทศที่ถูกใช้หรือพรรณมาถึงสินค้าเกษตรและอาหารในการเป็นเจ้าของคุณภาพพิเศษโดยเฉพาะความมีชื่อเสียงหรือลักษณะอื่นใดที่มาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดั้งเดิมและสินค้าหรือกระบวนการหรือลักษณะอื่นใดที่มาจากถูกแทนที่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

อย่างไรก็ดีภายหลังจากที่มีการบังคับใช้ระเบียบของประชาคมยุโรปเลขที่ 2081/92 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องไปยังสหภาพยุโรปเกี่ยวกับการใช้ระเบียบของประชาคมยุโรปฉบับดังกล่าวโดยเห็นว่าการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้แก่ประเทศตนและประเทศอื่นๆยังมีข้อบกพร่องบางประการและไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์ให้แก่ประเทศอื่นๆรวมถึงสหรัฐอเมริกาเท่าที่ควร ซึ่งแตกต่างไปจากแนวทางปฏิบัติที่สหภาพยุโรปมอบความคุ้มครองให้แก่ผู้ผลิตในประเทศที่เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปนั่นเอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้ของสหภาพยุโรปเป็นการขัดต่อหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ที่จะต้องให้ความเท่าเทียมกันในด้าน การคุ้มครองแก่สินค้าทั้งของประเทศตนเองและประเทศสมาชิกอื่นๆโดยไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นใน

ด้านของระบบการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพของสินค้า (Verification system) หรือระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เป็นต้น ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศที่สามจะต้องดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สหภาพยุโรปกำหนดไว้ มิเช่นนั้นจะนำสินค้ามาจดทะเบียนเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในสหภาพยุโรปนั้นไม่ได้⁷¹ ซึ่งจากกรณีดังกล่าวจะทำให้สหภาพยุโรปได้มีการแก้ไขเกี่ยวกับระเบียบของประชาคมยุโรปจากเดิมเลขที่ 2081/92 เป็นเลขที่ 692/2003 โดยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามระเบียบของประชาคมยุโรปก็ยังมีกำหนดเงื่อนไขว่าประเทศที่สามยังต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขในเรื่องระบบการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เทียบเท่ากับสหภาพยุโรปเช่นเดิมทำให้ประเทศออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกาได้ร้องเรียนจนเกิดเป็นข้อพิพาทต่อคณะลูกขุนของ WTO ซึ่งจากข้อพิพาทเช่นว่านี้จึงทำให้สหภาพยุโรปต้องแก้ไขระเบียบประชาคมยุโรปใน ค.ศ. 2005 เป็นระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 510/2006 ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และชื่อแหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าเกษตรและอาหาร โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 2006 โดยเนื้อหาในระเบียบประชาคมยุโรปได้กำหนดเพียงว่าการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรปจะต้องมีระบบการตรวจสอบคุณภาพสินค้า (Verification system) และระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่ได้มาตรฐานและได้รับความน่าเชื่อถืออย่างเพียงพอก็สามารถจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้โดยประเทศที่สามไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดที่สหภาพยุโรปกำหนดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในส่วนของการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหารตามแนวทางของสหภาพยุโรปแล้วนั้นจะพบว่าสหภาพยุโรปได้มีมาตรการคุ้มครองแก่สินค้าเฉพาะอย่างไว้ในระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 1493/1999 ที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อมอบความคุ้มครองให้แก่สินค้าประเภทสินค้าไวน์และสุราไว้เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งมีข้อกำหนดห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปนำเข้าสินค้าประเภทไวน์และสุราเพื่อจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในสหภาพยุโรปอย่างเด็ดขาด

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงความตกลงทริปส์ (TRIPs) จะเห็นได้ว่าความตกลงดังกล่าวในข้อ 23 ได้มีการให้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองแก่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับพิเศษสำหรับสินค้าไวน์และสุราแก่ประเทศภาคีสมาชิกตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) โดยสหภาพยุโรปผลักดันให้ประเทศที่สามต้องคุ้มครองสินค้าไวน์และสุราเช่นเดียวกัน ซึ่งในส่วนพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยนั้นจะให้ความคุ้มครองแก่สินค้าประเภทไวน์และสุรดังกล่าวไว้เช่นกันด้วยการออกเป็นกฎกระทรวงที่กำหนดให้สินค้าประเภทไวน์และสุราเป็นสินค้าเฉพาะอย่างที่มีระดับความคุ้มครองที่สูงกว่าสินค้าประเภททั่วไป

⁷¹ ตะวัน เดชภริตตมมงคล, “การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550), น.71.

อย่างไรก็ดีในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวเพียงหลักเกณฑ์ในระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 510/2006 ที่ให้สิทธิประเทศที่สามสามารถจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรปได้แยกพิจารณา ดังนี้⁷²

1) นิยามและประเภทของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครอง

ระเบียบประชาคมยุโรป เลขที่ 510/2006 บัญญัติคำจำกัดความถึงสิ่งที่จะได้รับการจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ 2 ประเภทคือการระบุแหล่งกำเนิด (Designation of Origin) และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ตามมาตรา 2(1) ซึ่งมีความเชื่อมโยงประกอบกับเงื่อนไขในการจดทะเบียนรับรองคุณภาพในตัวผลิตภัณฑ์ตามมาตรา 4 คือ PDO และ PGI อธิบายได้ดังนี้

(1) ชื่อแหล่งกำเนิดที่ได้รับความคุ้มครอง (Protected Designation of Origin: PDO)

ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหารที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นชื่อแหล่งกำเนิด หรือ PDO นั้นสิ่งที่จะต้องพิจารณาคakupไปพร้อมกันก็คือนิยาม “ชื่อแหล่งกำเนิด” ซึ่งบัญญัติไว้ใน ข้อ 2 (1), (a)⁷³ ของระเบียบประชาคมยุโรปฉบับนี้

“(a) การระบุแหล่งกำเนิด หมายถึง ชื่อท้องถิ่น สถานที่เฉพาะหรือในบางกรณีชื่อประเทศที่ใช้บรรยายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหารซึ่งมีแหล่งกำเนิดในท้องถิ่นเฉพาะหรือในประเทศนั้นมีคุณภาพหรือคุณลักษณะอันเป็นสาระสำคัญหรือโดยทั้งหมดจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เฉพาะกับปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยที่แยกไม่ออกจากสภาพภูมิศาสตร์นั้นและการผลิตแปรรูปและการเตรียมการผลิตได้กระทำในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังที่ได้กล่าวมานั้น”

หากพิจารณานิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสินค้าที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยใช้ตราสัญลักษณ์รับรองในรูปแบบของ PDO นั้นมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขความคุ้มครองที่เคร่งครัด กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ กระบวนการหรือกรรมวิธีการในการผลิตหรือการเตรียมวัตถุดิบ นอกจากจะต้องมาจากพื้นที่อันเป็นแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์นั้นแล้ว สินค้าดังกล่าวยังต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติและองค์ประกอบทางด้านมนุษย์หรือภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้นเพื่อสร้างสรรค์ผลิตผลที่มีลักษณะเฉพาะตัวหรืออาจจะกล่าวได้ว่าสินค้านั้นไม่สามารถผลิตในพื้นที่อื่นได้นอกจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวนี้เท่านั้น

อย่างไรก็ตามในข้อ 2(3)⁷⁴ แห่งระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 510/2006 กำหนดให้ชื่อทางภูมิศาสตร์ (Geographical Designation) บางแห่งซึ่งอาจได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบ PDO ได้แม้จะมีการนำวัตถุดิบในการผลิตมาจากพื้นที่อื่นซึ่งกินอาณาเขตกว้างกว่าบริเวณแหล่งผลิตหรือแปรรูปสินค้าได้ หากปรากฏว่า

1. มีการระบุพื้นที่ในการผลิตวัตถุดิบ
2. มีข้อกำหนดพิเศษในการผลิตวัตถุดิบ และ
3. มีการตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าได้ปฏิบัติตามกำหนดใน (2) แล้ว

⁷² เห่งอ้าง, น.72.

⁷³ EC Regulation NO 510/2006 Article 2 (1),(a).

⁷⁴ EC Regulation NO 510/2006 Article 2(3).

ดังนั้น วัตถุดิบจากสัตว์ที่มีชีวิต เนื้อสัตว์ นมหรือวัตถุดิบอื่นใดซึ่งมีที่มาจากนอกพื้นที่ตั้งของโรงงานผลิตหรือแปรรูปจะถือเป็นวัตถุดิบได้ต่อเมื่อการกำหนดเงื่อนไขเฉพาะในการเลี้ยงสัตว์และการผลิตเนื้อ นมหรือวัตถุดิบอื่น ๆ มีการรับประกันโดยระบบตรวจการปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวซึ่งรวมถึงอาหารสัตว์ที่ต้องมาจากภายในขณะที่เงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้วัตถุดิบก็ต้องครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ของคุณภาพเฉพาะตัว ความมีชื่อเสียงหรือคุณสมบัติอื่นของสินค้า เช่น กรรมวิธีการผลิต การแปรรูปและสูตรปรุงแต่งตามประเพณีของพื้นที่นั้นๆอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าในกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งการรับรองโดยตราสัญลักษณ์ในรูปแบบของ PDO ดังกล่าวค่อนข้างมีลักษณะที่เคร่งครัดถึงแม้ระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 510/2006 ข้อ 2(3) จะมีลักษณะคล้ายกับเป็นข้อยกเว้นหรือเป็นการผ่อนปรนให้กับการสรรหาวัตถุดิบก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของหลักการดังกล่าวแล้วจะพบว่าแม้จะได้มีการผ่อนปรนดังกล่าว แต่เงื่อนไขการคัดสรรวัตถุดิบนั้นยังคงจำกัดอยู่ในบริเวณหรือพื้นที่อันมีลักษณะจำกัด ประกอบกับยังมีระบบการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบอีกชั้นหนึ่งซึ่งก็ยังคงความเคร่งครัดในการได้มาซึ่งคุณภาพของสินค้าอยู่นั่นเอง⁷⁵ เช่น ในสินค้า Parma Ham ได้รับการรับรองเป็นสินค้าที่ในรูปแบบความคุ้มครองแบบ PDO เมื่อปี ค.ศ.1996 เนื้อแฮมผลิตจากขาส่วนหลังของสุกรโดยมีเทคนิคในการเลี้ยงและแปรรูปตามที่กำหนด กล่าวคือ สุกรต้องมีน้ำหนักอย่างน้อย 150 กิโลกรัมและเป็นพันธุ์ไวท์, พันธุ์แลนด์เรซ หรือพันธุ์คูร์็อก เท่านั้นโดยสุกรพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเป็นสุกรที่เกิดในประเทศอิตาลีเนื่องจากสภาพอากาศของเมือง Parma มีลักษณะที่โดดเด่นต่างจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อื่นๆ ทำให้สามารถผลิตแฮมที่มีคุณภาพสูงได้นอกจากนี้โรงฆ่าและเนื้อสุกรยังจะต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ 11 เขตจังหวัดทางภาคเหนือและภาคกลางของประเทศอิตาลี ในขั้นตอนการผลิตจะได้รับการพิถีพิถันตั้งแต่การคัดสรรสุกร โดยมีการกำหนดความหนาไขมัน เทคนิคการโรยเกลือและนำแช่เย็นเป็นเวลา 3 เดือนเพื่อให้เกลือซึมเข้าไปในเนื้อสุกร เมื่อครบกำหนดดังกล่าวแล้วต้องมีการนำมาผึ่งกับอากาศและทาด้วยไขมันเพื่อนำไปเก็บรักษาคุณภาพในห้องใต้ดินเป็นเวลา 12 เดือนโดยขั้นตอนต่าง ๆ ที่กล่าวนี้จะไม่มีการใส่สารเคมีใดๆ เจือปนลงไปทั้งสิ้น หลังจากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบคุณภาพด้วยเข็มกระดูกมาโดยผู้ที่มีความชำนาญโดยเฉพาะ เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วจะมีการประทับตราสินค้าด้วยเหล็กร้อนร่นไฟเป็นรูปมงกุฎของยุค 5 แฉก และแสดงรหัสของผู้ผลิตถึงสถานที่ที่เนื้อแฮมนั้นได้รับการรักษาให้คงคุณภาพโดยการเก็บไว้ในที่ที่มีอากาศถ่ายเทและได้รับการควบคุมที่เข้มงวดของผู้ตรวจสอบคุณภาพจาก I.P.Q หรือ Istituto Parma Qualita ในขั้นตอนสุดท้าย

(2) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครอง (Protected Geographical Indication: PGI)

ในข้อ 2(1), (b)⁷⁶ ของระเบียบประชาคมยุโรปเลขที่ 510/2006 ได้กำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้กล่าวคือ

“(b) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง ชื่อท้องถิ่น สถานที่เฉพาะหรือในบางกรณีชื่อประเทศที่ใช้บรรยายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งมีแหล่งกำเนิดในท้องถิ่น

⁷⁵ ตะวัน เดชภีรตันมงคล, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 71*, น.73.

⁷⁶ EC Regulation NO 510/2006 Article 2 (1), (b).

สถานที่เฉพาะหรือในประเทศนั้นและมีคุณภาพที่มีลักษณะเฉพาะชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นใดเป็นผลมาจากการที่มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ภูมิศาสตร์นั้นและการผลิตและการแปรรูปและการจัดเตรียมได้กระทำภายในเขตพื้นที่ภูมิศาสตร์ดังกล่าวมานั้น”

จะเห็นได้ว่าการจะได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีตราสัญลักษณ์รับรองในรูปแบบ PGI นั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับ PDO แต่จะมีลักษณะที่แตกต่างกันในคุณลักษณะที่แตกต่างกันในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติพิเศษบางประการ กล่าวคือ การจะได้รับการรับรองให้ขึ้นทะเบียนในรูปแบบการคุ้มครองแบบ PGI จะมีได้เน้นถึงการมีลักษณะพิเศษเฉพาะอันสืบเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และองค์ประกอบทางด้านมนุษย์อย่างเคร่งครัดมากนัก แต่จะเป็นการเน้นไปที่ความมีชื่อเสียงตลอดจนลักษณะอื่นๆของสินค้าที่มาจากพื้นที่ดั้งเดิมทางภูมิศาสตร์เสียมากกว่า ซึ่งเป็นการคุ้มครองในลักษณะที่ผ่อนปรนมากกว่าขึ้นทะเบียน PDO เนื่องผลิตภัณฑ์ที่จะได้รับการจดทะเบียนเป็น PDO นั้นไม่เพียงแต่ต้องอาศัยองค์ประกอบทางธรรมชาติและองค์ประกอบจากมนุษย์ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ขั้นตอนและกระบวนการในการผลิตหรือการเตรียมวัตถุดิบต้องกระทำในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้นเท่านั้น การได้รับความคุ้มครองในรูปแบบความคุ้มครองแบบ PGI จึงง่ายและสะดวกมากกว่าและสามารถให้ความคุ้มครองแก่สินค้าได้ครอบคลุมมากกว่า PDO⁷⁷

2) ลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะได้รับความคุ้มครอง

ขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามระเบียบประชาคมยุโรปฉบับนี้มาตรา 1 บัญญัติให้ความคุ้มครองต่อการระบุแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหาร แต่ไม่ใช่บังคับกับผลิตภัณฑ์ไวน์และสุรายกเว้นผลิตภัณฑ์น้ำส้มที่หมักจากไวน์ (wine vinegars) จะเห็นได้ว่าสินค้าที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรปจำกัดอยู่เพียงผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหารเท่านั้น แต่การจะได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีหลักเกณฑ์ที่ค่อนข้างเข้มงวด กล่าวคือ ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (Product Specification) ตามมาตรา 4⁷⁸ สินค้าดังกล่าวจึงจะได้รับความคุ้มครองในรูปแบบ PDO หรือ PGI นั้นต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ในคำขอจดทะเบียน

(1) ชื่อของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารประกอบกับการระบุแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (มาตรา 4(2),(a))

ชื่อที่จะได้รับการคุ้มครอง ชื่อดังกล่าวต้องมีลักษณะเพื่อใช้ในการค้าและเป็นการกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์เท่านั้นและต้องมีการอธิบายถึงความเป็นมาของชื่อนั้นว่ามีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่อันเป็นแหล่งภูมิศาสตร์นั้นอย่างไรด้วย

(2) คำบรรยายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารรวมถึงวัตถุดิบ รวมถึงความเหมาะสมและลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเคมีของผลิตภัณฑ์หรือลักษณะอื่นๆ แล้วจึงจะต้องประกอบด้วยคำบรรยายถึงข้อมูลพื้นฐานทางเคมีของผลิตภัณฑ์พื้นฐานทางเทคนิคทั่วไปที่ใช้สำหรับผลิตสินค้านั้นซึ่งต้องอธิบายให้ชัดเจนโดยปราศจากข้อสงสัย กล่าวคือ ต้องอธิบายให้

⁷⁷ ตะวัน เดชภีรตันมงคล, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 71*, น.75.

⁷⁸ EC Regulation NO 510/2006 Article 4.

ได้ว่าสินค้านั้นแตกต่างจากสินค้าชนิดเดียวกันที่มาจากท้องที่อื่นอย่างไร การระบุในคำขอจดทะเบียนเพียงว่าเป็นสินค้าที่ดีเยี่ยม, เป็นสินค้าชนิดพิเศษ, เป็นสินค้าที่มีรสชาติ สีสันและกลิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างมาก กรณีเช่นนั้นทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคำขอจดทะเบียนนั้น เนื่องจากจะเกิดคำถามตามมาว่าสินค้านั้นดีเยี่ยมอย่างไร, พิเศษอย่างไรมีรสหวานเพียงใด

(3) คำนิยามของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และรายละเอียดที่ระบุการปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรา 2(3) หากเหมาะสม (มาตรา 4(2), (c))

ในการบรรยายถึงลักษณะของสินค้าต้องเป็นการบรรยายถึงความเชื่อมโยงว่าสินค้านั้นมีความเกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นอย่างไร ปัจจัยทางภูมิศาสตร์อะไรที่เป็นการชักนำให้สามารถผลิตสินค้าด้วยวิธีการอันมีลักษณะเฉพาะได้ เช่น แหล่งภูมิศาสตร์สำหรับไวน์ หากข้อกำหนดมาตรฐานกำหนดให้สามารถนำข้าวบาร์เลย์ (Malt) หรือน้ำมาจากพื้นที่อื่นๆบางแห่งได้ เช่นนี้ผู้ยื่นคำขอต้องแสดงผลได้ว่าคุณภาพของข้าวบาร์เลย์หรือน้ำและแหล่งภูมิศาสตร์นั้นๆมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร เป็นต้น

(4) หลักฐานที่แสดงว่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารนั้นมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (มาตรา 4(2), (d))

กล่าวคือ ต้องมีหลักฐานที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของสินค้านั้นรวมถึงขั้นตอนการรับประกันแหล่งกำเนิดที่สามารถพิสูจน์ถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวตามพื้นที่ คุณภาพ การแปรรูป สูตรปรุงแต่งและชื่อเสียงของสินค้าเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคหรือผู้มีส่วนได้เสียที่จะสามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงความเป็นจริงในแหล่งกำเนิดของสินค้าตามที่ผู้ผลิตได้ระบุไว้

(5) คำอธิบายการได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารและวิธีการดั้งเดิมจำเพาะของท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลเรื่องบรรจุภัณฑ์และให้เหตุผลว่าเพราะเหตุใดการบรรจุสินค้าจึงต้องกระทำภายในพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่กำหนดเพื่อรักษาคุณภาพหรือประกันแหล่งที่มาหรือประกันการควบคุมสินค้าได้ (มาตรา 4 (2), (c))

ผู้ยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบการรับรองแบบ PDO หรือ PGI ในสินค้านั้นไม่ว่าจะเป็นบุคคลรายเดียวหรือกลุ่มผู้ผลิตจะต้องบรรยายให้เห็นถึงรายละเอียดของข้อมูลนับแต่ขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบ การเลือกใช้วัตถุดิบ กรรมวิธีการผลิตตามประเพณีดั้งเดิม ความจำเป็นของการบรรจุสินค้าลงหีบห่อที่ต้องกระทำในพื้นที่ผลิตสินค้า เช่น ผลิตเนื้อแฮมก็ต้องบรรยายถึงขั้นตอนการคัดเลือกพันธุ์สุกรการให้อาหาร วัตถุดิบของอาหาร เป็นต้น เมื่อผลิตแฮมเสร็จแล้วการนำออกจำหน่ายก็จำต้องระบุอีกเช่นกันว่าเป็นการจำหน่ายในลักษณะใด เช่น เป็นการขายทั้งชิ้นหรือขายแบบหั่น (slice) แต่ที่สำคัญคือต้องระบุเหตุผลว่าเพราะเหตุใดกระบวนการขั้นตอนทั้งหมดจึงต้องกระทำในพื้นที่ภูมิศาสตร์นั้นเท่านั้น เช่นเหตุผลในเรื่องของการควบคุมและรักษาคุณภาพของสินค้าจากการเดินทางไปยังแหล่งบรรจุภัณฑ์หรือเพื่อประกันการควบคุมและแหล่งที่มาของสินค้าอย่างแท้จริงดังเช่นกรณีของไวน์ที่ราบสูงภูเขาซึ่งเมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลองุ่นเสร็จแล้วจะนำไปคั้นน้ำองุ่นในทันทีในสถานที่คั้นซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากไร่องุ่นเพื่อคงความสดและคุณภาพที่ดีของน้ำองุ่น เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในขั้นตอนสุดท้ายของการขอรับความคุ้มครองในรูปแบบความคุ้มครองแบบ PDO นั้น นอกจากต้องอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังจะต้อง

อธิบายถึงรายละเอียดความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพหรือคุณลักษณะของสินค้ากับสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เฉพาะกับปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ด้วย ในกรณีของการคุ้มครองในรูปแบบ PGI นั้นก็เช่นกันผู้ยื่นคำขอต้องอธิบายหรือแสดงรายละเอียดในความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพเฉพาะชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นใดอันเป็นผลมาจากการมีแหล่งกำเนิดในแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีส่วนในการสร้างความมีลักษณะเฉพาะตัวในสินค้านั้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4(2), (f)

(6) ชื่อและสถานที่ติดต่อของหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อขอตระเบียนสินค้าในรูปแบบความคุ้มครองแบบ PDO และ PGI นั้นต้องปรากฏอยู่บนฉลากสินค้าที่ผลิตในแต่ละภูมิภาคตาม มาตรา 4 (2), (g)

นอกจากนี้ชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นชื่อแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วจะได้รับการคุ้มครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกัน⁷⁹

1. การนำชื่อที่จดทะเบียนไปใช้ในทางการค้ากับสินค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนไว้ ซึ่งการใช้ชื่อดังกล่าวมีลักษณะเป็นการแสวงหาประโยชน์จากชื่อเสียงของชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนนั้น

2. เพื่อป้องกันหรือต่อต้านการเลียนแบบ หรือการนำไปใช้ในทางที่ผิดซึ่งชื่อที่ได้รับการจดทะเบียน แม้จะมีการระบุแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์ หรือมีการใช้ถ้อยคำประกอบ เช่น คำว่า “แบบ”, “ชนิด”, “โดยวิธี”, “ผลิตใน”, หรือ “คล้ายกับ” ควบคู่ไปกับชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว

3. เพื่อป้องกันมิให้มีการระบุข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือทำให้สับสนหลงผิดในแหล่งที่มา แหล่งกำเนิด ลักษณะหรือคุณสมบัติสำคัญของสินค้าบนตัวผลิตภัณฑ์หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์นั้นหรือการกระทำอื่นใดที่อาจทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า

3) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่อาจได้รับความคุ้มครอง

ระเบียบประชาคมยุโรป 510/2006 บัญญัติให้ชื่อที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ไม่สามารถจดทะเบียนเป็นชื่อแหล่งกำเนิด (Designation of Origin) หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ได้

(1) ชื่อสามัญ⁸⁰

ชื่อซึ่งกลายเป็นชื่อสามัญ หมายความว่า ชื่อของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารที่แม้จะมีความเชื่อมโยงกับสถานที่หรือท้องถิ่นซึ่งมีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแต่ดั้งเดิมแต่ได้กลายเป็นคำทั่วไปที่ใช้เรียกชื่อผลิตภัณฑ์นั้นในประชาคมยุโรป

ระเบียบประชาคมยุโรปกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาการเป็นชื่อสามัญไว้ดังนี้

1. พิจารณาจากสภาพการณ์ปัจจุบันในประเทศสมาชิกและในด้านการบริโภค
2. พิจารณากฎหมายภายในประเทศและกฎหมายของประชาคมที่เกี่ยวข้อง

(2) ชื่อที่พ้องกัน

⁷⁹ EC Regulation NO 510/2006. Article 13(1).

⁸⁰ EC Regulation NO 510/2006 Article 3(1).

ชื่อที่มีลักษณะพ้องกับชื่อดังต่อไปนี้ไม่สามารถจดทะเบียนเป็นชื่อแหล่งกำเนิด (Designation of Origin) หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ได้

1. ชื่อที่พ้องกับชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์และอาจทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์⁸¹

หลักเกณฑ์ข้างต้นมิได้เป็นข้อห้ามเด็ดขาด ดังนั้นสามารถจดทะเบียนชื่อที่พ้องกับชื่อพันธุ์สัตว์ได้ หากชื่อนั้นไม่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในสินค้าหรือสัตว์ซึ่งมีที่มาจากแหล่งผลิตอื่น

2. ชื่อที่พ้องกับชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว⁸²

โดยหลักกฎหมายแล้ว ชื่อที่พ้องกับชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นชื่อแหล่งกำเนิด (Designation of Origin) หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) แล้วไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนไม่สามารถจดทะเบียนเป็นชื่อแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เว้นแต่เป็นการพิจารณาจากการใช้ในท้องที่และการใช้ดั้งเดิมอีกทั้งมีความแตกต่างกันในการใช้มากเพียงพอในชื่อที่จดทะเบียนภายหลังกับชื่อทะเบียนภายหลังกับชื่อแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เว้นแต่เป็นการพิจารณาจากการใช้ในท้องที่และการใช้ดั้งเดิมอีกทั้งมีความแตกต่างกันในการใช้มากเพียงพอในชื่อที่จดทะเบียนได้

อย่างไรก็ดีบทบัญญัตินี้บัญญัติยกเว้นไม่อนุญาตให้มีการจดทะเบียนชื่อที่พ้องกันจนทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดว่าผลิตภัณฑ์นั้นมาจากท้องที่อื่นแม้จะมีการใช้ชื่อจากพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม (มาตรา 3(3), (a))

เช่น มีเมือง 92 เมืองในสหรัฐอเมริกาที่มีคำว่า “Paris” ประกอบอยู่ด้วยหรือในประเทศบราซิลและแอฟริกาหรือแม้ในเอเชียมีชื่อเสียงในประเทศยุโรปตุสอยู่เช่นกัน⁸³

(3) ชื่อแหล่งกำเนิด (Designation of Origin) หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ที่ซ้ำกับเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและมีการใช้มาเป็นเวลานานเนื่องจากอาจทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในตัวสินค้า⁸⁴

(4) ชื่อที่ซ้ำกับชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว⁸⁵

กรณีที่มีการใช้ชื่อที่ยังไม่ได้รับการจดทะเบียนซ้ำกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วนั้น คณะกรรมการการค้ายุโรปอาจอนุญาตให้มีการใช้ชื่อดังกล่าวร่วมกันได้หากเข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้

⁸¹ EC Regulation NO 510/2006 Article 3(2).

⁸² EC Regulation NO 510/2006 Article 3(4).

⁸³ Ana Soeiro, “ระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย-สหภาพยุโรป,” ในการสัมมนาวิชาการ, จัดโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ กรุงเทพมหานคร, 2550

⁸⁴ EC Regulation No 510/2006 Article 3(4).

⁸⁵ EC Regulation NO 510/2006 Article 3(4).

1. ชื่อเดียวกันซึ่งยังคงมีการจดทะเบียนนั้น มีการใช้โดยชอบอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาอย่างน้อย 25 ปีก่อนวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ.1993

2. ต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าการใช้ชื่อนั้นมิได้เป็นไปเพื่ออาศัยประโยชน์จากความมีชื่อเสียงของชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วและจะไม่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของผลิตภัณฑ์นั้นและ

3. มีการรับทราบถึงปัญหาข้อขัดแย้งกันนี้มาก่อนแล้วก่อนที่จะมีการจดทะเบียนชื่อนั้น หากเข้าเงื่อนไขทั้งสามประการข้างต้นสามารถใช้ชื่อเดียวกันกับชื่อที่จดทะเบียนได้ โดยการใช้ดังกล่าวต้องมีการระบุประเทศอันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าในชื่อนั้นด้วยซึ่งมีกำหนดระยะเวลาในการใช้ไม่เกิน 15 ปี เมื่อครบกำหนดระยะเวลานี้แล้วต้องดำเนินการยกเลิกการใช้ชื่อที่ไม่ได้จดทะเบียนนั้น

เช่น การยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าสุรา Pisco จากประเทศเปรูซึ่งกรมทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยได้รับขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ต่อมาประเทศชิลีได้ยื่นคัดค้านการขึ้นทะเบียนดังกล่าวเนื่องจากในประเทศชิลีได้มีการใช้คำว่า “Pisco” เช่นกันซึ่งจากการสืบค้นพบว่าประเทศทั้งสองเคยเป็นอาณาจักรเดียวกัน ต่อมาภายหลังมีการแบ่งแยกออกเป็นประเทศชิลีและประเทศเปรู ด้วยเหตุนี้จึงเข้าเงื่อนไขที่สินค้ามีชื่อเรียกแบบเดียวกันส่งผลให้สุรา Pisco จากประเทศชิลีซึ่งยื่นขอจดทะเบียนรายหลังต้องระบุประเทศอันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าลงในชื่อนั้นด้วย เช่น “PISCO CHILENO” หรือ “พิสโกของชิลี” เป็นต้น

4) การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ระเบียบประชาคมยุโรปกำหนดขั้นตอนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) บุคคลผู้มีสิทธิจดทะเบียน⁸⁶

เฉพาะกลุ่มบุคคลเท่านั้นที่มีสิทธิยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเกษตรหรืออาหารซึ่งกล่าวโดยสรุปได้แก่

1. กลุ่มผู้ผลิต หรือแปรรูปไม่ว่าจะมีการรวมตัวเป็นสมาคมหรือไม่ก็ตาม
2. ผู้มีส่วนได้เสียโดยการเข้าร่วมกับกลุ่มผู้ผลิต
3. บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลตามที่ มาตรา 16(c) บัญญัติไว้

ระเบียบฉบับนี้นอกจากจะเปิดโอกาสให้บรรดากลุ่มผู้ผลิตของสหภาพยุโรปสามารถยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ยังเปิดโอกาสให้ประเทศที่สามสามารถยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศที่สามได้อีกด้วย โดยในมาตรา 5 (9) บัญญัติให้ประเทศที่สามแสดงข้อมูลในส่วนของคำขอจดทะเบียนและหลักฐานที่แสดงว่าชื่อที่จะนำมาขอจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศแหล่งกำเนิดแล้ว ซึ่งการยื่นคำขอนั้นขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของประเทศที่สามว่าจะบัญญัติให้บุคคลใดหรือหน่วยงานใดมีหน้าที่ยื่นคำขอจดทะเบียนดังกล่าวต่อคณะกรรมการยุโรป

⁸⁶ EC Regulation NO 510/2006 Article 5.

(2) ขั้นตอนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ก่อนการยื่นคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สิ่งจำเป็นที่ผู้ยื่นคำขอจำเป็นต้องกระทำในเบื้องต้น คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการจดทะเบียนมีรายละเอียดดังนี้ปรากฏตามแผนภูมิแสดงขั้นตอนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปในภาคผนวกแผนภูมิที่ 1

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนการจดทะเบียน

สำหรับขั้นตอนก่อนการจดทะเบียนเพื่อขอรับการรับรองในรูปแบบความคุ้มครองแบบ PDO หรือ PGI นั้นผู้ยื่นคำขอต้องจัดทำคำขอ (Single Document) ซึ่งต้องมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ชื่อและที่อยู่ของกลุ่มที่ยื่นคำขอจดทะเบียน

1.2 รายละเอียดข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (Product Specification)

ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 4

1.3 รายละเอียดเกี่ยวกับ

1.3.1 ชื่อผลิตภัณฑ์ นิยามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ รายละเอียดตั้งแต่วัตถุดิบที่ใช้ลักษณะทางกายภาพ ทางเคมี ชีวภาพ คุณลักษณะทางอินทรีย์หรือกลิ่น รสของสินค้านั้น ตลอดจนคำบรรยายวิธีการได้มานับแต่การเตรียมวัตถุดิบ ข้อมูลการบรรจุภัณฑ์และการปิดผนึก

สำหรับชื่อที่จะนำมาจดทะเบียนต้องเป็นชื่อที่เรียกขานทั่วไปหรือเป็นที่รู้จักทางธุรกิจการค้าในภาษาดั้งเดิมในอดีตของภูมิภาคในประเทศในภาษาละตินและภาษาท้องถิ่นอื่น

1.3.2 การบรรยายความเชื่อมโยงระหว่างผลิตภัณฑ์กับพื้นที่อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า ตลอดจนคุณภาพ ความมีชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะอันเกิดจากปัจจัยการผลิตที่มีในพื้นที่นั้นไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางธรรมชาติหรือปัจจัยจากมนุษย์เพื่อแสดงถึงความเชื่อมโยงของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อพื้นที่อันเป็นแหล่งกำเนิดนั้น

1.4 ต้องแสดงข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือกลุ่มผู้ยื่นคำขอคำอธิบายสินค้าและการเชื่อมโยงคุณสมบัติกับภูมิภาคและขั้นตอนการผลิต (มาตรา 5 (7)) สำหรับการยื่นขอจดทะเบียนสินค้าที่ผลิตนอกสหภาพยุโรปหรือจากประเทศที่สามต้องยื่นหลักฐานพิสูจน์ว่าสินค้าที่ประสงค์จะจดทะเบียนได้รับการคุ้มครองอยู่แล้วในประเทศผู้ผลิต (มาตรา 5 (9))

1.5 ต้องมีการระบุประเภทของสินค้าตามที่ปรากฏในภาคผนวก 11 ท้าย EC Regulation 510/2006

2. ขั้นตอนการจดทะเบียน

เมื่อจัดทำคำขอตั้งที่กล่าวมาข้างต้นเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่ขั้นตอนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพิจารณาตรวจสอบคำขอ

เมื่อจัดทำคำขอและยื่นคำขอจดทะเบียนแล้ว คณะกรรมาธิการยุโรปจะทำหน้าที่พิจารณาคำขอจดทะเบียนนั้น เมื่อเห็นว่าคำขอตั้งกล่าวถูกต้องและเป็นไป ตามข้อกำหนดที่วางไว้คณะกรรมาธิการยุโรปจะดำเนินการประกาศโฆษณาคำขอนั้น โดยการพิจารณาในขั้นตอนนี้

ต้องกระทำให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 12 เดือนและดำเนินการประกาศในราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรปต่อไป⁸⁷

ภายในระยะเวลา 6 เดือนนับจากวันประกาศโฆษณาข้อมูลการจดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรปแล้วประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปเองหรือประเทศที่สามารถยื่นคัดค้านคำขอจดทะเบียนนั้นได้โดยการยื่นถ้อยคำอันเป็นสาระแห่งการคัดค้านตามแบบฟอร์มที่ปรากฏในภาคผนวก III ท้าย EC Regulation 510/2006 ต่อกรรมาธิการยุโรป⁸⁸ โดยแสดงมูลเหตุดังต่อไปนี้⁸⁹

ก) แสดงมูลเหตุถึงการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการระบุแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 2

ข) แสดงให้เห็นว่าการจดทะเบียนชื่อดังกล่าวจะขัดแย้งกับการห้ามจดทะเบียนชื่อที่พ้องกับชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ชื่อพ้องที่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดถึงแหล่งที่มาและชื่อที่ซ้ำกับเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงแพร่หลายตาม มาตรา 3(2), (3) และ (4)

ค) แสดงให้เห็นว่าการจดทะเบียนชื่อนั้นจะทำให้สิทธิที่มีอยู่ก่อนแล้วของชื่อหรือเครื่องหมายการค้าที่เหมือนกันทั้งหมดหรือบางส่วนเสื่อมเสียไป หรือ

ง) แสดงรายละเอียดซึ่งทำให้สามารถสรุปได้ว่าชื่อที่ขอจดทะเบียนเป็นชื่อสามัญ หากคณะกรรมาธิการยุโรปเห็นว่าการยื่นคัดค้านดังกล่าวมีมูลให้คณะกรรมาธิการยุโรปเรียกผู้มีส่วนได้เสียเพื่อทำการหารือและต้องสรุปข้อตกลงภายในระยะเวลา 6 เดือน หากตกลงกันได้ภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวให้รายงานรายละเอียดหรือปัจจัยที่ทำให้สามารถตกลงได้รวมถึงความคิดเห็นของผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนและผู้คัดค้านต่อคณะกรรมาธิการยุโรป⁹⁰

กรณีไม่สามารถหาข้อสรุปได้ คณะกรรมาธิการยุโรปจะดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อหาข้อยุติข้อพิพาทต่อไปโดยคำนึงถึงการใช้โดยชอบ การใช้ดั้งเดิม และความเป็นไปได้ที่จะเกิดการสับสนตามมาตรา 7 (5)

หากไม่มีผู้ใดยื่นคัดค้านภายในระยะเวลาที่กำหนดให้คณะกรรมาธิการยุโรปรับจดทะเบียนชื่อนั้นเป็นชื่อแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และประกาศโฆษณาการรับจดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรป

เมื่อชื่อดังกล่าวได้รับการจดทะเบียนภายใต้ระเบียบฉบับนี้แล้วสามารถนำไปใช้โดยผู้ประกอบการค้าด้านการตลาดทุกรายและสามารถแสดงข้อความ “Protected Designation of Origin” หรือ “Protected Geographical Indication” หรือสัญลักษณ์ของประชาคมยุโรปบน

⁸⁷ EC Regulation NO 510/2006 Article 6.

⁸⁸ EC Regulation NO 510/2006 Article 7(1).

⁸⁹ EC Regulation NO 510/2006 Article 7(3).

⁹⁰ EC Regulation NO 510/2006 Article 7(5).

ฉลาดได้ หลักเกณฑ์นี้ใช้บังคับกับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหารที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศที่สามและจำหน่ายโดยใช้ชื่อที่จดทะเบียนภายใต้ระเบียบฉบับนี้ด้วย⁹¹

2.2 การแก้ไขข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์และชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว⁹²

กลุ่มบุคคลหรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้องขอแก้ไขข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ หรือชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนไว้โดยให้แสดงรายละเอียดและเหตุผลที่ขอให้มีการแก้ไขในรูปแบบฟอร์มที่ปรากฏในภาคผนวก VI โดยขั้นตอนในการพิจารณาแก้ไขนั้น มาตรา 9 (2) บัญญัติให้ขั้นตอนการยื่นคำขอแก้ไขเป็นไปตามขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการการยุโรปเหมือนเช่นขั้นตอนการพิจารณาคำขอจดทะเบียนในมาตรา 5, มาตรา 6 และมาตรา 7 ดังที่กล่าวมาแล้ว

2.3 การตรวจสอบคุณสมบัติของสินค้าก่อนออกวางจำหน่ายกับการเพิกถอนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ก่อนการนำสินค้าออกจำหน่ายเป็นหน้าที่ของหน่วยงานหรือองค์กรควบคุมที่เกี่ยวข้องในการตรวจสอบคุณสมบัติของสินค้าให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (Verification of Compliance with Specifications) ตาม EC Regulation 510/2006 มาตรา 11 ซึ่งหากคณะกรรมการการยุโรปมีความเห็น หรือโดยการร้องขอของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลใดที่มิได้มีส่วนได้เสียโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วเห็นว่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารที่ได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองชื่อนั้นมิได้มีลักษณะเป็นตามข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 ของระเบียบฉบับนี้อีกต่อไปให้คณะกรรมการพิจารณาและมีคำสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนชื่อนั้นและดำเนินการประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรปต่อไป (มาตรา 12)

เมื่อพิจารณาถึงกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากลุ่มสหภาพยุโรปได้มีการสนับสนุนให้มีการคุ้มครองและจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอย่างจริงจังโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าสุราและไวน์ ทำให้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปนั้นได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นอย่างมาก นอกจากนี้สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ได้รายงานการศึกษามูลค่าการปกป้องชื่อสินค้าเกษตรและอาหารทั้งหมดภายใต้ระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรปเมื่อต้นเดือนมีนาคมที่ผ่านมา พบว่ามูลค่าการค้าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปในปี 2553 ประมาณ 54.3 พันล้านยูโร โดยเป็นสินค้าไวน์ร้อยละ 56 (30.4 พันล้านยูโร) สินค้าเกษตรและอาหารร้อยละ 29 (15.8 พันล้านยูโร) สุราร้อยละ 15 (8.1 พันล้านยูโร) ไวน์มีกลิ่นของเครื่องเทศหรือ aromatized wine ร้อยละ 0.1 (31.3 ล้านยูโร) ซึ่งเป็นการขายในประเทศที่ผลิตร้อยละ 60 ในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปร้อยละ 20 และนอกสหภาพยุโรปร้อยละ 20 นอกจากนี้ผลการศึกษายังระบุว่า การขายสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเติบโตร้อยละ 12 จากปี 2548 – 2553

สำหรับประเทศที่เป็นผู้นำด้านสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ อิตาลีและฝรั่งเศส โดยคิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคือเยอรมนีและอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 21 ของมูลค่าการค้าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทั้งหมดของสหภาพยุโรป ส่วนการส่งออกสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปนอกกลุ่มสหภาพยุโรปรวมทั้งประมาณ 11.5 พันล้านยูโร คิดเป็นร้อยละ 15 ของการส่งออกอาหารและ

⁹¹ EC Regulation NO 510/2006 Article 8(3).

⁹² EC Regulation NO 510/2006 Article 9.

เครื่องดื่มของสหภาพยุโรปทั้งหมด โดยเป็นการส่งออกไวน์ร้อยละ 47 สุราร้อยละ 44 และสินค้าเกษตรและอาหารร้อยละ 10 ของมูลค่าสินค้าที่ส่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ส่งออกประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 30 (3.4 พันล้านยูโร) รองลงมา คือ สวิตเซอร์แลนด์และสิงคโปร์ คิดเป็นประเทศละ ร้อยละ 7 (839 และ 829 ล้านยูโร) และ แคนาดา จีน ญี่ปุ่น และฮ่องกง คิดเป็นประเทศละร้อยละ 6

ส่วนประเทศที่ส่งออกสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากที่สุด คือ ฝรั่งเศส (ร้อยละ 40) รองลงมาคือ อังกฤษ (ร้อยละ 25) และอิตาลี (ร้อยละ 21) รวมเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ส่งออกทั้งสามประเทศคิดเป็นร้อยละ 86 ของการส่งออกสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป ทั้งหมดสินค้าหลัก ได้แก่ Champagne และ Cognac ของฝรั่งเศส Scotch Whiskey ของอังกฤษ Grana Padano และ Parmigiano Reggiano ของอิตาลี

อัตรามูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ได้รับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) โดยเฉลี่ยจะขายในราคาสูงกว่าสินค้าทั่วไปที่ไม่ได้รับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ประมาณ 2.23 เท่า โดยอัตรามูลค่าเพิ่มของสินค้าไวน์ คิดเป็น 2.75 เท่า สุรา 2.57 เท่าและสินค้าเกษตรและอาหาร 1.55 เท่า แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จะได้กำไร (Margin) สูงกว่า 2.23 เท่า เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) มีต้นทุนเพิ่มในการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) เช่นกัน ทั้งนี้ประมาณมูลค่าเพิ่มของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จากสหภาพยุโรปรวมราว 29.8 พันล้านยูโร โดยเป็นไวน์ร้อยละ 65 (19.3 พันล้านยูโร) สินค้าเกษตรและอาหาร ร้อยละ 19 (5.6 พันล้านยูโร) และสุราร้อยละ 16 (4.9 พันล้านยูโร)⁹³

ตั้งแต่ปี 2007 สินค้าทางการเกษตรโดยเฉพาะกาแฟที่ได้ยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสหภาพยุโรป มีกาแฟอินโดนีเซียหลายชนิดได้มีการยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ยังคงอยู่ระหว่างกระบวนการตรวจสอบโดยละเอียด ซึ่งทำให้ในปัจจุบันมีกาแฟอินโดนีเซียเพียง 2 ชนิดได้รับการจดทะเบียน และ ออกตรารับรองเป็นสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประกอบไปด้วย Bali Kintamani Arabica Coffee และ Gayo Arabica Coffee ในปี 2008 และ 2010 ตามลำดับ

เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 ทางสหภาพยุโรปได้ออกประกาศกฎระเบียบ 2 ฉบับ คือ (1) Commission Implementing Regulation (EU) 2015/1134 of 9 July 2015 entering a name in the register of protected designations of origin and protected geographical indications (กาแฟดอยตุง (Kafee Doi Tung)(PGI)) ใน EU Official Journal L 185/4 และ (2) Commission Implementing Regulation (EU) 2015/1135 of 9 July 2015 entering a name in the register of protected designations of origin and protected geographical

⁹³ จดหมายข่าวผลิใบ ก้าวใหม่การวิจัยและพัฒนาการเกษตร กรมวิชาการเกษตร, “GI สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์,” สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2558, http://it.doa.go.th/pibai/pibai/n16/v_4-may/ceaksong.html

indications (กาแพดอยช้าง (Kafae Doi Chang) (PGI)) ใน EU Official Journal L 185/5⁹⁴ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กฎระเบียบใหม่ทั้ง 2 ฉบับนี้เป็นการประกาศขึ้นทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI) ให้กับ “กาแพดอยตุง” และ “กาแพดอยช้าง” ของไทยที่เคยขอขึ้นทะเบียนกับทาง EU และต่อมา EU ได้นำการยื่นคำร้องของไทยแจ้งเวียนลงใน EU Official Journal เพื่อให้แก่ประเทศสมาชิก EU ทราบทั่วกันก่อนหน้าในวันที่ 20 และ 21 กุมภาพันธ์ 2557 ตามลำดับ ซึ่งต่อมามีคณะกรรมการยุโรปก็ไม่ได้รับการคัดค้านใดๆ จากประเทศสมาชิก

2. ในการนี้ EU จึงประกาศการขึ้นทะเบียนให้กับกาแพทั้ง 2 ชนิดดังกล่าวอย่างเป็นทางการโดยได้รับการคุ้มครอง 2 ประเภท คือ การคุ้มครองการตั้งชื่อจากแหล่งกำเนิด (Protected Designation of Origin : PDO) และการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Protected Geographical Indication : PGI) ซึ่งเป็นเครื่องหมายรับประกันว่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นของแท้ที่มีชื่อและมาจากแหล่งผลิตที่ระบุไว้บนฉลากจริง และมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานที่ขอขึ้นทะเบียนไว้แต่แรกเริ่ม

3. กฎระเบียบดังกล่าวจะมีผลตามกฎหมาย 20 วันหลังจากประกาศลงใน EU Official Journal (ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม 2558) และให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ผลเป็นต้นไป⁹⁵ ดูประกาศกฎระเบียบของกาแพดอยตุงและกาแพดอยช้างที่ภาคผนวก

ปัจจุบันมีสินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามระบบ GI ของสหภาพยุโรปทั้งสิ้น 1,108 รายการโดยเป็นสินค้าที่ได้ PDO 560 รายการและ PGI 548 รายการ⁹⁶

3.6 การปกป้องสินค้าทางการเกษตรของประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546

3.6.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

ก่อนที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือความตกลงทริปส์ (TRIPS) นั้น กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ

⁹⁴ กองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช, “สหภาพยุโรปขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ให้กับกาแพดอยตุงและกาแพดอยช้างของไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2558, http://www.doa.go.th/psco/index.php?option=com_content&view=article&id=252:-gi-&catid=42:2010-08-06-04-08-08&Itemid=71.

⁹⁵ เห่งอ้วง.

⁹⁶ thaieurope.net news “สหภาพยุโรปเผยแพร่รายงานการศึกษามูลค่าการปกป้องชื่อสินค้าอาหารและการเกษตรทั้งหมดภายใต้ระบบ GI,” สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2558, <http://www2.thaieurope.net/>.

ไทยที่ใกล้เคียงต่อการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีอยู่สามฉบับ คือ กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายเครื่องหมายการค้า ซึ่งพบว่ามีเพียงกฎหมายเครื่องหมายการค้า เท่านั้นที่มีความใกล้เคียงในการนำมาปรับใช้แต่เนื่องจากทฤษฎีของกฎหมายการค้านั้นมีความแตกต่างกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ เครื่องหมายการค้าจะมีความชัดเจนในการบ่งบอกความแตกต่างระหว่างเจ้าของหรือตัวผู้ผลิตสินค้า แต่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะบ่งบอกพื้นที่ที่ผลิตเป็นหลัก อย่างไรก็ตามพบว่ากฎหมายเครื่องหมายการค้าเฉพาะในส่วนของเครื่องหมายรับรองเท่านั้นที่มีความเกี่ยวข้องใกล้เคียงกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากที่สุด โดยเครื่องหมายรับรองจะเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะของสินค้าที่อาจจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องหมายรับรองได้แต่เครื่องหมายรับรองมีลักษณะของการคุ้มครองที่กว้างไม่สามารถเป็นไปตามลักษณะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สินค้าจะต้องมีชื่อเสียงได้ อีกทั้งไม่สามารถครอบคลุมในส่วนของพันธกรณีของข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ทั้งหมด กล่าวคือ เครื่องหมายรับรองสามารถออกให้ได้แก่บุคคลเพียงคนเดียวและก็ไม่สามารถใช้รับรองตนเองได้ ส่วนการจะนำหลักพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 มาตรา 4 วรรคสี่ “เครื่องหมายรับรอง หมายความว่า เครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้ หรือจะใช้เป็นเครื่องหมายหรือเกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการของบุคคลอื่นเพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพหรือคุณสมบัติอื่นใดของสินค้านั้นหรือเพื่อรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิดหรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการนั้น” เครื่องหมายร่วมมาปรับใช้ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากคำจำกัดความของเครื่องหมายร่วมไม่ได้ครอบคลุมไปถึงเครื่องหมายรับรอง⁹⁷

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยนั้นยังคงไม่ครอบคลุมไปถึงการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประกอบกับกฎหมายกักกันพืชที่ไว้ชัดเจนว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถนำมาจดทะเบียนได้ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าด้วยอีกเช่นกัน นอกจากนี้หลักเกณฑ์ในเรื่องเครื่องหมายรับรองแล้วยังมีกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อีกคือกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เน้นไปในการคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกหลอกลวงในการซื้อสินค้าโดยเป็นการป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิด ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับความตกลงทริปส์ (TRIPs) มาตรา 22 วรรค 2 (a) ได้และในส่วนของการคุ้มครองผู้ผลิตจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้าตามมาตรา 22 วรรค 2 (b) ของข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) กฎหมายไทยดังกล่าวจะให้ความสำคัญที่น้อยกว่าการคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกหลอกลวงในแหล่งกำเนิดของสินค้า⁹⁸ ตัวอย่างเช่นในเรื่องการซื้อขยามะขามหวาน หากผู้ขายไม่ได้หลอกลวงผู้ซื้อโดยผู้ขายระบุไว้ชัดเจนว่า

⁹⁷ ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง, คู่มือการศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิศวกรรมพิมพ์, 2552), น.18-20.

⁹⁸ วิมาน เหล่าดุสิต, “แนวทางการคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยตามข้อตกลงTRIPs,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น. 171-173.

เป็นมะขามหวานเพชรบูรณ์ซึ่งปลูกที่เพชรบุรีเช่นนี้ก็จะไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในฐานทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิดของสินค้าเป็นต้นแต่การกระทำดังกล่าวอาจเป็นการกระทำทำให้เสียชื่อเสียงหรือกีดกันผู้ค้าอัครายหนึ่งหรือของสินค้านั้นเสียหายได้ จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายไทยไม่ได้ให้การคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยตรง อีกทั้งไม่สามารถครอบคลุมถึงพันธกรณีตามมาตรา 22 ถึงมาตรา 24 ของข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) กฎหมายไทยที่มีอยู่จึงไม่สามารถนำมาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ให้เป็นไปตามพันธกรณีดังกล่าวได้ แต่จากการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่จะต้องอนุวัติการกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามองค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งรวมถึงข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) ทั้งหมดจึงจะต้องพิจารณาถึงรูปแบบกฎหมายไทยที่จะใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าควรมีลักษณะใด⁹⁹

ในการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จากที่กล่าวมาในส่วนของบทบัญญัติความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในส่วนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเสมือนบทบัญญัติที่ได้มาจากการประนีประนอมระหว่างประเทศสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นประเทศในภาคพื้นยุโรปที่ประสงค์จะรักษาผลประโยชน์ของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศของตนไม่ให้ประเทศใด (โดยเฉพาะประเทศออสเตรเลีย) ที่อาจเป็นผู้สืบเชื้อสายตลอดจนนำเอาสูตรกรรมวิธีในการผลิตสินค้ามาจากรบพบุรุษของตนที่อยู่ในยุโรปและอพยพมาอยู่ในทวีปใหม่โดยได้นำชื่อทางภูมิศาสตร์ในประเทศที่ตนอพยพมาใช้กับสินค้าที่ตนผลิตขึ้นในประเทศของตนและได้ส่งสินค้าออกจำหน่ายทั่วโลกในคุณภาพและราคาที่ต่ำกว่าประเทศดั้งเดิม โดยในกลุ่มประเทศในทวีปใหม่จะอาศัยหลักเกณฑ์ภายในประเทศของตนที่ว่าชื่อทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวได้มาอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะเวลาที่ยาวนานจนสินค้าที่ใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวได้กลายเป็นชื่อสามัญหรือชื่อกึ่งสามัญและสามารถใช้ได้ในประเทศของตนซึ่งประเทศสองกลุ่มนี้กลุ่มประเทศในภาคพื้นยุโรปจะมีกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรงและจะมีรูปแบบของกฎหมายที่ให้การคุ้มครองอย่างเคร่งครัด ประเทศดังกล่าวประสงค์ที่จะหวงกันสิทธิในสินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศของตนจึงได้เป็นสมาชิกของกฎหมายระหว่างประเทศทั้งหมดที่มีการให้การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้เพื่อให้กฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวมีผลบังคับใช้ได้กว้างในระดับระหว่างประเทศ แต่กลับมีจำนวนประเทศสมาชิกที่จำกัด

ส่วนประเทศในทวีปใหม่ที่ไม่มีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรง ลักษณะของกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิจึงเป็นไปอย่างผ่อนปรนโดยไม่ได้เป็นสมาชิกของกฎหมายระหว่างประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิลักษณะดังกล่าวนี้อย่างชัดเจน เช่นความตกลงเมตริกและความตกลงลิสบอนหรืออาจเป็นเพียงสมาชิกของอนุสัญญากรุงปารีสเท่านั้นเพราะอนุสัญญากรุงปารีสกำหนดให้ประเทศสมาชิกคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้อย่างกว้างจึงไม่บังคับให้มีการคุ้มครองอย่างชัดเจนนัก กฎหมายของกลุ่มประเทศนี้จึงผ่อนปรนซึ่งสามารถยอมรับหลักเกณฑ์ที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กลายเป็นชื่อสามัญได้ซึ่งเมื่อประเทศทั้งสองกลุ่มได้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่มีข้อตกลงต่างๆเกี่ยวกับการค้าอันรวมถึงการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาบทบัญญัติเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีการให้การคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนแต่ก็มีข้อยกเว้นในการคุ้มครองไว้ด้วย จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าก่อนที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในความ

⁹⁹ เห่งอ่าง, น.172

ตกลงทริปส์ (TRIPs) มีเพียงกฎหมายไม่กี่ฉบับที่สามารถนำมาใช้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ประกอบกับกฎหมายต่างๆเหล่านั้นเป็นเพียงการกล่าวถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าในลักษณะกว้างๆเท่านั้นไม่เป็นการเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ที่ประเทศไทยจำต้องอนุวัติการให้มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ด้วยเหตุนี้จึงมีการตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นโดยเฉพาะเพื่อให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยจนในที่สุดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2537 จึงได้มีการเสนอให้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งในขณะนั้นยังใช้ถ้อยคำในร่างกฎหมายว่า “ชื่อทางภูมิศาสตร์” หรือ “Geographical Indications” ต่อมาพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จึงได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2547 ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป¹⁰⁰

คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยในมาตรา 3 กำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว” จากนิยามดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะเพียงชื่อของแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้นแต่ยังหมายความรวมถึงสัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ซึ่งต้องสามารถใช้สื่อสารเพื่อให้ผู้บริโภคทราบและเข้าใจถึงที่มาของสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นๆได้ เช่น ใช้สัญลักษณ์พระธาตุนมเฒ่าแทนจังหวัดนครพนมหรือสัญลักษณ์รูปท่านท้าวสุรนารี (ย่าโม) แทนจังหวัดนครราชสีมา ทั้งยังหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ด้วยซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นชื่อหรือข้อความอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อเรียกอย่างเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์ แต่ผู้บริโภคสามารถที่จะเข้าใจถ้อยคำหรือข้อความดังกล่าวได้ว่าหมายความถึงสถานที่ใดหรือเป็นแหล่งภูมิศาสตร์ใด เช่น คำว่า “โคราช” หมายความถึงจังหวัดนครราชสีมา คำว่า “เมืองช้าง” หมายถึงจังหวัดสุรินทร์หรือคำว่า “สองแคว” หมายถึงจังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามสินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นไวน์ที่ราบสูงภูเขาหรือของจังหวัดเลยหรือกาแฟดอยตุงของจังหวัดเชียงรายจะเห็นได้ว่าที่ราบสูงภูเขาหรือดอยตุงนั้นไม่ใช่ชื่อเมืองหรือชื่อจังหวัดเหมือนดังเช่นส้มโอนครชัยศรีหรือส้มโอขาวแตงกวาชยันนาที่เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์โดยแท้ กรณีเช่นนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจจะเป็นชื่อเมืองหรือชื่อจังหวัดโดยอาจจะเป็นชื่อที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ได้อาจจะเป็นชื่อภูเขา ทะเลสาบหรือที่ราบสูงก็ได้เช่นทางตอนเหนือของโปรตุเกสมีฝนตกหนักมากและมากกว่าท้องถิ่นอื่นแต่ทางตอนใต้มีพื้นที่เขียวชุ่มมากกว่ามีการผลิตไวน์ซึ่งเป็นที่ยอมรับหรือเรียกกันว่า “ไวน์เขียว” โดยคำว่าเขียวไม่ได้สื่อถึงแหล่งภูมิศาสตร์แต่สื่อว่ามาจากพื้นที่ที่เขียวชุ่มชุ่มชื้นหรืออีกนัยหนึ่งก็คือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นชื่อที่ใช้เรียกสินค้าแต่ไม่ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นชื่อที่บ่งบอกถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า

¹⁰⁰ ตะวัน เดชภีรตันมงคล, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 71*, น. 37.

(Indication of Source) เสียทีเดียว¹⁰¹

นอกจากองค์ประกอบทางด้านถ้อยคำหรือสัญลักษณ์ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น สินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนั้น สินค้าดังกล่าวต้องมีความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของสินค้านั้น โดยสินค้านั้นต้องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงในด้านของคุณภาพหรือความมีชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่เป็นผลมาจากพื้นที่การผลิตจากแหล่งพื้นที่นั้นได้

3.6.2 สินค้าทางการเกษตรภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เนื่องจากสินค้าทางการเกษตรในปัจจุบันนี้มีการขยายตัวไปยังพื้นที่ต่างๆมากมายยิ่งขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างทางสายพันธุ์หรือแหล่งเพาะปลูกหรือแม้กระทั่งแหล่งจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรจึงควรศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการได้รับความคุ้มครองในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

3.6.2.1 การใช้ชื่อพันธุ์พืชต่อการเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การคุ้มครองพันธุ์พืชภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546¹⁰²

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กำหนดคำนิยามของ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ไว้หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว¹⁰³ เงื่อนไขสำคัญในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้แก่ คุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะอื่นๆของสินค้าที่จะใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นหรือสถานที่ภูมิศาสตร์นั้น

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าในการยกร่าง พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีประเด็นสำคัญที่ได้รับการพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาว่าชื่อสายพันธุ์พืชหรือชื่อสายพันธุ์สัตว์เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้หรือไม่ ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาก็เห็นชอบตามมติของคณะกรรมการร่วมที่ให้ชื่อสายพันธุ์พืชหรือสัตว์เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ดังนั้น ชื่อพันธุ์ข้าวต่างๆไม่ว่าจะเป็นข้าวบาสมชาติ ข้าวหอมมะลิหรือจัสมินไรซ์ก็อาจเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม โดยหลักการของกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ชื่อของสายพันธุ์พืชจะไม่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนได้อยู่แล้ว โดยมีเหตุผลสนับสนุนดังนี้¹⁰⁴

1.สายพันธุ์พืช ซึ่งอาจแบ่งได้ 2 กรณี

คือ สายพันธุ์พืชที่มีชื่อซ้ำกับชื่อท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งและสายพันธุ์พืชที่มีชื่อสายพันธุ์เป็นชื่อเฉพาะโดยไม่เป็นชื่อท้องถิ่น¹⁰⁵

¹⁰¹ ปัจฉิมา ธนสันติ, “ระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย-สหภาพยุโรป”, ใน การสัมมนาวิชาการ , โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค, 2550 : น. 1-3.

¹⁰² เฟิงอ้วง, น.102.

¹⁰³ พ.ร.บ.คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 6

¹⁰⁴ ธนพจน เอกโยคยะ, อ้วงแล้ว เชิงอรรถที่ 2, น.45.

1.1 สายพันธุ์พืชที่มีชื่อซ้ำกับชื่อท้องถิ่น ในกรณีนี้การตั้งชื่อของสายพันธุ์พืช อาจจะเนื่องมาจากมีการค้นพบพืชพันธุ์นี้เป็นครั้งแรกในท้องถิ่นนั้นหรือเป็นพืชที่ได้มีการพัฒนาสายพันธุ์ในท้องถิ่นนั้นจึงได้รับการตั้งชื่อสายพันธุ์ตามชื่อของท้องถิ่นนั้นๆ แต่อย่างไรก็ดีเนื่องจากพืชพันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งไม่จำเป็นจะต้องปลูกในพื้นที่ที่มีชื่อตรงกับชื่อของสายพันธุ์พืชนั้นๆ เช่น ข้าวพันธุ์ปทุมธานี ไม่จำเป็นจะต้องปลูกในจังหวัดปทุมธานีเท่านั้นโดยสามารถปลูกในจังหวัดอื่นๆได้โดยยังคงลักษณะเฉพาะหลักๆของข้าวพันธุ์ปทุมธานีไว้ได้ (แม้ว่าลักษณะอื่นๆอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยตามสภาพท้องถิ่นที่ปลูกแต่ละแห่งก็ตาม) ด้วยเหตุนี้ข้าวพันธุ์ปทุมธานีจึงไม่ได้หมายความว่า เป็นข้าวที่ปลูกในจังหวัดปทุมธานีเสมอไปอาจปลูกในจังหวัดอื่นๆ เช่น ออยุธยา ก็ได้และหากมีการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนชื่อพันธุ์ข้าวปทุมธานีแล้วก็จะทำให้เฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์ปทุมธานีในจังหวัดปทุมธานีเท่านั้นที่จะสามารถใช้ชื่อข้าวพันธุ์ปทุมธานีกับข้าวที่ปลูกขึ้นได้อันเป็นการปิดกั้นการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมเพราะเกษตรกรที่ปลูกข้าวพันธุ์ปทุมธานีในจังหวัดอื่นๆจะเป็นการต้องห้ามไม่ให้ใช้คำว่าข้าวพันธุ์ปทุมธานีได้ ตัวอย่างของชื่อสายพันธุ์พืชอื่นๆที่เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ด้วย เช่น มะม่วงหนองแขงซึ่งมะม่วงพันธุ์นี้ไม่ได้ปลูกที่อำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรีเท่านั้นแต่เป็นสายพันธุ์ของมะม่วงที่มาจากอำเภอหนองแขง เป็นต้น

1.2 สายพันธุ์ที่มีชื่อสายพันธุ์เป็นชื่อเฉพาะโดยไม่เป็นชื่อท้องถิ่น ชื่อสายพันธุ์พืช อาจจะมีการตั้งตามชื่อหรือนามสกุลของคนค้นพบหรือพัฒนาพันธุ์หรือตั้งตามลักษณะการค้นพบสายพันธุ์นั้นๆก็ได้ เช่น มะม่วงพันธุ์เขียวเสวย ข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยหลักการเบื้องต้นแล้วชื่อเหล่านี้ไม่ได้เป็นชื่อท้องถิ่นหรือชื่อทางภูมิศาสตร์แต่อย่างไรจึงไม่สามารถถือได้ว่าชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่ต้องพิจารณาว่าจะสามารถนำมาขึ้นทะเบียนได้หรือไม่ยกเว้นในกรณีที่พืชสายพันธุ์นั้นได้ปลูกในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะและไม่ได้มีการปลูกในท้องถิ่นใดเลย หากมีการกล่าวถึงพืชสายพันธุ์นี้ ประชาชนทั่วไปจะรับทราบได้ในทันทีว่าเป็นพืชที่มาจากท้องถิ่นใด ในกรณีเช่นนี้ชื่อสายพันธุ์พืชนั้นอาจจะเข้าข่ายเป็นสิ่งอื่นใดที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์นั้นก็ได้

3.6.2.2 การใช้ชื่อภูมิศาสตร์ต่อการเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นิยมใช้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์มากที่สุดเนื่องจากสามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภคโดยตรงว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์หรือแหล่งกำเนิดใด

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ การสื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้าไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อของท้องถิ่นเสมอไป แต่อาจจะสื่อด้วยสัญลักษณ์ต่างๆที่เป็นที่รู้จักดีในหมู่ผู้บริโภค สัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ส่วนมากจะเป็นรูปภาพของสถานที่สำคัญหรือสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของท้องถิ่นนั้น เนื่องจากสามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภครับรู้ได้ว่าสินค้าที่ใช้สัญลักษณ์นั้นมาจากท้องถิ่นใด สิ่งอื่นใดที่เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ จะเป็นชื่อหรือข้อความที่มีใช้ชื่ออย่างเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์นั้น แต่สามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภครับรู้ได้ว่าชื่อนี้หมายถึงแหล่งภูมิศาสตร์ใด

3.6.3 ลักษณะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามนิยามแห่งมาตรา 3 บัญญัติว่าหมายความว่า “ชื่อสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว” โดยองค์ประกอบของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการดังนี้คือ¹⁰⁶

1) เป็นชื่อหรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์มาตรา 3 ได้บัญญัตินิยาม “แหล่งภูมิศาสตร์” หมายความว่าพื้นที่ของประเทศเขตภูมิภาคและท้องถิ่นและให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกัน โดยลักษณะของชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ต้องมีลักษณะเป็นชื่อของท้องถิ่น เช่น ชื่อของแม่น้ำ ทะเล ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาคหรือพื้นที่ที่มีขอบเขตครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดหรือแม้แต่ชื่อของประเทศ เช่น เกาะพัง ดอยตุง นครชัยศรี เชียงราย เพชรบูรณ์ ทุ่งกุลาร้องไห้ เทือกเขาสามร้อยยอด คอนยัค แชมเปญประเทศไทย (หรือไทย) สวิสเซอร์แลนด์ (สวิส) เป็นต้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นิยมใช้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์มากที่สุดเนื่องจากสามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภคโดยตรงว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์หรือแหล่งกำเนิดใด

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ การสื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้าไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อของท้องถิ่นเสมอไป แต่อาจจะสื่อด้วยสัญลักษณ์ต่างๆที่เป็นที่รู้จักดีในหมู่ผู้บริโภค เช่น ธงชาติไทยแสดงถึงประเทศไทย ไบเมเบิลแสดงถึงประเทศแคนาดา หอไอเฟลแสดงถึงประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น สัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ส่วนมากจะเป็นรูปภาพของสถานที่สำคัญหรือสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของท้องถิ่นนั้นเนื่องจากสามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภคได้ว่าสินค้านั้นใช้สัญลักษณ์นั้นมาจากท้องถิ่นใด

สิ่งอื่นใดที่เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์จะเป็นชื่อหรือข้อความที่มีใช้ชื่ออย่างเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์นั้น แต่สามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภคได้ว่าชื่อนี้หมายถึงแหล่งภูมิศาสตร์ใด เช่น แม็กลองหมายถึงจังหวัดสมุทรสงคราม แปดริ้วหมายถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น

2) ชื่อ หรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดสามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น¹⁰⁷ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์หรือท้องถิ่นนั้นเท่านั้น กฎหมายฉบับนี้บัญญัติไว้ชัดเจนเฉพาะสินค้ามิได้หมายความรวมถึงบริการ ตามที่กำหนดไว้ในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์ (TRIPS) แต่อย่างไรก็ตามหากมีการละเมิดบริการที่ใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น มวยไทยจะใช้กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้

คำว่า “สินค้า” คำนียามให้หมายความว่าเป็นสิ่งที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยนหรือโอนกันได้ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองสินค้า 3 ประเภท คือ

¹⁰⁶ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 11*, น.237.

¹⁰⁷ *เพ็ญอ้าง*, น.237.

สินค้าเกษตรกรรม สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าหัตถกรรม ซึ่งจะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้นๆจึงจะสามารถใช้ชื่อท้องถิ่นหรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่บ่งบอกถึงท้องถิ่นนั้นกับสินค้าที่มาจากท้องถิ่นนั้นได้

อย่างไรก็ดี คำจำกัดความของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายใช้คำว่า “...สินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์...” จึงอาจมีปัญหาถกเถียงต่อไปว่า อย่างไรจึงจะถือว่าสินค้านั้นเกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว หากเป็นสินค้าสินค้าเกษตรที่เป็นพืช ผักหรือผลไม้ที่สามารถนำมาจำหน่ายได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหรือกรรมวิธีผลิตต่างๆจะไม่มีปัญหาในการตีความแต่หากเป็นสินค้าที่จะต้องนำมาผ่านกระบวนการหรือกรรมวิธีผลิตต่างๆ อาจมีปัญหว่าสินค้านั้นจะผ่านกระบวนการผลิตจากท้องถิ่นได้หรือไม่และจะถือว่าเป็น “สินค้าเกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น” หรือไม่จะสามารถใช้ชื่อท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อนำมาขอรับความคุ้มครองได้หรือไม่

3) สินค้าต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์¹⁰⁸

การแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งหมายถึง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมรวมถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนนั้นส่งผลให้สินค้าแสดงออกมาในลักษณะพิเศษดังต่อไปนี้ คุณภาพในที่นี้หมายถึงการใช้ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่บ่งบอกถึงสินค้ามาจากแหล่งภูมิศาสตร์ใดที่นำมาขอขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นได้ผลิตขึ้นตามมาตรฐานคุณภาพที่แหล่งภูมิศาสตร์หรือท้องถิ่นกำหนดไว้ เช่น ไข่เค็มไชยาจะต้องใช้ไข่ที่ได้จากแม่เป็ดที่กินอาหารในท้องที่และกรรมวิธี อาทิ ดินจอมปลวกที่นำมาผสมพอกส่งผลให้ไข่เค็มมีไข่แดงที่มีสีแดงเป็นมันเยิ้ม เป็นต้น

ชื่อเสียง ความมีชื่อเสียงที่ยาวนานเป็นที่รู้จักและเชื่อถือในคุณภาพและมีประวัติศาสตร์เป็นที่ยอมรับ เช่น ไข่เค็มไชยาชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับว่าไข่เค็มชื่อนี้มีรสอร่อยหรือรุ่มบ่อสร้างเป็นร่มกระดาศสาที่ทำขึ้นที่ตำบลบ่อสร้างอำเภอสนักำแพงเขยนลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนนั้นความมีชื่อเสียงจึงเป็นที่ยอมรับ

คุณลักษณะเฉพาะ อาจกล่าวได้ว่าสินค้าที่มีความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาชุมชนปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้สินค้าแสดงออกมาในลักษณะพิเศษหรือคุณสมบัติเฉพาะที่ทำให้สินค้าประเภทเดียวกันมีคุณสมบัติที่ต่างกันแต่มีคุณลักษณะเฉพาะ เช่น ส้มโอนครชัยศรีจะมีรสชาติหวานอันเป็นลักษณะเฉพาะซึ่งเกิดจากแร่ธาตุในดินที่มีความเค็มและความเปรี้ยวที่พอเหมาะพอดีซึ่งต่างจากส้มโอขาวแตงกวาชยันนาที่เนื้อแห้งและหวานกรอบ อันเป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดจากความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือ “ส้มโอนครชัยศรี” ถือว่านำมาขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เนื่องจากเป็นการนำเอาชื่อของแหล่งทางภูมิศาสตร์มารวมด้วย ประกอบกับชื่อเสียงคุณภาพและจุดเด่นของสินค้าจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป สามารถพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นมีความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ขอบเขตทางพื้นที่ได้จริง ไม่ว่าจะเป็นขอบเขตตำบล อำเภอหรือจังหวัด เช่น “สับประรดภูแลเชียงราย” เป็นสับประรดที่มีจุดเด่นรสหวานฉ่ำและมีขนาดเล็กปลูกได้ที่จังหวัดเชียงรายเท่านั้น หากนำไปปลูกพื้นที่นอกจังหวัดจะได้สับประรดที่มีรสเปรี้ยว ในกรณีนี้จึงสามารถพิสูจน์ได้

¹⁰⁸ เฟิงอ้าว, น.238.

อย่างชัดเจนว่าสับประตูกแลเชียงรายมีความสัมพันธ์กับพื้นที่นั้นแล้วและต้องมีการใช้สินค้านั้น ต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นขอขึ้นทะเบียน

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กล่าวถึงต่อไปนี้ไม่สามารถขอขึ้นทะเบียนขอรับความคุ้มครองตามกฎหมาย มาตรา 5 หากสินค้ามีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังนี้¹⁰⁹

1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

“ชื่อสามัญ” ตามกฎหมายคือชื่อที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นชื่อที่ใช้เรียกขานสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่าชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประชาชนใช้เรียกขานสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจนรู้จักติดปากกันทั่วไป เช่น ชาจีน เป็นต้น คำว่า “ชาจีน” น่าจะเป็นชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพราะประกอบด้วยชื่อสินค้า คือ ชา และแหล่งภูมิศาสตร์ คือ ประเทศจีนแต่เนื่องจากชื่อสินค้านี้ได้มีการเรียกขานมานานจนติดปากผู้บริโภคและเข้าใจว่าเป็นชื่อสินค้าชนิดหนึ่งเท่านั้นไม่ได้หมายความว่าใบชาที่มาจากประเทศจีนจึงเป็นชื่อสามัญทางการค้า

ประเทศไทยมีสินค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ แต่ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยที่เข้าข่ายเป็นชื่อสามัญคือ “ซอสพริกศรีราชา” เนื่องจากประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ใช้เรียกขานซอสชนิดหนึ่ง คือ ซอสพริกสีแดง หากศึกษาถึงประวัติความเป็นมาในอดีตที่ผ่านมาบริเวณอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี ได้ทำการเกษตรปลูกพริกแดงที่มีรสอร่อยจำนวนมากและเมื่อเหลือจากจำหน่ายและบริโภคจึงได้ทำเป็นซอสพริกเพื่อใช้จิ้มอาหารทะเล นอกจากนี้ในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้แสดงปฏิเสธคำดังกล่าวเนื่องจากเป็นประเภทหนึ่งของสินค้าจึงกลายเป็นชื่อสามัญทางการค้า¹¹⁰

2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยจะไม่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนได้ ตัวอย่างเช่น รูปสัญลักษณ์ค้อนกับเคียวแสดงให้เห็นถึงการปกครองระบบคอมมิวนิสต์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทนี้จะถูกปฏิเสธไม่ให้ขึ้นทะเบียนเพราะชื่อนี้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

3) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งนายทะเบียนอาจจะปฏิเสธไม่รับขึ้นทะเบียน ตัวอย่างเช่น การนำรูปหินตาหินยายมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการบ่งชี้ว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดที่เกาเขสมุย เป็นต้น

4) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อนโยบายแห่งรัฐ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อนโยบายแห่งรัฐที่อาจจะถูกปฏิเสธไม่รับขึ้นทะเบียน เช่น การใช้สัญลักษณ์รูปดอกฝิ่นกับสินค้าที่มาจากดอยต่างๆ ทางภาคเหนือ เป็นต้น

¹⁰⁹ เฟิงอ้วง, น.239.

¹¹⁰ ธนพจน เอกโยคยะ, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (การใช้ชื่อท้องถิ่นแสดงบนฉลากสินค้าเพื่อระบุแหล่งกำเนิดของสินค้า), (กรุงเทพฯ : บริษัท ทีชซิงทอยส์ จำกัด, 2547), น.44.

3.6.4 กระบวนการขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

กรณีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ได้จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ¹¹¹ คือ จะต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้นและมีการใช้สืบเนื่องตลอดมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย ตามมาตรา 6 และสอดคล้องกับมาตรา 24 วรรค 9 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า

การขออนุญาตการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 สามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

3.6.4.1 ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนการขึ้นทะเบียน¹¹²

เนื่องจากสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิร่วม (Collective Right) หรือสิทธิชุมชน (Community Right) ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้ประกอบการจำนวนมาก การขอขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ การกำหนดมาตรฐานการผลิต (Specification) หรือวิธีการควบคุมตรวจสอบการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Control Plan) จึงควรต้องมีการหารือกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องโดยในเบื้องต้น ผู้ประกอบการจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันว่าไม่ใช่ชื่อพื้นที่ ทุกพื้นที่หรือสินค้าทุกประเภทจำเป็นจะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เสมอไป ดังนั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งและต้องมีการดำเนินการเป็นลำดับขั้น แต่หากศึกษากฎหมายฉบับนี้จะพบว่ายังไม่มีบทบัญญัติครอบคลุมทุกขั้นตอน รวมทั้งแนวทางปฏิบัติและต้องมีบทบังคับใช้ตามกฎหมายอีกด้วย เช่น ระบบควบคุมตรวจสอบคุณภาพของสินค้าตามมาตรฐานที่ขึ้นทะเบียนไว้สำหรับขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนการขึ้นทะเบียนมี 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดสินค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต้องการคุ้มครอง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดๆ จะต้องเริ่มจากการรวมกลุ่มผู้ประกอบการตลอดสายการผลิต (ตั้งแต่ผู้ผลิตวัตถุดิบต้นน้ำ จนถึงผู้ประกอบการแปรรูปปลายน้ำ)

ในการกำหนดสินค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต้องการได้รับการคุ้มครอง ผู้ประกอบการจึงควรศึกษาความเป็นไปได้ของการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹¹³ โดยพิจารณาหาลักษณะเฉพาะของสินค้าและความเชื่อมโยงที่มีต่อพื้นที่การผลิตซึ่งอาจมีการศึกษาลงไปถึงประวัติการผลิตสินค้านั้นๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับสังคมในพื้นที่นั้นมานานอย่างไรรวมทั้งความแพร่หลายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวที่มีต่อผู้บริโภค ในการรวมกลุ่มของเกษตรกร ผู้ประกอบการ โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกันพิจารณาในแง่มุมทางธุรกิจว่าการขึ้นทะเบียนดังกล่าวจะให้ผลที่คุ้มค่าต่อผู้ประกอบการหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของการตรวจสอบ

¹¹¹ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 106*, น. 240.

¹¹² *เฟิงอ้าว*, น.240.

¹¹³ อำนาจ ธีระวนิช, *ผู้ประกอบการ ENTREPRENEUR*, (กรุงเทพมหานคร : มาเธอร์ บอส แพนคเก็จจิ้ง, 2549), หน้า 159-161

มาตรฐานและกลุ่มจะกำหนดแผนการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นต่อไปอย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอนที่ 2 ร่างข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้า (Product Specification¹¹⁴)

ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นจะต้องร่วมกัน พิจารณาร่างข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้า โดยคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติโดยปกติหรือ มาตรฐานกลางที่ผู้ผลิตทุกคนยอมรับและถือปฏิบัติได้เนื่องจากข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้าจะ ใช้เป็นเกณฑ์ในการควบคุมตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและจะเป็นข้อมูลในการเขียนคำขอขึ้น ทะเบียนด้วย สิ่งสำคัญต่อมาก็คือการร่างข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้าซึ่งต้องประกอบด้วย สารสำคัญ¹¹⁵ ได้แก่

1) มาตรฐานสินค้า (Product Specification) คือรายละเอียดของสินค้า ที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตั้งแต่วัตถุดิบหรือองค์ประกอบที่เป็นสารสำคัญทางเคมี ฟิสิกส์ ชีวภาพ และ/หรือคุณลักษณะทางอินทรีย์ของสินค้านั้นตลอดจนรูปร่างหรือลักษณะภายนอกที่สำคัญ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงความเข้าใจของผู้บริโภคเป็นหลัก เช่น หากกล่าวถึงสินค้าจากแหล่งนี้ ผู้บริโภคจะนึกถึงคุณลักษณะอะไรเป็นสำคัญ

2) รายละเอียดความเชื่อมโยงของสินค้ากับพื้นที่ (Links) เมื่อทำการ กำหนดรายละเอียดหรือมาตรฐานของสินค้าแล้ว ผู้ประกอบการจะต้องพิจารณาว่ารายละเอียดหรือ คุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสินค้านั้นเกิดจากปัจจัยการผลิตใดที่อยู่ในพื้นที่การผลิตไม่ว่าจะเป็นปัจจัย ทางธรรมชาติหรือปัจจัยมนุษย์เพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของสินค้าดังกล่าวที่มีต่อพื้นที่การผลิต

3) กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการผลิต (Zoning or Boundary Setting) ผู้ประกอบการจะต้องกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการผลิตที่ชัดเจนโดยพิจารณาว่าปัจจัยการผลิตที่ ก่อให้เกิดคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่มีอยู่ในพื้นที่ใดบ้าง ซึ่งในส่วนนี้อาจจำเป็นต้องหารือกับ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาเช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านธรณีวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญด้าน สมุนไพร เป็นต้น

การที่คุณลักษณะดังกล่าวเกิดจากวัตถุดิบเฉพาะที่อาจพบได้ในหลาย แหล่งผู้ประกอบการจะต้องแสดงรายละเอียด เช่น พื้นที่การผลิตหรือแหล่งวัตถุดิบนั้นมีลักษณะ จำกัด หรือระบบควบคุมตรวจสอบว่ามีการใช้วัตถุดิบนั้นในการผลิตสินค้าที่ขอรับความคุ้มครองหรือ การตรวจสอบรับรองและจัดตั้งระบบควบคุมการผลิต (Inspection Structure and Control System) เป็นต้น

4) การตรวจสอบรับรองและระบบควบคุมการผลิต (Inspection Structure and Control System) ผู้ผลิต ผู้ประกอบการจะต้องและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้อง ปกป้องหรือกับหน่วยงานตรวจสอบรับรองคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและได้รับมาตรฐานรับรอง

¹¹⁴ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 106*, น.241.

¹¹⁵ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, *คู่มือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*, (กรุงเทพฯ :กรม ทรัพย์สินทางปัญญา,2549), น.10.

หน่วยงานตามที่กำหนดด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งหน่วยงานนี้อาจเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน นอกจากนี้จะต้องมีการยกร่างแผนการควบคุมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Control Plan) เพื่อใช้เป็นประกอบการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนและเป็นการแสดงขั้นตอนการควบคุมการผลิตสินค้าที่จะต้องมีการตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งผลิตได้ทุกขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 3 การขึ้นทะเบียนตามกฎหมาย¹¹⁶

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอจดทะเบียนจัดทำคำขอพร้อมยกร่างกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้าขั้นตอนที่ 2 และเอกสารประกอบการยื่นต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ภายหลังจากที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตามที่เงื่อนไขการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนเช่น จัดตั้งกลไกควบคุมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และมาตรการควบคุมการผลิตสินค้า เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้า¹¹⁷

เมื่อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้ผลิต จะต้องจัดระบบการตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้า ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ การควบคุมตนเอง (Self Control) การควบคุมภายใน (Internal Control) การควบคุมภายนอก (External Control) และการตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ขั้นตอนที่ 5 การบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์¹¹⁸

เนื่องจากสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสินค้าที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่มีขั้นตอนในการดำเนินการหลายขั้นตอนจึงมีสินค้าในจำนวนจำกัดและมีมูลค่ามากกว่าสินค้าประเภทเดียวกัน ผู้ผลิตและผู้ประกอบการควรวางแผนการตลาดโดยการประชาสัมพันธ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แสดงถึงคุณลักษณะพิเศษของสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่เชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะพิเศษกับพื้นที่แหล่งผลิตสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคสนใจ รวมทั้งการวางแผนการบริหารจัดการสินค้าสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ปรากฏตามแผนภูมิขั้นตอนการยื่นขอจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในภาคผนวก แผนภูมิที่ 2

3.6.4.2 ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹¹⁹

โดยทั่วไปในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นไปตามความในมาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า “คำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นของสินค้า แหล่งภูมิศาสตร์และรายละเอียดอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง” แต่ในทางปฏิบัติการยื่นคำขอดังกล่าวไม่ได้มีแต่เพียงรายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้าเท่านั้น ผู้ขอขึ้นทะเบียนจะต้อง

¹¹⁶ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 106*, น.242.

¹¹⁷ *เฟิ่งอ๋าง*, 242.

¹¹⁸ *เฟิ่งอ๋าง*, 242.

¹¹⁹ *เฟิ่งอ๋าง*, 243-247.

เตรียมรายละเอียดอย่างอื่นประกอบด้วย¹²⁰ เช่น ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทน แหล่งภูมิศาสตร์รายละเอียดซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับแหล่ง ภูมิศาสตร์หรือรายละเอียดเกี่ยวกับที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียน เป็นต้น

หลังจากนั้นให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ ณ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์หรือสำนักงานพาณิชย์จังหวัด เมื่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ได้รับคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว จะทำการตรวจสอบคำขอขึ้นทะเบียนตาม ความในมาตรา 11 ว่ามีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่หากเจ้าหน้าที่ต้องการข้อมูลใดๆ เพิ่มเติมก็จะเรียกผู้ขอขึ้นทะเบียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำชี้แจงหรือแสดงหลักฐานเพิ่มเติมตามที่ กำหนดไว้ในมาตรา 12 หากคำขอขึ้นทะเบียนไม่ได้ปฏิบัติให้ครบถ้วนตามเงื่อนไขหลักเกณฑ์ นายทะเบียนจะต้องมีคำสั่งปฏิเสธการรับขึ้นทะเบียนคำขอนั้นภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับ รายงานตรวจสอบและต้องมีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันและหาก ผู้ขึ้นทะเบียนไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว ผู้ขอขึ้นทะเบียนมีสิทธิยื่นคำขออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามมาตรา 13

หากคณะกรรมการมีคำสั่งวินิจฉัยแล้ว ถ้าผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่เห็นด้วยกับ คำวินิจฉัย ผู้ขอขึ้นทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยได้ โดยนำคดีขึ้นสู่ศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่ วันที่ได้รับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ แต่หากผู้ขอไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าว จะถือว่าคำวินิจฉัยนั้นถึงที่สุดตามนัยมาตรา 14

หากนายทะเบียนเห็นสมควรก็ให้ขึ้นทะเบียนคำขอจดทะเบียนนั้นหรือ ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด นายทะเบียนจะประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนโดยมีเงื่อนไขหรือไม่ ก็ได้ โดยในระหว่างเวลาการประกาศโฆษณาดังกล่าวนั้น บุคคลผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำคัดค้านการ ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ประกาศโฆษณาโดยผลแห่ง การคัดค้านนั้น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถยื่นคำขออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยและหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของ คณะกรรมการจะใช้สิทธินำคดีไปสู่ศาลได้ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย หากไม่มี การนำคดีขึ้นสู่ศาลให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด ตามมาตรา 18

ในกรณีที่นายทะเบียนมีคำสั่งรับการขึ้นทะเบียนอย่างมีเงื่อนไขก็ให้ผู้มี สิทธิดังกล่าวดำเนินการปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในเวลาที่กำหนด หากยังไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุอัน ควรก็ให้นายทะเบียนมีคำสั่งเป็นหนังสือระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นระยะเวลาไม่เกินสองปี หากผู้ถูกระงับการใช้ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้

¹²⁰ โปรดดูกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศ โฆษณาการคัดค้านการขึ้นทะเบียน การอุทธรณ์ และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2547, ข้อ 9

3.6.4.3. ระยะเวลาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹²¹

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่มีขั้นตอนการจดทะเบียนก่อนจึงจะได้รับความคุ้มครองและบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายได้ ซึ่งระยะเวลาการคุ้มครองมีดังนี้

(1) ระยะเวลาเริ่มต้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว มีผลตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนถึงแม้ว่าจะมีขั้นตอน การคัดค้าน และการนำคดีขึ้นสู่ศาลก็ตาม หากผลถึงที่สุดให้รับขึ้นทะเบียนคำขอนั้นได้ จึงเป็นการรับรองความสมบูรณ์ของคำขอดังกล่าวมาตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนนั้น ทั้งนี้ตามมาตรา 20

(2) ระยะเวลาสิ้นสุดการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ระยะเวลาการคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ จึงตีความได้ว่า เมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์แล้ว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะได้รับความคุ้มครองตลอดไปโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา

3.6.5 การควบคุมมาตรฐานสินค้าภายใต้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยสื่อความหมายที่สำคัญ 3 ประการไปยังผู้บริโภค กล่าวคือ 1) ชื่อผลิตภัณฑ์ 2) พื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า และ 3) คุณภาพของสินค้า ชื่อเสียง หรือลักษณะอย่างอื่นที่เป็นผลอย่างสำคัญมาจากพื้นที่อันเป็นแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์

หากเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ผู้บริโภคคุ้นเคยดีอยู่แล้ว ผู้บริโภคก็สามารถเลือกซื้อสินค้าที่ตนคุ้นเคยได้โดยเพียงมองหาสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น และสำหรับสินค้าที่ผู้บริโภคไม่มีความคุ้นเคยผู้บริโภคมักอาจได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าจากบุคคลอื่น หรือจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือแม้แต่สินค้าที่ผู้บริโภคไม่คุ้นเคย หากแต่เป็นสินค้าที่อยู่ในหมวดเดียวกับที่ผู้บริโภคเคยใช้ เช่น เป็นสินค้าในหมวดเครื่องดื่มหรืออาหารเช่นเดียวกัน ผู้บริโภคก็ย่อมคาดหมายได้จากประสบการณ์ในอดีตของตนว่าสินค้าภายใต้สิ่งบ่งชี้ดังกล่าว ควรจะมีคุณภาพเช่นใด และหากไม่พอใจในคุณภาพในคุณภาพสินค้า ผู้บริโภคก็สามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าที่มาจากแหล่งกำเนิดอื่นหรือจากผู้ผลิตรายอื่น ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถกระทำได้อย่างง่ายดายโดยอาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กำกับสินค้าเป็นเครื่องมือ

3.6.6 ผู้ทรงสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีข้อแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่นในเรื่องของสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้ทรัพย์สินทางปัญญานั้น กล่าวคือ กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มุ่งให้สิทธิแก่ชุมชน แต่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่น เช่น กฎหมายสิทธิบัตรหรือกฎหมายเครื่องหมายการค้าจะมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ปัจเจกชน เป็นต้น

¹²¹ เฟิงอ่าว, 250.

3.6.6.1 สิทธิของผู้ทรงสิทธิ¹²²

เนื่องจากสิทธิของผู้ทรงสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองสิทธิของชุมชนจึงมีความแตกต่างที่สำคัญจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่น ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นเมื่อคำขอสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้รับการขึ้นทะเบียน ผู้ที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้จะไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่มาขอจดทะเบียนแล้ว ผู้ที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้จะไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่มาขอขึ้นทะเบียนเท่านั้น แต่จะมีบุคคลอื่นๆ ด้วย ภายใต้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ให้สิทธิแก่บุคคลอื่นๆ ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 25 “เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าวหรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด” ดังนั้น บุคคลสองประเภทที่สามารถใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ตามกฎหมาย คือผู้ผลิตสินค้าซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์และผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ตามมาตรา 26 กำหนดว่าหากบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ นายทะเบียนสามารถมีหนังสือแจ้งให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในเวลาที่นายทะเบียนกำหนด หากยังไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรภายในเวลาดังกล่าว นายทะเบียนอาจมีคำสั่งเป็นหนังสือระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ทั้งนี้ ผู้ถูกระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามวรรคหนึ่งมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ย่อมมีสิทธินำคดีไปสู่ศาลได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้นหากไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด

3.6.6.2 ผู้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

1) ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹²³

ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถขอขึ้นทะเบียนได้เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังต่อไปนี้ด้วยนี้

ประเภทที่หนึ่ง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

¹²² รัฐศิริรินทร์ ตมิศานนท์, “ปัญหาการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ : ศึกษากรณีผลิตภัณฑ์อาหารไทยพื้นบ้าน (ผัดหมี่โคราช),” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 2556), น. 66.

¹²³ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 106*, น. 239.

ประเภทที่สอง บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวกับเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าประเภทที่สาม กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นไม่มีสัญชาติไทยก็สามารถยื่นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่ต้องมีสัญชาติของประเทศที่อยู่ภายใต้ข้อตกลงเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือความตกลงทริปส์ (TRIPs) และมีภูมิลำเนาหรือสถานประกอบการในประเทศไทยหรือประเทศที่อาศัยอยู่ภายใต้ข้อตกลงเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นที่ทราบกันดีว่าในระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในโลกนั้น บางประเทศไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการเฉพาะแต่ใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าในส่วนเครื่องหมายรับรอง (Certification Mark) หรือเครื่องหมายร่วม (Collective Mark) แต่ประเทศไทยใช้กฎหมายเฉพาะคือพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เช่นนี้จะสามารถยื่นคำขอในประเทศไทยได้หรือไม่ ในเรื่องนี้จึงต้องพิจารณาว่าการจดทะเบียนคุ้มครองในประเทศดังกล่าวเป็นการจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองในลักษณะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ ถ้าใช่ก็สามารถมายื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยได้ถ้าได้จดทะเบียนในประเทศนั้นแล้ว เช่น ประเทศจีนใช้เครื่องหมายการค้าจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายรับรองขึ้นมาและแน่นอนที่สุดหากมาขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยต้องแสดงให้เห็นว่ากระบวนการของเครื่องหมายรับรองของจีนนั้นต้องจัดระบบการควบคุมคุณภาพของสินค้าให้ได้ตามที่สำนักเครื่องหมายการค้าของประเทศจีนกำหนด¹²⁴

2) คุณสมบัติของผู้ขอขึ้นทะเบียน

ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือเป็นผู้มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ประกอบธุรกิจอย่างแท้จริงในประเทศไทย หรือประเทศภาคีหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างไรก็ตามหากเป็นผู้มีสัญชาติของประเทศที่เป็นภาคีของอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยก็สามารถขอขึ้นทะเบียนได้เช่นกัน

กรณีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่จะยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ได้จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ จะต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้นและมีการใช้สืบเนื่องตลอดมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย ตามมาตรา 6 และสอดคล้องกับมาตรา 24 วรรค 9 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า

ในกรณีเมื่อปรากฏหลักฐานการเปลี่ยนแปลงในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายหลังที่ได้ขึ้นทะเบียนนั้น บุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อาจขอให้นายทะเบียนส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะวินิจฉัยให้แก่หรือเพิกถอนการขึ้นทะเบียนนั้นได้ตามมาตรา 22 และมาตรา 23 เช่น การขึ้นทะเบียนได้ดำเนินการไปโดยมิชอบหรือโดยอำพรางหรือโดยมีรายการข้อความผิดจากความเป็นจริงในขณะที่รับขึ้นทะเบียนหรือ

¹²⁴ เฟิงอ้าว, น. 241.

สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการขึ้นทะเบียนและการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น กลายเป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการขึ้นทะเบียน และการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นกลายเป็นสิ่งบ่งชี้บ่งภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือนโยบายแห่งรัฐเป็นต้น อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีผลใช้บังคับมีคำขอที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วจำนวน 50 รายการซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้¹²⁵

ก. ผู้ยื่นขอจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยคือ

1. พิสโก (Pisco) ผู้ยื่นคำขอคือสาธารณรัฐเปรู
2. แชมเปญ (Champagne) ผู้ยื่นคำขอคือคณะกรรมการกลุ่มผู้ประกอบการบิวาซีพเกี่ยวกับไวน์แห่งแคว้นแชมเปญ
3. บรูเนลโล ดิ มอนตาลซิโน (Brunello di Montalcino) ผู้ยื่นคำขอคือคอนซอร์ซิโอเดลวิโน บรูเนลโลดิมอนตาลซิโน
4. คอนยัค (Cognac) ผู้ยื่นคำขอคือ บูโร นาซิองนาล แองแตร์โพรเฟสซิองนาลดูคอนยัค(Bureau National Interprofessionnel du Cognac) หรือเบเอ็นอีเซ (BNIC)
5. พรอชชุตโต ดิ ปาร์มา (Prosciutto di Parma) ผู้ยื่นคำขอคือคอนซอร์ซิโอ เดลพรอชชุตโต ดิ ปาร์มา (Consorzio del Prosciutto di Parma)
6. สก๊อตช์ วิสกี้ (Scotch Whisky) ผู้ยื่นคำขอคือเดอะ สก๊อตช์วิสกี้แอสโซซิเอชัน

7. นาปา วัลเลย์ (Napa Valley) ผู้ยื่นคำขอคือนาปา วัลเลย์ วินท์เนอร์สแอสโซซิเอชัน (Napa Valley Vintners' Association)
8. ตากีล่า (Tequila) ผู้ยื่นคำขอคือคอนเซโวจริกูลาดอร์เตล ตากีล่า, เอ.ซี. (ConsejoRegulador del Tequila, A.C.)

ข. ผู้ยื่นขอจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยคือ

1. สัมโณนครชัยศรี(Nakonchaisri Pomelo) ผู้ยื่นคำขอคือหอการค้าจังหวัดนครปฐม
2. มะขามหวานเพชรบูรณ์ (Phetchabun Sweet Tamarind) ผู้ยื่นคำขอคือ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. หมูย่างเมืองตรัง ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดตรัง
4. กาแฟดอยตุง ผู้ยื่นคำขอคือมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์

¹²⁵ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, “รายชื่อบัญชีประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ.2555” สืบค้นเมื่อวันที่ 24กรกฎาคม 2558, <http://www.ipthailand.go.th>.

5. ไวน์ที่ราบสูงภูเรือ ผู้ยื่นคำขอคือ บริษัท ซี.พี.เค อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
6. ส้มโอขาวแตงกวาชัยนาท (Chainat Khaotongkwa Pomelo) ผู้ยื่นคำขอคือนายวินัยข้ากลา (ประธานชมรมไม้ผลจังหวัดชัยนาท)
7. สับปะรดศรีราชา (Sriracha Pineapple) ผู้ยื่นคำขอคือนายปิยะโกสินทรจิตต์
8. หอยนางรมสุราษฎร์ธานี ผู้ยื่นคำขอคือ สหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสุราษฎร์ธานี จำกัด
9. ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง (Sangyod Maung Phatthalung Rice) ผู้ยื่นคำขอคือกรมการข้าว
10. สับปะรดภูแลเชียงราย (Chiangrai Phulae Pineapple) ผู้ยื่นคำขอคือองค์การบริหารส่วนตำบลนางแลและคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปลูกสับปะรดภูแลจังหวัดเชียงราย
11. สับปะรดนางแล (Nanglae Pineapple) ผู้ยื่นคำขอคือองค์การบริหารส่วนตำบลนางแล
12. ข้าวฮางหอมทองสกลทวาปี ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดสกลนคร
13. ผ้าตีนจกแม่แจ่ม ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดเชียงใหม่
14. กาแฟดอยช้าง (Doi Chaang Coffee) ผู้ยื่นคำขอคือกลุ่มผู้ปลูก “กาแฟดอยช้าง” ประกอบด้วยนายอนุชิต พิสัยเลิศ กลุ่มผลิตกาแฟดอยช้าง 1, นายคุณากร พิสัยเลิศ กลุ่มผลิตกาแฟดอยช้าง 2, นายปณชัย พิสัยเลิศ กลุ่มกาแฟ Doi Chaang Coffee, นายกฤษฏาธิญ รุ้ยยื้อ กลุ่มกาแฟ EGO, นายนพดล พิสัยเลิศ กลุ่มกาแฟดอยช้าง AAA, นายวินัย พิสัยเลิศ กลุ่มกาแฟดอยยามา, นายวันชัย ไสสว่างธรรมกุล กลุ่มกาแฟภูสว่าง, นายสมศักดิ์ พิสัยเลิศ กลุ่มแปรรูปกาแฟยามาก่อจ่อ, นายชาญชัย พงษ์อนุรักษ์ภูมิ กลุ่มแปรรูปกาแฟลอมมี้อาชาดอยช้าง และบริษัท ดอยช้าง เฟรช โรสเต็ดคอฟฟี่จำกัด
15. ไข่เค็มไชยา (Chaiya Salted Eggs) ผู้ยื่นคำขอคือนายอดิศักดิ์ธีรธรวัวแทนกลุ่มอาชีพผู้ผลิตและจำหน่ายไข่เค็มไชยา
16. ผ้าไหมยกดอกลำพูน (Lamphun Brocade Thai Silk) ผู้ยื่นคำขอคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน
17. ผ้าไหมแพรวากาฬสินธุ์ (Prawa Kalasin Thai Silk) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดกาฬสินธุ์
18. ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ (Thung Kula Rong-Hai Thai Hom Mali Rice :TKR) ผู้ยื่นคำขอคือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดยโสธร
19. ข้าวหอมมะลิสุรินทร์ (Surin Hom Mali Rice) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดสุรินทร์
20. ข้าวเจ้ากเขยเส้าไห้ ผู้ยื่นคำขอคือกรมการข้าว
21. ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร (Khao Leuang Patew Chumphon) ผู้ยื่นคำขอคือกรมการข้าว

22. ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ (Kaowong Kalasin Sticky Rice) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดกาฬสินธุ์
23. ร่มบ่อสร้าง (Bor Sang Umbrella) ผู้ยื่นคำขอคือสหกรณ์ร่วมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ่อสร้าง
24. เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง (Ban Chiang Pottery) ผู้ยื่นคำขอคือองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเชียง และเทศบาลตำบลบ้านเชียง
25. ศิลาดลเชียงใหม่ (Chiang Mai Celadon) ผู้ยื่นคำขอคือนายปัญญา สันติภราภพ นายไพจิตร อิงศิริวัฒน์ นายปกรณ์วิไล นางสาวกานดา กาญจนากร นางสาวทัศนีย์ ยะจา มล.ยงยุทธ กมลาศ และบริษัท สยามศิลาดล พอตเทอร์รี่ จำกัด
26. สับปะรดภูเก็ต (Phuket Pineapple) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดภูเก็ต
27. เครื่องจักรสานพนัสนิคม ผู้ยื่นคำขอคือ นายคมกฤษ บริบูรณ์
28. ชมพูเพชร (Phet Rose Apple) ผู้ยื่นคำขอคือ จังหวัดเพชรบุรี
29. ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท (Chonnabot Mudmee Thai Silk) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดขอนแก่น
30. กล้วยหินบันนังस्ता (Gluy Hin Bannang Sata) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดยะลา
31. ญอกมะละบรินัน (Yok Mlabri Nan) ผู้ยื่นคำขอคือนางสาวอรุณวา เจริญศิริพนา และชวามละบริรวมทั้งสิ้น 12 คน
32. ข้าวกำลัันนา (Khao Kum Lanna) ผู้ยื่นคำขอคือกรมการข้าว
33. เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด (Kohkret Pottery) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา
34. กระท้อนห่อบางกร่าง (Kathon-Hor-Bangkrang) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลบางกร่าง และนายนรินทร์ สนอ่วม
35. ทุเรียนนนท์ (Nont Durian) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ทุเรียนนนท์
36. ลิ้นจี่คอมพิวเตอร์สงคราม (Samutsongkham Kom Lychee) ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดสมุทรสงคราม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปรับปรุงคุณภาพผลไม้จังหวัดสมุทรสงคราม
37. ส้มโอขาวใหญ่สมุทรสงคราม (Samutsongkhram Khaoyai Pomelo) ผู้ยื่นคำขอคือ จังหวัดสมุทรสงคราม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม หอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปรับปรุงคุณภาพไม้ผลจังหวัดสมุทรสงคราม

38. ส้มโอทับทิมสยามปากพนัง (Pakpanang Tabtimsiam Pomelo) ผู้ยื่นคำขอคือนายอิมรอน แสงวิมานและนางอัมพร สวัสดิ์สุข ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตส้มโอจังหวัดนครศรีธรรมราช

39. มะพร้าวเกาะพะงัน (Kho Phangan Coconut) ผู้ยื่นคำขอคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวมะพร้าวเกาะพะงัน โดยนายสฤกษ์ โชติช่วง ประธานกลุ่ม

40. น้ำตาลโตนดเมืองเพชร ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดเพชรบุรี

41. ขนหม้อแกงเมืองเพชร ผู้ยื่นคำขอคือจังหวัดเพชรบุรี

42. เส้นไหมไทยพื้นบ้านอีสาน (Isan Indigenous Thai Silk Yarn) ผู้ยื่นคำขอคือกรมหม่อนไหม

สำหรับผลผลิตทางการเกษตรประเภทกาแพ้นั้น การมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อยู่บนสินค้าประเภทกาแพ่ ตัวอย่างเช่น กาแพดอยตุง ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลผลิตสินค้ากาแพ่ดังกล่าวได้ปลูกขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เป็นดอยสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 800 เมตร อยู่ในละติจูดที่เหมาะสมโดยมีอากาศเย็นและปริมาณน้ำฝนที่เหมาะสม ทำให้เมล็ดกาแพ่มีการสะสมสารหอมระเหย (Aroma Molecules) เข้าไปในเมล็ด ซึ่งสารหอมระเหยแต่ละชนิดที่มีเอกลักษณ์ของตนเองนั้นคือถึงแม้ว่าจะเป็นกาแพ่พันธุ์เดียวกันหรือคัดเอาเมล็ดพันธุ์เหมือนกันแต่นำไปปลูกในที่แห่งอื่น เช่น บนดอยในประเทศไทยดอยตุงก็ไม่สามารถที่จะผลิตกาแพ่ที่มีกลิ่นและรสชาติเหมือนกันได้ นั่นคือกาแพ่ดอยตุงต้องปลูกที่ดอยตุงเท่านั้นที่อื่นเอาไปปลูกอย่างไรก็ไม่มีการทำให้รสชาติเหมือนกาแพ่ดอยตุงเช่นเดียวกับกาแพ่ดอยช้างที่เมื่อได้ดื่มแล้วจะสามารถจำแนกได้ว่าเป็นกาแพ่มาจากดอยช้างทั้งนี้เป็นเพราะสภาพแวดล้อมของพื้นที่ปลูก ทำให้รสชาติของกาแพ่มีความแตกต่างกันนั่นเอง เช่นเดียวกับ เครื่องดื่มประเภทไวน์ที่มีรสชาติแตกต่างกันตามพื้นที่เพาะปลูกดูเหมือนการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่กาแพ่ไทยด้วยการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือเป็นการยกระดับมาตรฐานของกาแพ่แบรนด์ไทย ดังนั้นกาแพ่ไทยจะต้องพยายามพัฒนาและรักษาคุณภาพของกลิ่นและรสชาติให้ดี พยายามนำความได้เปรียบในเรื่องของภูมิศาสตร์ที่ทำให้กาแพ่มีเอกลักษณ์มาใช้ประโยชน์ พยายามรักษาเอกลักษณ์นั้นไว้ ดังจะเห็นได้ว่าขณะนี้กลุ่มผู้ปลูกกาแพ่ดอยช้างได้เริ่มมีการผลิตกาแพ่ขึ้นแล้วจะเห็นว่าการพัฒนาเพื่อต่อยอดดังกล่าวถือเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดและทักษะของมนุษย์นั่นเอง

3.6.7 การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และโทษตามกฎหมาย

3.6.7.1 การละเมิดการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 สามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบตามมาตรา 27¹²⁶

เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายหากบุคคลใดได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นโดยมิชอบถือว่ามีความผิดตามกฎหมายนี้การกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยมาตรา 27 มีดังต่อไปนี้

¹²⁶ รัฐศิริพันธ์ ตมิศานนท์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 122*, น. 68.

1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวองค์ประกอบที่สำคัญคือ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีเจตนาที่จะทำให้ผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ได้ระบุไว้บนฉลากหรือมุ่งหมายทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งกำเนิดที่ได้ระบุไว้บนฉลาก ทั้งที่ในความเป็นจริงสินค้านั้นไม่ได้มาจากแหล่งกำเนิดนั้นแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น การใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “มะขามหวานเพชรบูรณ์” กับมะขามหวานที่ปลูกในจังหวัดเชียงใหม่หรือการใช้ชื่อ “ส้มโอนครชัยศรี” กับส้มโอที่ปลูกที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น สาระสำคัญของการกระทำในข้อนี้มักจะทำโดยผู้ผลิตที่อยู่นอกแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้านั้นหรือโดยผู้ประกอบการค้าที่จำหน่ายสินค้าที่คล้ายคลึงกับสินค้าที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากผู้ผลิตและผู้ประกอบการดังกล่าวต้องการแสวงหาประโยชน์จากชื่อนั้นให้แก่สินค้าของตน ซึ่งไม่มีชื่อเสียงเท่ากับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นจริงๆ จึงเท่ากับว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากชื่อที่ตนไม่มีสิทธิใช้โดยชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง

2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีดังนี้

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผู้ผลิตที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นหรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้ชื่อดังกล่าวได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่หากผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ประกอบการไม่ได้ผลิตสินค้าตามข้อกำหนดและวิธีการที่ได้ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ผลิตสินค้านั้นย่อมไม่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว แต่หากมีการใช้ย้อมถือว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น เนื่องจากการผลิตสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ต้องเป็นไปตามมาตรฐานและมีการควบคุมคุณภาพ การไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ถือได้ว่าเป็นการหลอกลวงประชาชนและเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ชอบ

(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผู้ผลิตที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีชื่อพ้องหรืออยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์อื่น โดยแอบอ้างใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่นเช่นนี้เป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ข้อสังเกตว่ากฎหมายใช้คำว่า “ทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง...” จึงอาจเกิดข้อโต้เถียงว่าจะต้องทำให้ประชาชนสับสนหลงผิดทั้งในแหล่งภูมิศาสตร์และคุณภาพของสินค้าจึงจะเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ชอบหรือไม่ ในกรณีนี้เห็นได้ว่าในทางทฤษฎีการทำให้สับสนหลงผิดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้วที่จะทำให้การนั้นเป็นความผิด ในทางปฏิบัติเมื่อแหล่งภูมิศาสตร์ที่

เป็นแหล่งที่มาของสินค้าแตกต่างกันแล้ว คุณภาพของสินค้าก็ย่อมจะแตกต่างกันด้วย ดังนั้นแม้การใช้คำว่า“และ”แม้จะไม่เหมาะสมในทางทฤษฎีแต่ก็ไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม มาตรา 27 ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าหากการกระทำดังกล่าวข้างต้น ได้เกิดมาตั้งแต่ก่อนวันที่ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการคุ้มครองการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมตามที่กำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 22.2 ตัวอย่างเช่น อำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถปลูกชมพู่อ้อยรสชาติหวาน กรอบอร่อยกว่าจังหวัดอื่นๆ เนื่องจากดินมีแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์

ต่อมาผู้ปลูกชมพู่อ้อยดังกล่าวจึงมาขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่า “ชมพู่อ้อยเฉลิมพระเกียรติ” สามารถขายได้ดีมีราคาแพงกว่าชมพู่อ้อยทั่วไป ดังนั้นกรณีอาจเป็นไปได้ว่าผู้ปลูกชมพู่อ้อยในจังหวัดอื่น เช่นในจังหวัดนครราชสีมาหรือจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งมีอำเภอชื่อเฉลิมพระเกียรติเหมือนกันโดยนำชื่อ “ชมพู่อ้อยเฉลิมพระเกียรติ” ไปใช้ในลักษณะที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิด ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าได้ เนื่องจากประชาชนหรือผู้บริโภคอาจจะเข้าใจว่าเป็นชมพู่อ้อยที่มาจาก อำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครศรีธรรมราชก็ได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าหากการกระทำดังกล่าวได้เกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่ก่อนวันที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้รับการขึ้นทะเบียน การกระทำดังกล่าวก็ไม่เป็นความผิดแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายเล็งเห็นว่ามีผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าเป็นจำนวนมากที่ได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าของตนโดยสุจริตอยู่ก่อนและไม่ทราบการกระทำเช่นนั้นจะเป็นความผิดในอนาคต ดังนั้นกฎหมายจึงไม่มีผลลงโทษย้อนหลังแต่อย่างใด

(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบตามมาตรา 28¹²⁷

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 28 เป็นการคุ้มครองสำหรับ “สินค้าเฉพาะ” เป็นการปฏิบัติตามพันธกรณีตามความตกลงก่อตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ในเรื่องของความตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade Related Aspects of Intellectual Property : TRIPs) ที่ประเทศสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ปกติ กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาตรา 28 วรรคหนึ่งได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์อาจประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างก็ได้โดยกำหนดไว้ในกฎกระทรวง เมื่อรัฐมนตรีเห็นว่าสินค้าสมควรได้รับการคุ้มครองพิเศษ เช่น ไหม ไวน์ สุรา ข้าว เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่สำคัญและทำชื่อเสียงให้กับประเทศไทย หากมีการลักลอบนำสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ไปใช้กับสินค้าที่คล้ายคลึงกันมากโดยอาศัยช่องว่างของการให้ความคุ้มครองในระดับธรรมดาที่ผู้ผลิตเพียงแต่ระบุแหล่งที่มาที่แท้จริงจะไม่สามารถเอาผิดกับผู้ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ เป็นต้น

การคุ้มครองการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างที่ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่ชอบ กฎหมายได้มีการบัญญัติไว้เฉพาะในวรรคสองถึงวรรคสี่ของมาตรา 28 ว่า “ภายใต้บังคับวรรคสี่ เมื่อประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างตามวรรคหนึ่ง การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการ

¹²⁷ เฟิงอ้าง, น.71.

กระทำโดยมิชอบ แม้ว่าผู้ใช้จะได้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วยหรือได้ใช้คำหรือ การกระทำการใดที่แสดงให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม การแสดงให้ทราบ ถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้าตามวรรคสองให้รวมถึงการใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น

การกระทำตามวรรคสองมิให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบหากผู้ใช้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นระยะเวลาสิบปีติดต่อกันก่อนวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2537 หรือโดยสุจริตก่อนวันดังกล่าว”

การให้ความคุ้มครองแก่สินค้าเฉพาะอย่างเป็นทางการให้ความคุ้มครอง ที่เพิ่มขึ้นมากกว่าธรรมดาหรือที่เรียกว่าการให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษ ซึ่งจะให้แก่สินค้าเฉพาะ อย่างเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าการให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษ คือ การที่กฎหมายเอาผิดกับ ผู้นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาใช้โดยไม่ตรงกับความเป็นจริง ถึงแม้ว่าจะได้มีการระบุถึงแหล่งที่มา ที่แท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม เช่น ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ไวน์ที่ราบสูงภูเขา” กับไวน์ที่ผลิตจาก พะเยาถึงแม้ว่าจะได้ระบุแหล่งที่มาที่แท้จริงของไวน์นั้นว่ามาจากพะเยาหรือผลิตที่พะเยาก็ตาม ซึ่งหากสมมุติว่าไวน์ไม่ได้เป็นสินค้าเฉพาะอย่างที่รัฐมนตรีกำหนดการระบุที่มาที่แท้จริงของไวน์นั้น กล่าวคือ “ผลิตที่พะเยา” จะไม่ทำให้การใช้ชื่อ “ไวน์ที่ราบสูงภูเขา” กับไวน์ที่ผลิตในจังหวัดพะเยา เป็นความผิดแต่อย่างใด แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าไวน์เป็นสินค้าที่รัฐมนตรีกำหนดให้เป็นสินค้าเฉพาะ อย่าง ดังนั้นการระบุที่มาที่แท้จริง ไม่ทำให้การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดตามกฎหมายคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังนั้น จึงเห็นว่าการให้ความคุ้มครองระดับพิเศษนี้จะไม่น่าคิดว่าผู้บริโภคสับสน หลงผิดหรือไม่ เพียงการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ถูกต้องตรงตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้จะถือว่าเป็นการ กระทำโดยมิชอบทั้งสิ้นนอกจากนี้ การคุ้มครองในระดับพิเศษยังรวมถึงการห้ามมิให้ใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นด้วย เช่น การใช้คำว่า “ไวน์แบบเดียวกับไวน์ที่ราบสูงภูเขา” กับไวน์ที่ผลิตจากพะเยา ถือว่าเป็นการกระทำโดย มิชอบ

3.6.7.2 โทษการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นนอกจากชุมชนในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้มีสิทธิ ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ยื่นคำขอไว้ยังมีส่วนราชการหรือผู้ประกอบการหรือผู้บริโภค อีกด้วยเป็นผู้มีสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจึงไม่ใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของบุคคลหนึ่งบุคคล ใด บทลงโทษกฎหมายจึงได้กำหนดโทษทางอาญาไว้ในกรณีที่มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดย มิชอบต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และให้ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมายในกรณีดังต่อไปนี้¹²⁸

(1) ความรับผิดตามมาตรา 39 กล่าวคือ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดย มิชอบเพื่อแสดงให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวหรือเพื่อทำให้ เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า เป็นความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสน บาท

¹²⁸ เฟิงอ้าง, น.74.

(2) ความรับผิดตามมาตรา 40 กล่าวคือ สินค้าประเภทใดที่ประกาศเป็นสินค้าเฉพาะอย่าง หากมีการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไปใช้กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการกระทำโดยไม่ชอบต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท

(3) ความรับผิดตามมาตรา 41 กล่าวคือ การที่บุคคลฝ่าฝืนคำสั่งของคณะกรรมการหรืออนุกรรมการที่สั่งให้มาให้อ้อยคำหรือส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นใดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วหากผู้ที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนไม่มาให้ อ้อยคำเพิ่มเติมหรือส่งพยานหลักฐานหรือเอกสารต่างๆ ตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือนายทะเบียนร้องขอ ก็ถือว่าบุคคลผู้นั้นไม่รักษาสีทธิของตนเอง ซึ่งจะมีผลทำให้นายทะเบียนมีอำนาจใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาไม่รับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยื่นคำขอนั้นไว้

(4) ความรับผิดตามมาตรา 42 กล่าวคือ กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคลซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นด้วยเว้นแต่จะพิสูจน์ว่ามีได้รู้เห็นยินยอม อย่างไรก็ตามความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ต้องระวางโทษปรับเพียงอย่างเดียวมิได้มีโทษจำคุกด้วย ดังนั้น เพื่อให้คดีเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายจึงกำหนดให้อธิบดีมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบแล้ว

มีข้อนำพิจารณาว่า การพิสูจน์ความผิดในคดีอาญาโดยหลักทั่วไปแล้ว ผู้กล่าวหาหรือโจทก์จะต้องมีภาระในการพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาไม่ใช่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้พิสูจน์ว่าตนไม่ได้กระทำความผิดแต่ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 42 นี้เมื่อพิจารณาถึงภาระการพิสูจน์การกระทำความผิดแล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ผลักภาระการพิสูจน์ไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าตนไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวยังใช้อยู่กับกฎหมายหลายฉบับที่เอาผิดต่อบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 42 จนกระทั่งปัจจุบันนี้

(5) ความรับผิดตามมาตรา 43 กล่าวคือ กฎหมายบัญญัติให้ความผิดตามมาตรา 43 นี้เป็นความผิดที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้โดยให้อำนาจอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผู้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับและผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามที่ได้เปรียบเทียบแล้วให้ถือว่าคดีเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามความในมาตรา 43 อย่างไรก็ตามมีข้อนำพิจารณาว่าความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไม่เป็นความผิดอันยอมความได้เพราะกฎหมายพิจารณาว่าการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นความผิดต่อส่วนรวม กล่าวคือ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ชอบจะเป็นการทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิด อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมดังนั้นกฎหมายจึงไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ อนึ่งคดีอาญาจะเลิกกันได้โดยไม่ต้องฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 และมาตรา 38